

COVID-19 járvánnyal kapcsolatos attitűdök és viselkedések

**Online kérdőíves kutatás erdélyi magyarok körében
2020. április 16-26.**

Kutatási jelentés

Szerzők:

Gergely Orsolya

Nistor Laura

Sántha Ágnes

Telegdy Balázs

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem

Csíkszeredai Kar

Alkalmazott Társadalomtudományi Kutatóközpont

Csíkszereda

2020

1. Tartalomjegyzék

1. Tartalomjegyzék.....	1
2. Előzetes információk	4
3. Módszertani pontosítások.....	5
4. A kutatás témái.....	6
5. A válaszadók társadalmi háttere	7
6. Gazdasági helyzet, pénzügyek.....	13
7. Cselekvések a #maradjotthon idején	16
8. Home office	21
9. A világjárvány kihívásai mindennapi életünkben.....	25
10. Család és munkamegosztás	28
11. Otthoni oktatás (home schooling)	32
12. Értékek	36
13. Személyközi és intézményi bizalom	38
14. A járvánnyal kapcsolatos információk követése	44
15. A koronavírus-fertőzés vélt kockázata	47
16. Egyéb veszélyforrások az életünkben	49
17. Testi és lelki egészség, egészségértés	52
18. A járvány utáni világ.....	56
19. Összegzés	59

Táblázatjegyzék

1. táblázat: Az anyagi tartalékok megítélése négy szocio-demográfiai változó szerint (%). N=1266	15
2. táblázat: Időtöltési formák a #maradjotthon ideje alatt. Faktorelemzés. N=1258	17
3. táblázat: Jellemző időtöltési formák a nem (N=1267), az életkor (N=1259) és a családszerkezet (N=1267) függvényében (%).....	18
4. táblázat: Jellemző időtöltési formák megyék és iskolai végzettség szerint (%). N=1267.....	20
5. táblázat: A munkavégzés helye a gazdaságilag aktív válaszadók körében (%). N= 875	21
6. táblázat: A gazdaságilag aktív válaszadók házassági vagy élettársának munkavégzési helye (%). N=876	21
7. táblázat: A részben vagy teljes mértékben otthoni munkára kényszerült válaszadók megítélése saját helyzetükről (%). N= 553.....	23
8. táblázat: A kijárási tilalom alatt érzékelt nehézségek (%). N=1160.....	25
9. táblázat: Háztartáson belüli munkamegosztás, a „Mindig én végzem...”-feladatok listázása a lakóhely településtípusa szerint (%). N= 553.....	29
10. táblázat: Gyermekneveléssel és gyermekgondozással kapcsolatos feladatok és teendők vállalása nemi bontásban (%). N= 523.....	31
11. táblázat: Nincs a háztartásban olyan gyermek, aki napi rendszerességgel online órákra „jár”, és/vagy házi feladatokat kell készítenie (%). N=212	33
12. táblázat: Értékpreferenciák: belső struktúra. Faktorelemzés. N=836	36
13. táblázat: A hat érték fontosságának intenzitása az 1–4-es skálán (skálaátlagok). N=1269	37
14. táblázat Személyközi bizalom: belső struktúra. Faktorelemzés. N=1156	39
15. táblázat: A hat csoport irányába mutatott bizalom intenzitása az 1–4-es skálán (skálaátlagok). N=1269	39
16. táblázat: A különböző intézményekbe vetett bizalom alakulása. N=1002.....	40
17. táblázat: Információszerzés a járványról. Faktorelemzés. N=1266	46
18. táblázat: Információszerzési gyakorlatok: skálaátlagok az 1–4 skálán (1.). N=1266.....	46
19. táblázat Információszerzési gyakorlatok: skálaátlagok az 1–4 skálán (2.). N=1266	47
20. táblázat: A COVID-19 vírussal való megfertőződés becsült valószínűsége (%). N=1121–1269	48
21. táblázat: A koronavíruson kívüli veszélyforrások az emberiségre, a válaszadók szerint (%). N=1020.....	49
22. táblázat: A koronavíruson kívüli veszélyforrások az országra, a válaszadók szerint (%). N=1000	50
23. táblázat: A koronavíruson kívüli veszélyforrások a válaszadó személyére (%). N=951.....	50

Ábrajegyzék

1. ábra: A válaszadók megoszlása az állandó és az utóbbi 12 hónapban jellemző lakóhely településtípusa szerint (%). N=1269	7
2. ábra: A válaszadók megoszlása az állandó és az utóbbi 12 hónapban jellemző lakóhely szerint (%). N=1269	8
3. ábra: A válaszadók nemzetiségi hovatartozás szerinti megoszlása (%). N=1269	8
4. ábra: A válaszadók felekezeti hovatartozás szerinti megoszlása (%). N=1269	8
5. ábra: A válaszadók megoszlása az iskolázottság függvényében (%). N=1269	9
6. ábra: A válaszadók korcsoportok szerinti megoszlása (%). N=1269	9
7. ábra: A válaszadók nemek szerinti megoszlása (%). N=1269	10
8. ábra: A válaszadók családi állapota (%). N=1269.....	10
9. ábra: A válaszadók családszerkezete (%). N=1269.....	11
10. ábra: A gyermeket nevelő válaszadók gyermekszáma (%). N=1269	11
11. ábra: A gyermeket nevelő válaszadók gyermekeinek életkora (%). N=552	11
12. ábra: A válaszadók megoszlása februári munkavégzési státuszuk alapján (%). N=1269	12
13. ábra: A kérdezettek foglalkozás szerinti megoszlása (%), N=1266.....	13
13. ábra: A válaszadók megoszlása (%) az egyes jövedelem-kategóriák szerint. N=875.....	14
14. ábra: Az anyagi tartalékok megítélése (%). N=1266.....	14
15. ábra: Az anyagi tartalékok megítélése megyék szerinti bontásban (%). N=1079.....	15
16. ábra: Kapcsolattartás a tágabb család tagjaival és a barátokkal. N=1260.....	16
17. ábra: Időtöltési formák a #maradjotthon ideje alatt (%). N=1258.....	16
18. ábra: Szabadidőtöltés a vírus idején a családszerkezet szerint (%). N=552	19
19. ábra: Az otthoni munkavégzés lehetősége nemi bontásban (%). N=847	22
20. ábra: A házastárs/élettárs munkavégzése nemi bontásban (%). N=848.....	22

21. ábra: A home office megítélése életkori csoportok szerinti bontásban (%)	N=520	24
22. ábra: A home office megítélése a családszerkezet szerint (%)	N=536	24
23. ábra: A COVID-19 járvány kitörése óta változtak a vásárlási szokásai? (%)	N=1269	27
24. ábra: A háztartástagok száma (%)	N=1167	28
25. ábra: Háztartási feladatok, amelyeket a válaszadók mindig kizárólag maguk végeznek – a munkavégzés helye és nemek szerinti bontásban (%)	N=512	29
26. ábra: Gyermekgondozással kapcsolatos feladatok és teendők megosztása (%)	N=523	30
27. ábra: Gyermekneveléssel és -gondozással kapcsolatos feladatok, amelyeket a válaszadók mindig kizárólag maguk végeznek – a munkavégzés helye és nemek szerinti bontásban (%)	N=512	32
28. ábra: Van-e a háztartásban olyan gyermek, aki napi rendszerességgel online órákra „jár”, és/vagy házi feladatokat kell készítenie? (%)	N=551	33
29. ábra: Online/digitális oktatásban részt vevő gyermekek száma a szülő munkavégzési helye szerint (%)	N=551	34
30. ábra: Szülői vélekedések a gyermekek online/digitális oktatásával kapcsolatosan (%)	N=551	35
31. ábra: Az egyes értékek fontossága (%)	N=1269	36
32. ábra: A válaszadók véleménye a felsorolt problémák fontossági sorrendjéről (%)	N=1268	37
33. ábra: Személyközi bizalom: a különböző személyekbe vetett bizalom (%)	N=1269	38
34. ábra: Az igazságszolgáltatós és a represszív intézményekbe vetett bizalom mértéke	N=1075-1209	40
35. ábra: A politikai intézményekbe vetett bizalom mértéke	N=1127-1181	41
36. ábra: A nemzetközi intézményekbe és a bankokba vetett bizalom mértéke	N=1049-1191	41
37. ábra: Az egészségügyi és oktatási rendszerbe vetett bizalom mértéke	N=1195-1227	42
38. ábra: A médiába és közösségi médiába vetett bizalom	(N=1219-1225)	42
39. ábra: A polgármesterbe vetett bizalom (%)	N=1213	43
40. ábra: Az egyházakba vetett bizalom (%)	N=1159	44
41. ábra: Információszerzés a COVID-19 járványról (%)	N=1266	44
42. ábra: A COVID-19 vírussal való megfertőződés becsült valószínűsége a különböző közegek szerint (%)	N=1121-1269	48
43. ábra: A testi egészségi állapot megoszlása öt szocio-demográfiai kategória szerint (%)	N=1269	52
44. ábra: A lelki egészségi állapot öt szocio-demográfiai változó szerint. Skálaátlagok (0–15)	N=1269	53
45. ábra: Az egészségértés szintje öt szocio-demográfiai kategória szerint (%)	N=1269	54
46. ábra: Vélemények a járvány utáni világ alakulásáról (%)	N=1237	56
47. ábra: A járvány utáni világ: életkori bontás (%)	N=1269	56
48. ábra: A járvány utáni világ: iskolázottság szerinti bontás (%)	N=1269	57
49. ábra: A járvány utáni világ: nemek szerinti bontás (%)	N=1269	57
50. ábra: A járvány utáni világ: megyék szerinti bontás (%)	N=1269	58

2. Előzetes információk

A kutatás motivációja:

- Pillanatképet kapni az erdélyi magyarok COVID-19 járványhoz kapcsolódó félelmeiről, viselkedéseiről, megküzdési módjairól, mindennapjairól.
- Olyan témákat is érinteni, amelyek nem szerepeltek más, hasonló kutatásokban.
- Kiindulópontot kapni későbbi kutatásokhoz.
- Összehasonlítási lehetőséghez jutni más kutatásokkal (nemzetközi, romániai, magyarországi, székelyföldi).
- Egy új társadalmi helyzetet gyorsan, szociológiai eszközökkel letapintani.

Más kutatások a témában (a teljesség igénye nélkül):

IRES (Institutul Român pentru Evaluaare și Strategie):

- országos reprezentatív mintákon folyamatosan követi a témát márciustól napjainkig
- legátfogóbb kutatás, csak kutatási jelentés szintjén elérhető
- a trendek szempontjából fontos támpont jelen kutatáshoz.

Közpolitikai Elemző Központ Egyesület és a SoDiSo Research (Erdélystat): Koronavírus Erdélyben felmérés:

- online és telefonos lekérdezés, nem reprezentatív, viszont nagyszámú minta (7450 személy), súlyozott eredmények: nagyon jó becslés az erdélyi magyarokra
- témák: egészségügyi érintettség, félelmek, kijárási tilalommal kapcsolatos viselkedések, a járvány gazdasági, oktatási hatásai.

Nemzetközi kutatások:

- Eurofound: COVID-19 E-survey (még folyamatban): a járvány szubjektív életminőségre gyakorolt hatásai, egészségpercepciók, intézményi bizalom, munkával és munkahellyel kapcsolatos aggodalmak
- International Survey on Coronavirus: <https://covid19-survey.org> – nemzetközi online felmérés (eddig több mint 110.000 válaszadóval): a járvány egészségi hatásai, félelmek, megküzdési módok

Kutatásunk jellemzői a fentiek kontextusában:

- a vezető témák hasonlóak,
- más témákat is vizsgálunk: ilyen a munka és a magánélet egyensúlya a home office kapcsán, az online oktatással kapcsolatos attitűdök és cselekvések, a jövő-forgatókönyvek, az egészségi állapot és az egészségértés
- nyitott kérdéseket is intéztünk válaszadóinkhoz, melyek lehetővé teszik, hogy az érintettek maguk fogalmazzák meg véleményüket, aggodalmaikat, így a kutató saját meggyőződései ne irányítsák a válaszadást.

3. Módszertani pontosítások

E feltáró kutatást a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Csíkszeredai Karának Alkalmazott Társadalomtudományi Kutatóközpontja végezte.

A vizsgálat online lekérdezéssel készült 2020. április 16. és 2020. április 26. közt. Az online kérdőívet a QuestionPro online-kérdőív szoftver segítségével készítettük el.

Az online lekérdezés nem alapult mintavételen, a kutatás tehát **nem reprezentatív. Az eredmények csak a válaszadókra vonatkoznak, ezekből nem általánosíthatunk egy tágabb populációra.**

A kérdőívet magyar nyelven szerkesztettük, és a kérdőív elején tételesen is megjelöltük, hogy az erdélyi magyarok részéről szeretnénk választ kapni. Ezzel együtt számítottunk arra, hogy a kérdőív az online szórás miatt, illetve a kutatóközpont csíkszeredai helyszíne miatt elsősorban a Székelyföldön lesz népszerűbb.

A kérdőívet elsősorban a közösségi médiában, de a médiában és a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Csíkszeredai Karának az oldalán is megosztottuk.

Tíz nap alatt 1269 érvényes válasz érkezett: várakozásainknak megfelelően a válaszadók több mint fele Hargita és Kovászna megyéből került ki.

Az online kérdőív esetében nem a kutató választja ki a válaszadókat, hanem ők végzik az ún. „önkiválasztást”: elsősorban azok töltik ki a kérdőívet, akiket érdekel a téma, van idejük rá. Jelen esetben is azt láttuk, hogy a kérdőívet 4930 személy nézte meg és/vagy kezdte el, végül 1269 fő jutott el a végéig.

Az online kérdőívekkel kapcsolatos szakirodalmi tapasztalat is rámutat arra, hogy a kutatás több korlátjával kell számolni: nagyrészt (intenzív) internethasználókat (közösségi média-használókat) találunk a válaszadók közt, fennáll a kitöltés félbehagyásának veszélye, nagyobb eséllyel töltik ki azok, akik közeli ismerőstől kapnak erre felkérést. Továbbá, a nők, a fiatalok és a magasan képzettek általában felülreprezentáltak a válaszadók között.

A fenti korlátok ellenére a kutatók abban is egyetértenek, hogy az online kérdőívek hasznosak, amikor előzetesen szeretnénk feltárni egy kérdést, amelyet a későbbiekben szisztematikusan is megvizsgálhatunk. Más kutatásokkal kontextualizálva az eredmények pontosíthatók.

Annak ellenére, hogy a kutatás nem reprezentatív, lehetővé teszi néhány trend körvonalazását, a fent említett kutatási kontextus ugyancsak segít az eredményeink megértésében. Kutatásunkat egy helyzetfelmérésnek tekintjük, a későbbiekben folytatni kívánjuk, ugyanakkor eredményeink másoknak is kiindulópontot nyújthatnak komplexebb kutatásokhoz stb.

Jelen kutatási beszámolóban gyakorisági megoszlásokat és kétváltozós elemzéseket közlünk. A későbbiekben, a többváltozós elemzések elkészítésekor súlyozás alkalmazását tervezzük a minta torzításainak kiküszöbölésére.

A kutatás néhány témája új a COVID-19 kutatások között. A járvánnyal kapcsolatos félelmeken, az anyagi kockázatokon és a megküzdéseken túl megvizsgáltuk a home office és az online oktatás néhány kihívását, a háztartási munkamegosztást, a testi és lelki egészségi állapotot, valamint az egészségértést.

4. A kutatás témái

Kérdőívünk az alábbi témákat vizsgálta:

- A válaszadók társadalmi háttere
- Gazdasági helyzet, pénzügyek
- Cselekvések a #maradjotthon idején
- Home office
- A világjárvány kihívásai mindennapi életünkben
- Család és munkamegosztás
- Home schooling
- Értékek
- Személyközi és intézményi bizalom
- A járvánnyal kapcsolatos információk követése
- A koronavírus-fertőzés vélt kockázata
- Egyéb veszélyforrások életünkben
- Testi és lelki egészség, egészségértés
- A járvány utáni világ
- Összegzés

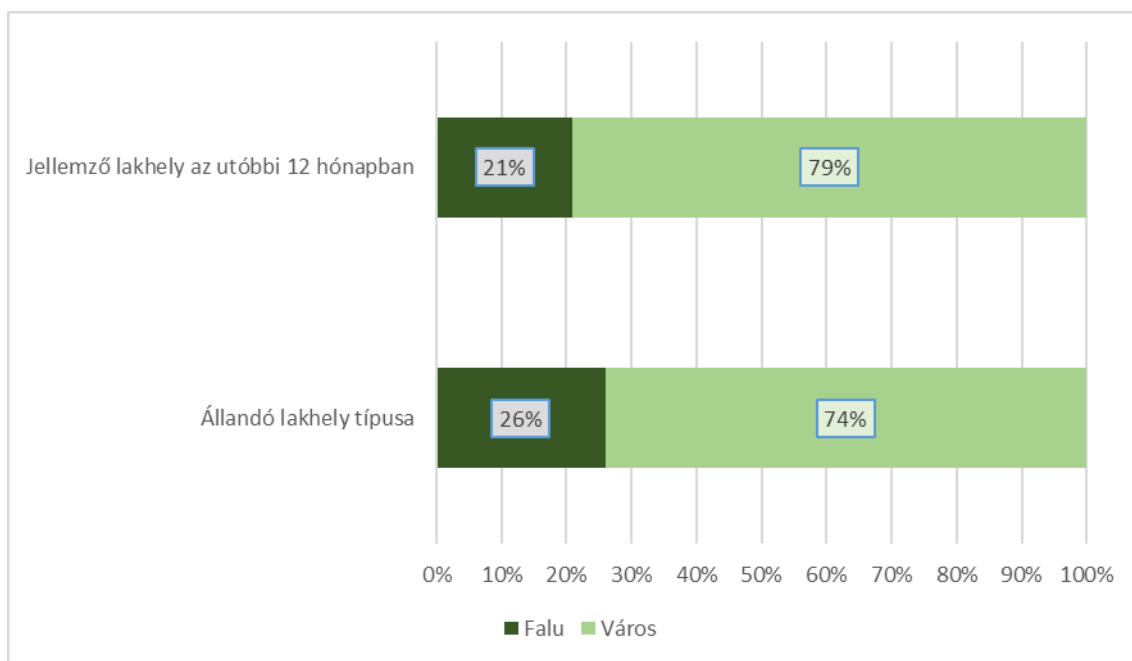
Az alábbiakban e témák mentén mutatjuk be a kutatás főbb eredményeit.

Megjegyzés:

Jelen anyag a kutatási eredmények első gyorsleírása. A későbbiekben mélyebb elemzések és szakmai publikációk formájában is közreadjuk eredményeinket.

5. A válaszadók társadalmi háttere

A válaszadók lakóhelyével kapcsolatban két kérdést is megfogalmaztunk: egyik az állandó lakóhelyre, másik az utóbbi 12 hónapra jellemző lakóhelyre kérdezett rá. **Válaszadóink zöme urbánus környezetben él:** kétharmaduknak állandó városi lakóhelye van, és az utóbbi egy évben jellemzően városi lakóhellyel rendelkezők (valószínűleg városokban tanulók, dolgozók) aránya egy kevéssel még ennél is magasabb.

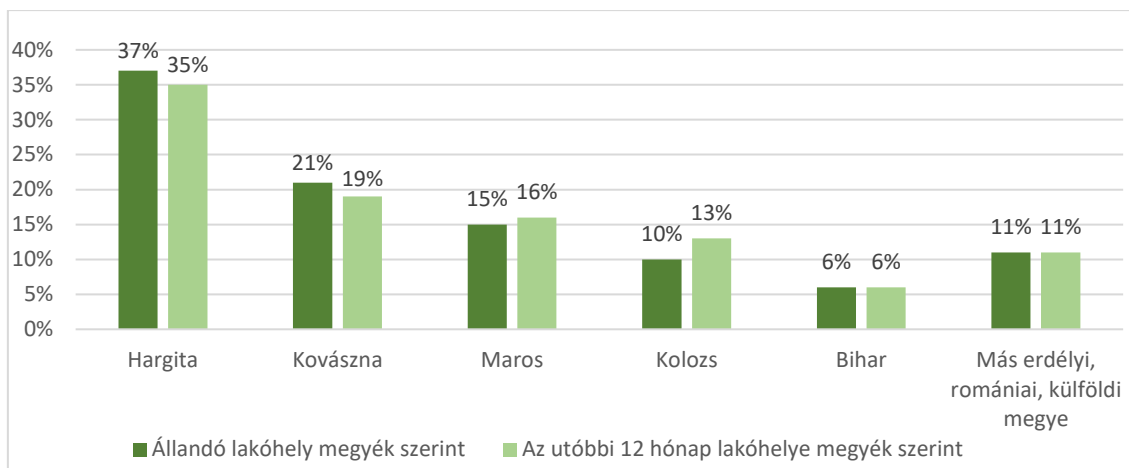

1. ábra: A válaszadók megoszlása az állandó és az utóbbi 12 hónapban jellemző lakóhely településtípusa szerint (%). N=1269

Az állandó lakóhely szerinti megyei bontásban **a válaszadók több mint fele Hargita (37%) és Kovászna (21%) megyéből került ki.**

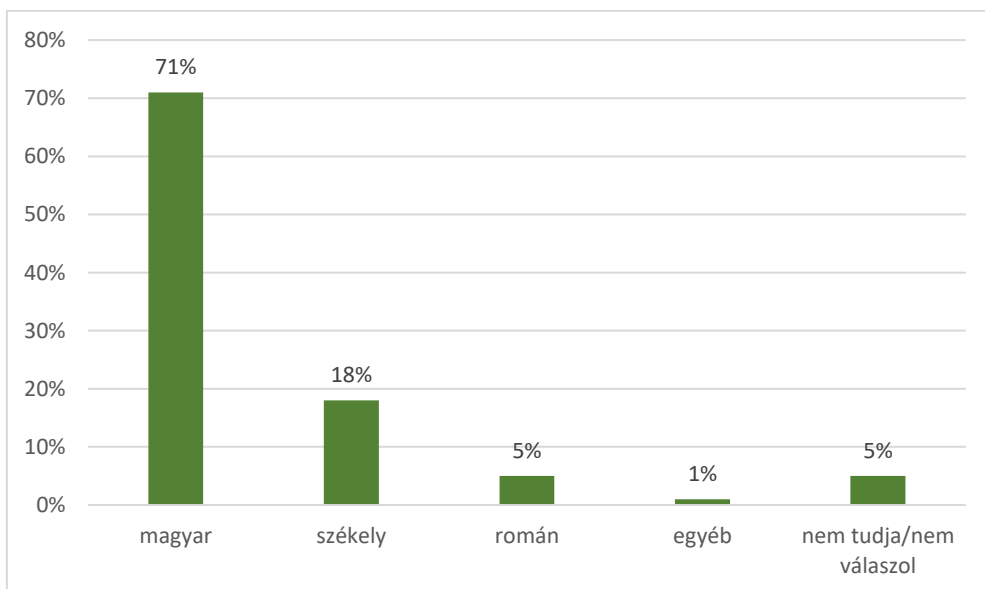
A válaszadók arányát tekintve a következő megye Maros (15%), melyet Kolozs (10%) és Bihar megye (6%) követ. Amennyiben az utóbbi egy évben jellemző lakóhelyhez kapcsolódó megyéket vizsgáljuk, akkor az is látszik, hogy Hargita és Kovászna megye „veszít”, míg a Maros és Kolozs megyékhez tartozó településeken élő válaszadók aránya növekszik. Valószínűsíthetjük tehát, hogy elsősorban olyan személyek belső mozgásáról van szó, akik Marosvásárhelyen és Kolozsváron tanulnak/dolgoznak, de állandó lakóhelyük Hargita és Kovászna megye valamelyik települése.

A megyék szerinti eloszlás egyben azt is mutatja, hogy az előző ábrán szemléltetett falu-város megoszlásban a város leginkább a székelyföldi kis- és közepes méretű városoknak felel meg.

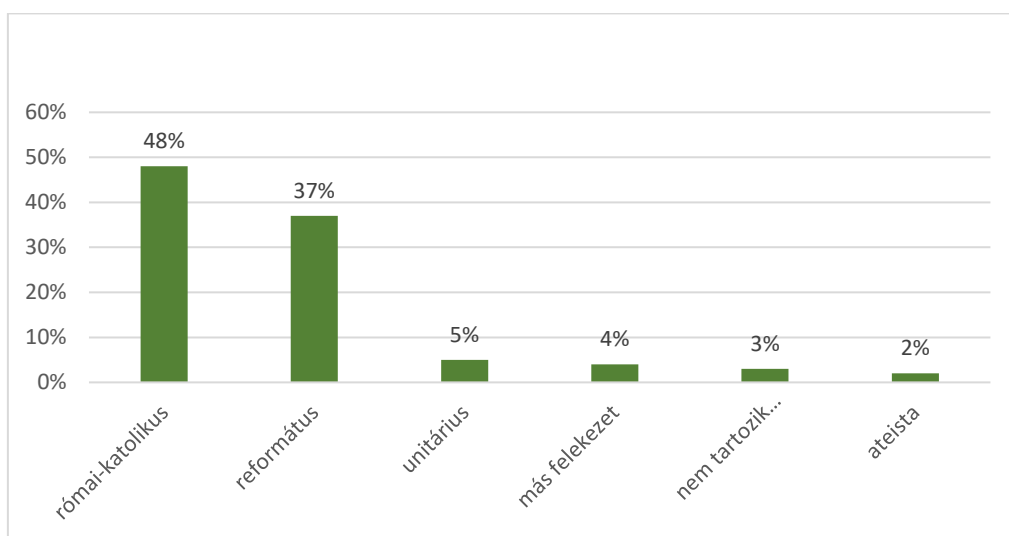

2. ábra: A válaszadók megoszlása az állandó és az utóbbi 12 hónapban jellemző lakóhely szerint (%). N=1269

A nemzetiségi és a felekezetek szerinti megoszlást az alábbi ábrák mutatják:

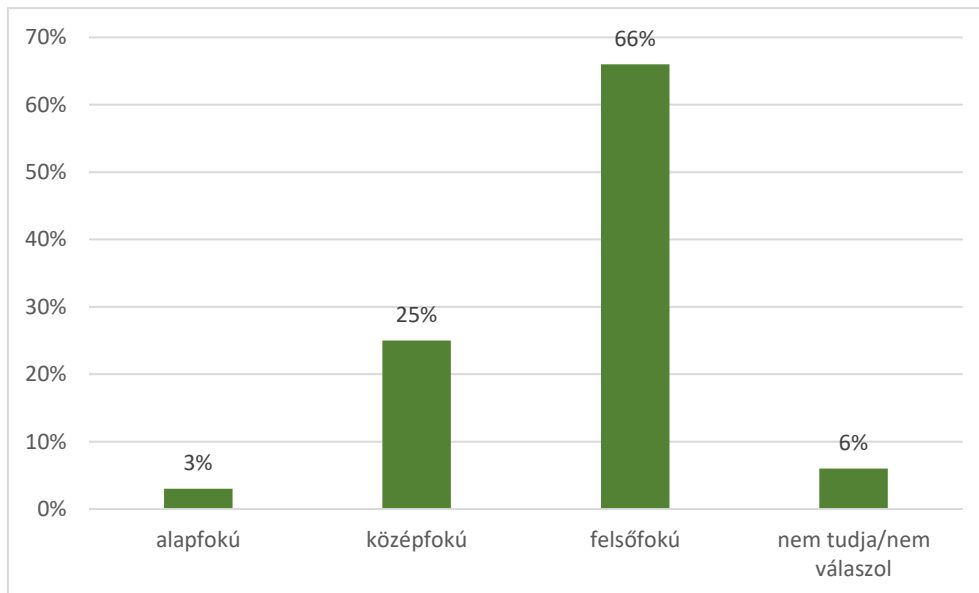

3 ábra: A válaszadók nemzetiségi hovatartozás szerinti megoszlása (%). N=1269.

4. ábra: A válaszadók felekezeti hovatartozás szerinti megoszlása (%). N=1269

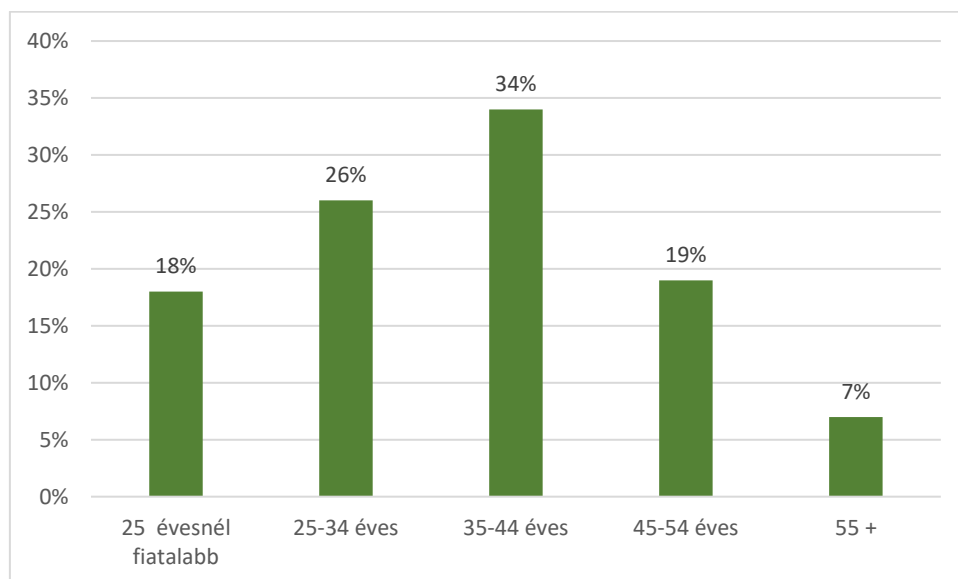
Iskolai végzettség szerint **a válaszadók között felülreprezentáltak a felsőfokú végzettek**: ezt a jelenséget az internet-használat általános jellemzőivel, a kapcsolati hálónk szerinti kérdőívterjesztéssel és az önkiválasztás általános jellemzőivel magyarázzuk (a magasabban iskolázottak hajlamosabbak online kérdőívek megválaszolására).

5. ábra: A válaszadók megoszlása az iskolázottság függvényében (%). N=1269

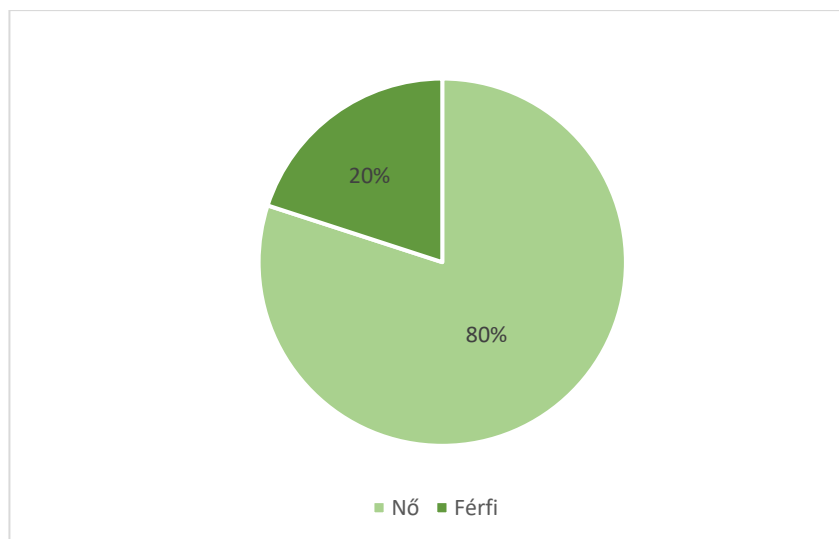
A válaszadók átlagéletkora 37 év (legalacsonyabb=15, legmagasabb=87 év). Az életkorcsoportok szerinti megoszlásból is látszik, hogy több mint felük a 25-44 éves életkori kategóriákból kerül ki. Az 55 évnél idősebb válaszadók aránya nagyon alacsony, ami az internethasználat alacsonyabb arányával hozható kapcsolatba.

Az életkor szerinti megoszlás a későbbiekben magyarázni fogja azt, **hogy a válaszadók több mint fele párkapcsolatban él**, és hasonló azok aránya, akiknek gyermeke van.

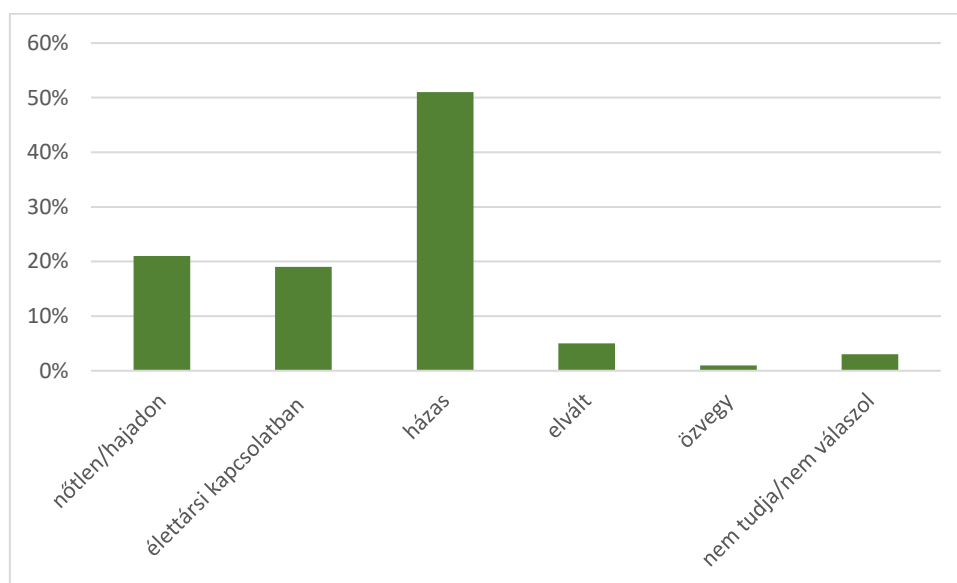
6. ábra: A válaszadók korcsoportok szerinti megoszlása (%). N=1269

A kérdőívre zömével nők válaszoltak, ami a már korábban említett „önkiválasztás” sajátosságaival hozható kapcsolatba.

7. ábra: A válaszadók nemek szerinti megoszlása (%). N=1269

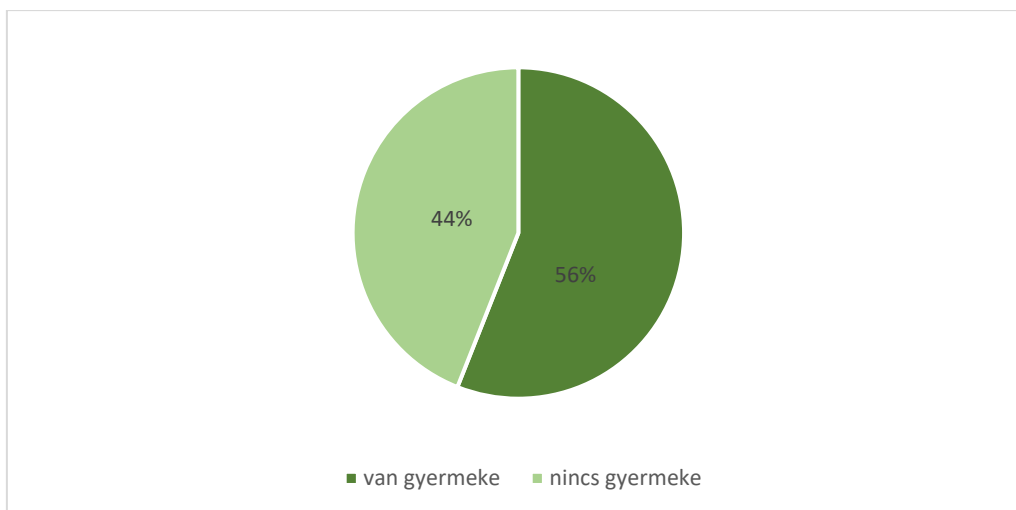
A válaszadók fele házastársi kapcsolatban él, őket csaknem egyenlő arányban követik az egyedülállók (21%) és az élettársi kapcsolatban (19%) élők. Az elváltak és özvegyek aránya jóval alacsonyabb.

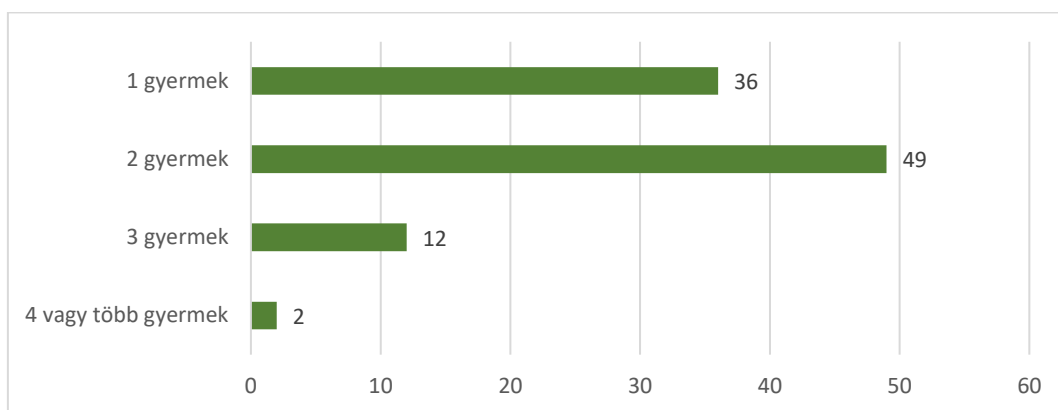
8. ábra: A válaszadók családi állapota (%). N=1269

Enyhe többségben (56%) vannak azok a válaszadók, akiknek van gyermeke. A gyermekek számát tekintve több mint felük egy (36%), illetve két gyermeket (49%) nevel(t), a válaszadók 12%-ának három gyermeke van. Négy vagy négynél több gyermek jelenléte a családban az esetek 2%-ára volt jellemző.

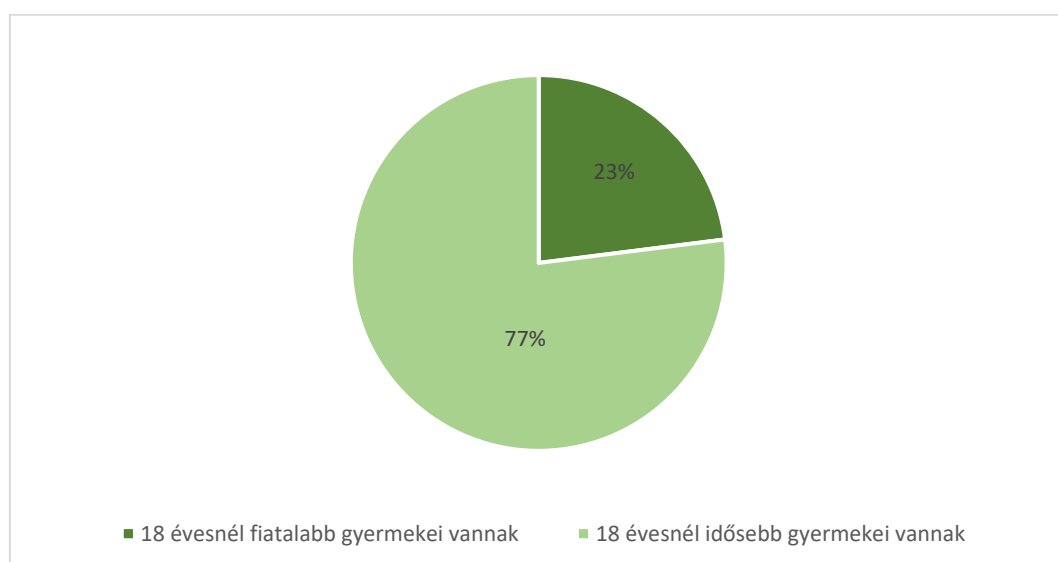
A szülők kétharmada 18 évesnél fiatalabb gyermeket nevel, aki tehát iskoláskorú, és a válaszadóval egy háztartásban él.

9. ábra: A válaszadók családszerkezete (%). N=1269

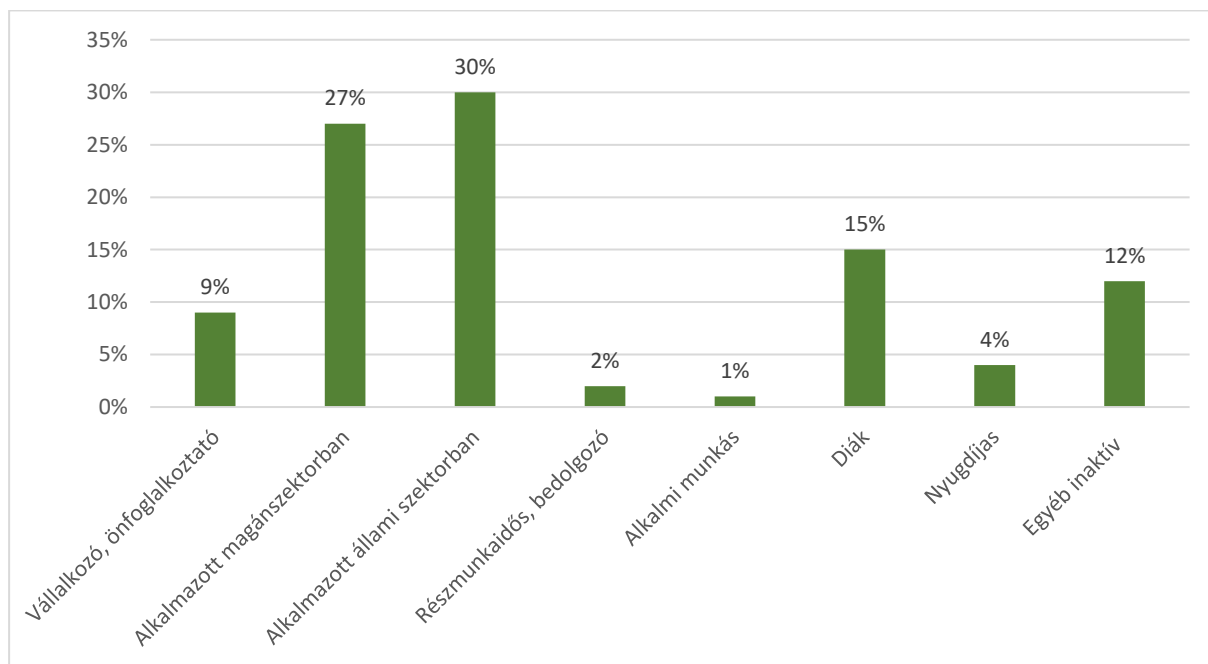

10. ábra: A gyermeket nevelő válaszadók gyermekszáma (%). N=1269

11. ábra: A gyermeket nevelő válaszadók gyermekeinek életkora (%). N=552

A világjárvány romániai megjelenése előtt, 2020 februárjában válaszadóink munkaerőpiaci helyzete az alábbiak szerint oszlott meg:

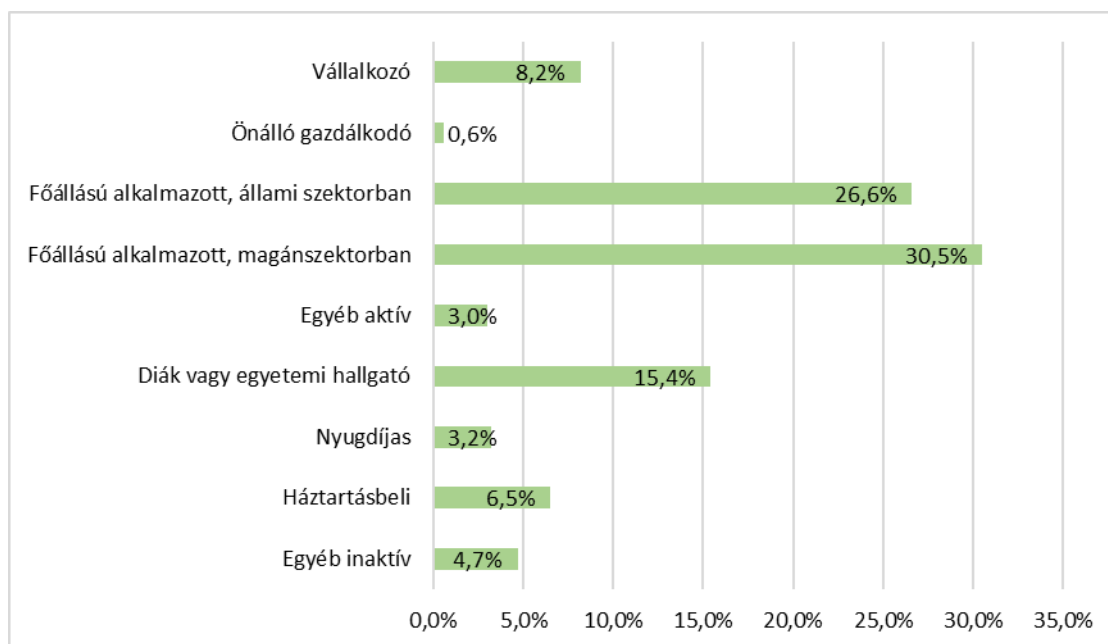
12. ábra: A válaszadók megoszlása februári munkavégzési státuszuk alapján (%). N=1269

A COVID-19 járvány kitörése óta az egyik leggyakrabban elhangzott téma a munkahelyeket érintő változások. Elég, ha akár a munkahelyek ideiglenes elvesztésére gondolunk, akár a munkahelyek átalakulására, mint például a részben online térbe való átköltözés vagy az otthoni munkavállalás (home office). Ezt a problémát több kérdéssel jártuk körbe.

6. Gazdasági helyzet, pénzügyek

A COVID 19 járvány kitörése óta az egyik leggyakrabban elhangzott téma a munkahelyeket érintő változások elég, ha csak a munkahelyek akár ideiglenes elvesztésére gondolunk, akár a munkahelyek átalakulására, mint például a részben online térbe való átköltözése vagy az otthoni munkavállalás (home office). Bár ezt a problémát több kérdés esetén érintettük, jelen alfejezetben kizárólag a munkavégzés szempontjára koncentrálnak.

Első kérdés ebben a témában a válaszolók februári, tehát a járvány romániai kezdete előtti periódusra vonatkozott.

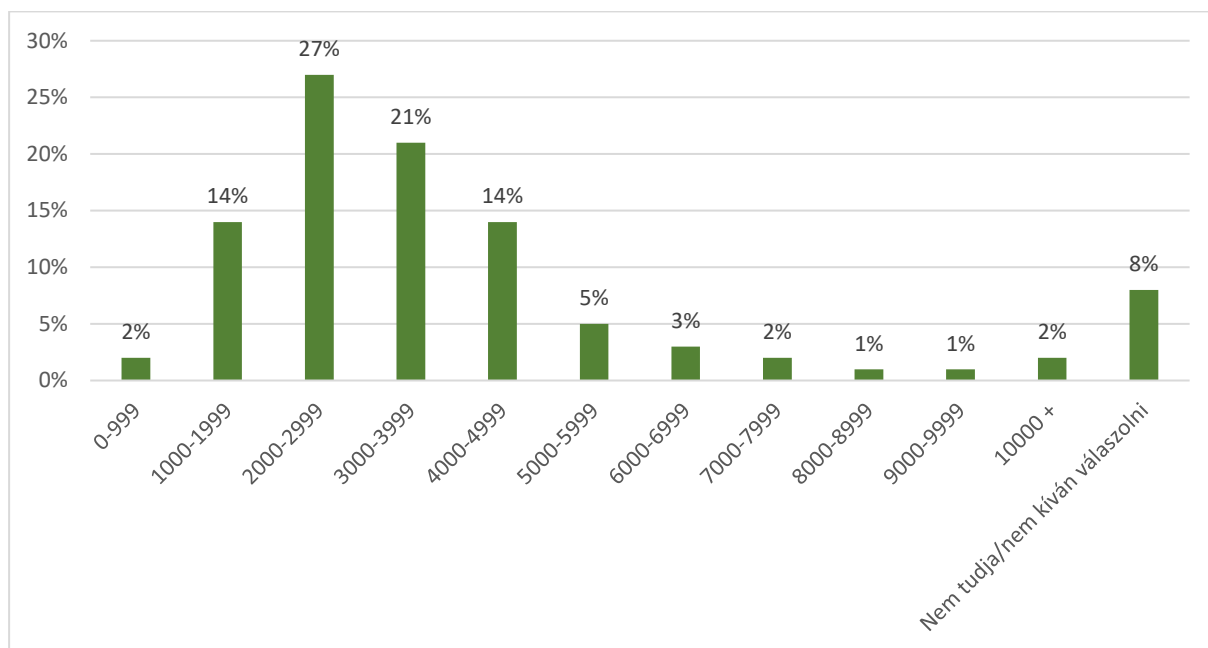
13. ábra: A kérdezettek foglalkozás szerinti megoszlása (%), N=1266

A fenti ábra tanulsága szerint a válaszadóink közel hét-tizede (69%) a gazdaságilag aktív kategóriából került ki és közel egyhatoda (15,4%) tanuló, míg a maradék 14,5%-ot a különböző, gazdaságilag inaktív kategóriák képezték. Ennek értelmében, a munkavégzés módjára vonatkozó kérdéseket a továbbiakban csak a gazdaságilag aktív válaszolóknak tettük fel.

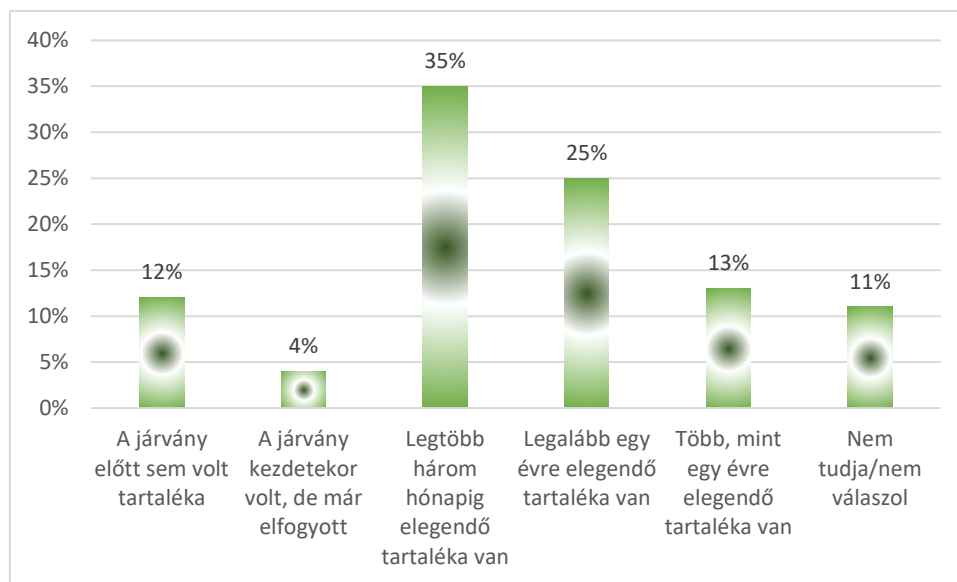
Válaszadóink közül többen átugrották azt a kérdést, hogy mekkora volt a februári jövedelmük. A 875 válaszadó esete azt mutatja, hogy **szűk felének (47%) 2000 és 3999 RON közötti jövedelme volt a járványt megelőző hónapban**. További jellemző jövedelmi kategóriák (egyenként 14-14%-os gyakorisággal) az 1000–1999 RON, illetve a 4000–4999 RON közöttiek. Az ezer lej alatti, illetve az 5000 RON feletti jövedelmi kategóriák kevésbé elterjedtek.

A COVID-19 járvány gazdasági hatásainak mérséklése, a gazdasági jellegű megküzdési módok szempontjából a februári jövedelemnél is fontosabb kérdés, hogy a válaszadó rendelkezik-e anyagi megtakarításokkal. A válaszok azt mutatják, hogy **kétharmaduknak van anyagi tartaléka**, viszont ennek mennyisége a legjellemzőbb esetekben (35%) legfeljebb

három hónapra elegendő¹. Arányaiban kevesebben vannak azok, akiknek egy évre (25%), vagy még hosszabb időszakra elegendő tartaléka van (13%). Ezzel együtt válaszadóink 12%-ának a járvány kezdetekor sem volt tartaléka, és egy kisebb aránynak volt ugyan, de már elfogyott.

14. ábra: A válaszadók megoszlása (%) az egyes jövedelem-kategóriák szerint. N=875

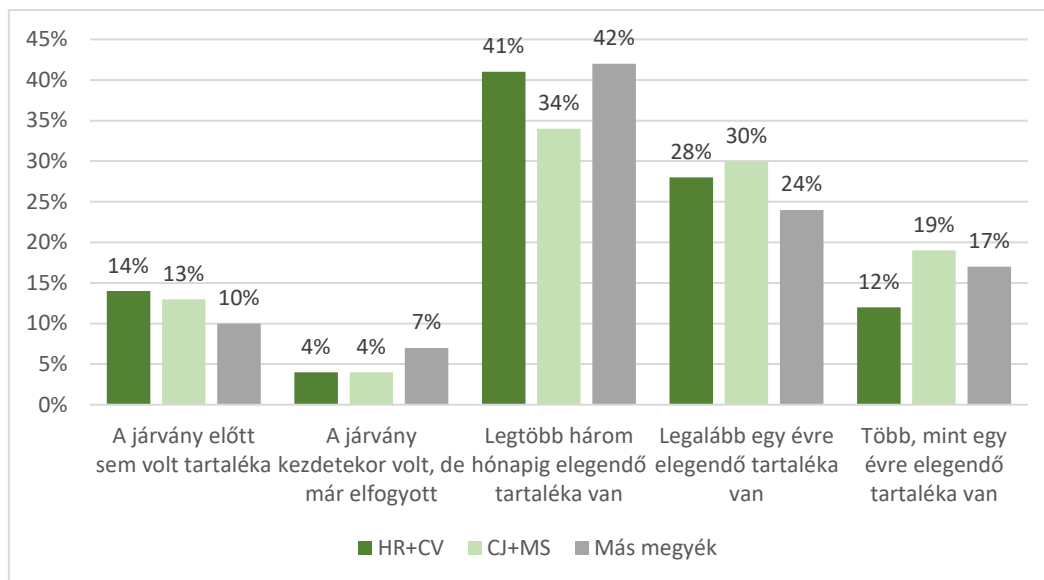
15. ábra: Az anyagi tartalékok megítélése (%). N=1266

Talán egyértelműnek tűnik, és az eredményeink is azt igazolják, hogy a jövedelem nagysága és a tartalékok nagysága szignifikánsan összefügg egymással ($\chi^2 = 161,324$, $df=44$,

¹ Az IRES (https://ires.ro/uploads/articole/ires_romania-in-pandemie_aprilie-2020_comportament-financiar.pdf) által mért adatok szerint a romániaiak felének van anyagi tartaléka. A mi helyzetünket árnyalja a nem reprezentatív minta, a magasan képzettek felülreprezentáltsága, és az a tény is, hogy a megtakarítások inkább rövidebb időre elegendő összegekre vonatkoznak.

$p<0,00$), vagyis minél magasabb jövedelemmel rendelkezett valaki februárban, annál nagyobb anyagi tartalékai vannak.

Az anyagi tartalékok megyék szerinti bontásban azt mutatják, hogy a Kolozs és Maros megyei válaszadóknak hosszabb időre elegendő anyagi tartaléka van, mint pl. a székelyföldi megyékben élőknek.

16. ábra: Az anyagi tartalékok megítélése megyék szerinti bontásban (%). $N=1079$

Az alábbi táblázat azt mutatja meg, hogy a válaszadók az iskolázottság, az életkor, a lakóhely típusa és a nemek függvényében hogyan ítélik meg anyagi tartalékaikat. A megoszlások a négy változó mentén nagyban hasonlítanak. Ennek okát abban kereshetjük, hogy a válaszadók anyagi szempontból egy kiváltságos kategóriát képviselnek, ugyanis kétharmaduk aktív munkavállaló.

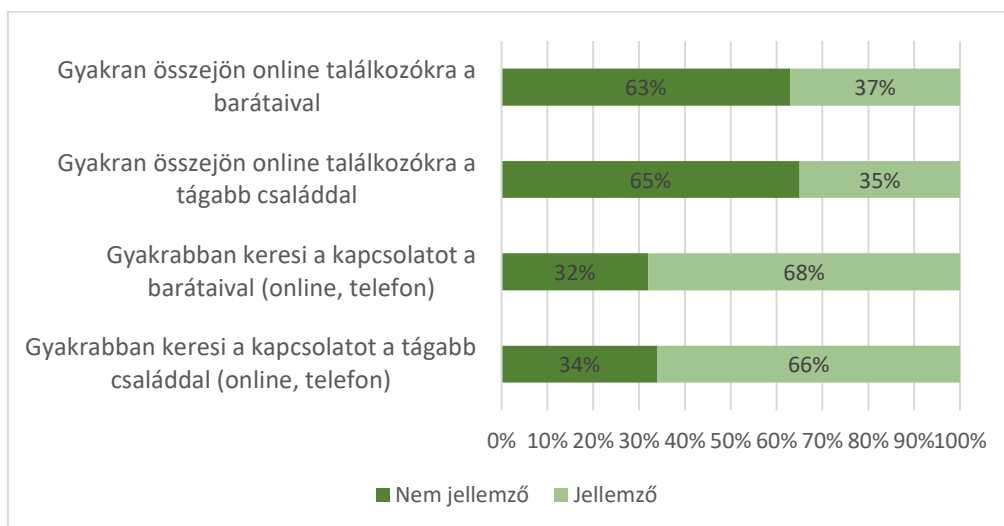
1. táblázat: Az anyagi tartalékok megítélése négy szocio-demográfiai változó szerint (%). $N=1266$

	Iskolázottság szintje			Életkorcsoportok					Lakóhely		Nemek	
	Alap	Közép	Felső	>25	25-34	35-44	45-55	55+	Falu	Város	Nő	Férfi
Nem volt tartaléka	24	19	11	12	14	13	15	9	15	13	13	12
Volt, de elfogyott	8	9	3	6	4	5	4	3	5	5	4	4
Csak 3 hónapra elegendő	48	37	40	34	37	44	44	36	39	40	41	36
1 évre elegendő	8	18	32	20	30	27	30	42	24	29	28	30
Több mint 1 évre elegendő	12	17	14	28	15	11	7	10	17	13	14	18

A kérdőívben 16 olyan cselekvést soroltunk fel, amelyek kapcsán egy 1–4 fokozatú skála (1=egyáltalán nem jellemző... 4=teljes mértékben jellemző) segítségével kellett megjelölni, hogy a válaszadókra mennyire jellemzőek ezek a tevékenységek.

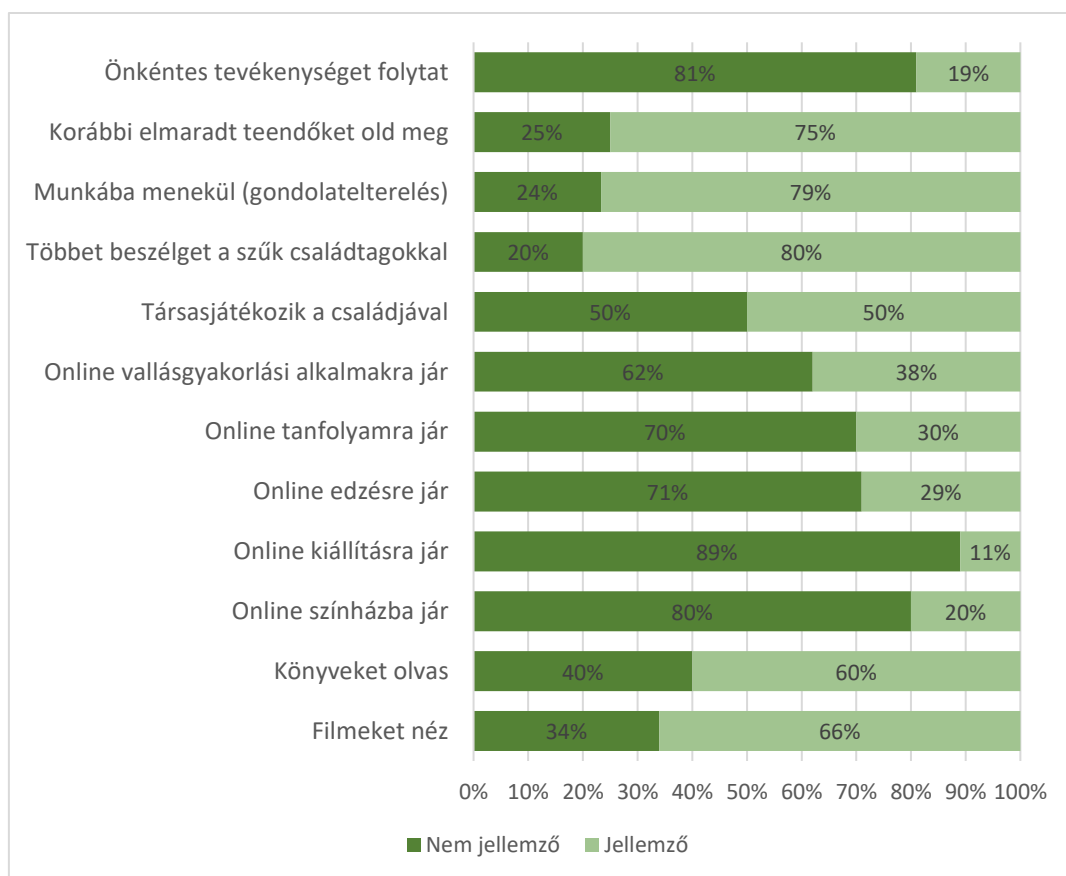
7. Cselekvések a #maradjotthon idején

A tágabb családtagokkal és baráti körrel való kapcsolattartás intenzívebbé vált. A telefonos vagy online megkeresések úgy tűnik, hogy tete-à-tete jellegűek, vagy szűkebb körűek voltak. A családi, baráti online összejövetelek kevésbé jellemezték a válaszadókat.

17 ábra: Kapcsolattartás a tágabb család tagjaival és a barátokkal. N=1260.

Megj: Az egyáltalán nem jellemző és nem jellemző, valamint az inkább jellemző, teljes mértékben jellemző kategóriákat összevontuk

18. ábra: Időtöltési formák a #maradjotthon ideje alatt (%). N=1258

A #maradjotthon idejét a legtöbben valamilyen munkával próbálták eltölteni: válaszadóink háromnegyedére jellemző, hogy a munkába menekül, azzal a céllal, hogy elterelje a gondolatait a járványról, illetve arra használja az otthon töltött időt, hogy utolérje magát elmaradt teendőivel². Ez az idő **a szűkebb családdal (pár és gyermekek) való gyakoribb beszélgetések** időszaka is³.

Jellemző időtöltési formák az olvasás, a filmnézés, esetleg a társasjátékozás a szűkebb családdal.

Az online vallásgyakorlási alkalmak, az online edzések, az online kulturális tevékenységek, mint pl. a színház és a kiállítás kevésbé népszerűek, akárcsak a járvánnyal kapcsolatos önkéntes tevékenységekben való részvétel⁴.

A felsorolt 12 időtöltési formát megpróbáltuk csoportosítani: a 12 változó belső struktúrájának elemzése⁵ során négy faktor jött létre, amely a teljes variancia 52%-át magyarázza. A dimenziócsökkentő eljárásból látható, hogy a válaszokból jellemző cselekvéstípusok körvonalazhatók.

2. táblázat: Időtöltési formák a #maradjotthon ideje alatt. Faktorelemzés. N=1258

	1.faktor	2.faktor	3.faktor	4.faktor
Filmeket néz		.718		
Könyveket olvas		.554		
Online színházba jár	.768			
Online kiállításra jár	.787			
Online edzésre jár		.490		
Online tanfolyam		.515		
Online vallásgyakorlás				.438
Társasjátékozik				.738
Többet beszélget a szűk családtagokkal				.720
Munkába menekül (gondolatelterelés)			.764	
Korábbi, elmaradt teendőket old meg			.686	
Önkéntes tevékenység	.430		.410	

A faktorok elég „tisztá” típusokat mutatnak: az 1. faktor a magas kultúrát preferálók, a 2. faktor a könnyebb szórakozás és képzés dimenzióját adja, a 3. faktor a munkába menekülés faktora, a 4. pedig a hagyományosabb, illetve a társas interakciókat tömörítő tevékenységeknek felel meg.

Jelen elemzés kereteit kimeríti e faktoroknak komplexebb elemzése, így az alábbiakban csak egyszerű gyakoriságokat közlünk. Az alábbi táblázatokban tehát nemek, életkori és gyermekek jelenlétének, valamint régiók és iskolai végzettség függvényében mutatjuk a járvány alatti időtöltési formákat (%).

² Az IRES kutatása a romániaiak esetében azt mutatja, hogy 66%-a nagytakarítást végzett, 43% olyan házimunkákat, amelyeket nem végez máskor, 35% pedig javítási munkálatokat végzett.

³ Az IRES fenti kutatása 75%-ot mért ebben a tekintetben (https://ires.ro/uploads/articole/ires_rom%C3%82nia-st%C4%82-acas%C4%82_studiu-na%C8%9Aional_partea-a-ii-a_captivi-%C3%8En-familie_26.03.2020.pdf)

⁴ Az IRES kutatása a járvánnyal kapcsolatos önkéntesi hajlandóságot vizsgálta: a romániaiak 68%-a venne részt ilyen tevékenységekben (https://ires.ro/uploads/articole/ires_rom%C3%82nia-st%C4%82-acas%C4%82_studiu-na%C8%9Aional_partea-i_25.03.2020.pdf)

⁵ Faktorelemzés (KMO=0.717, $\chi^2=1689$, df=66, p<0.000)

A társadalmi háttérváltozók szerint bontott eredmények jelzik, hogy a fenti ábrán közölt trendek nagy többsége megmarad, ugyanakkor észrevehetünk eltéréseket is az egyes tevékenységek esetében.

Nemek szerint néhány fontos különbséget látunk⁶: **a nők körében jellemzőbbek a kulturális tevékenységek, az online vallásgyakorlások és az edzések.** Ugyanez mondható el a társasjátékozással, és önkéntességgel kapcsolatosan is. A nőkre jellemzőbb az is, hogy korábbi, elmaradt teendőket oldanak meg. **Esetükben jellemzőbbek a családdal való intenzívebb beszélgetések is.**

Életkor-kategóriák szerint azt látjuk, hogy a legfiatalabbak esetében (az életkori jellemzők miatt ez nem meglepő) a filmnézés képezi a #maradjotthon legjellemzőbb tevékenységét, és csak ezután következnek a munkával, társas interakciókkal kapcsolatos tevékenységek. Itt találjuk az online tanfolyamra járás legmagasabb arányát is (elképzeltető, hogy ezt a kérdést összemosták az online oktatással). Esetükben a legmagasabb azok aránya is, akik online edzésekre „járnak”. A 35-44 évesek körében (a családi állapotuk és a gyermekek jelenléte miatt is) más korosztályokhoz képest jellemzőbb a társasjátékozás. Az online színház, online vallásgyakorlás és a családtagokkal való interakciók megsokasodása a 45-55 éves korosztályra jellemzőbb.

3. táblázat: Jellemző időöltési formák a nem (N=1267), az életkor (N=1259) és a családszerkezet (N=1267) függvényében (%).

	Nem		Életkorcsoportok					Családszerkezet	
	Nő	Férfi	<25	25-34	35-44	45-55	55+	Van gyermeke	Nincs gyermeke
Filmeket néz	66	65	83	62	60	63	72	58	76
Könyveket olvas	63	42	60	55	56	67	68	57	63
Online színházba jár	22	9	18	15	18	31	24	20	19
Online kiállításra jár	12	5	7	7	20	20	22	12	9
Online edzésre jár	33	14	42	33	27	19	13	25	35
Online tanfolyam	31	30	43	30	26	29	25	24	38
Online vallásgyakorlás	40	27	32	32	38	52	48	46	29
Társasjátékozik	52	39	47	45	60	44	28	60	37
Többet beszélget a szűk családtagokkal	82	74	80	76	84	87	70	86	74
Munkába menekül (gondolatelterelés)	76	71	73	73	75	82	82	75	77
Korábbi, elmaradt teendőket old meg	76	68	74	73	78	77	65	76	73
Önkéntes tevékenység	20	17	13	15	21	29	18	20	18

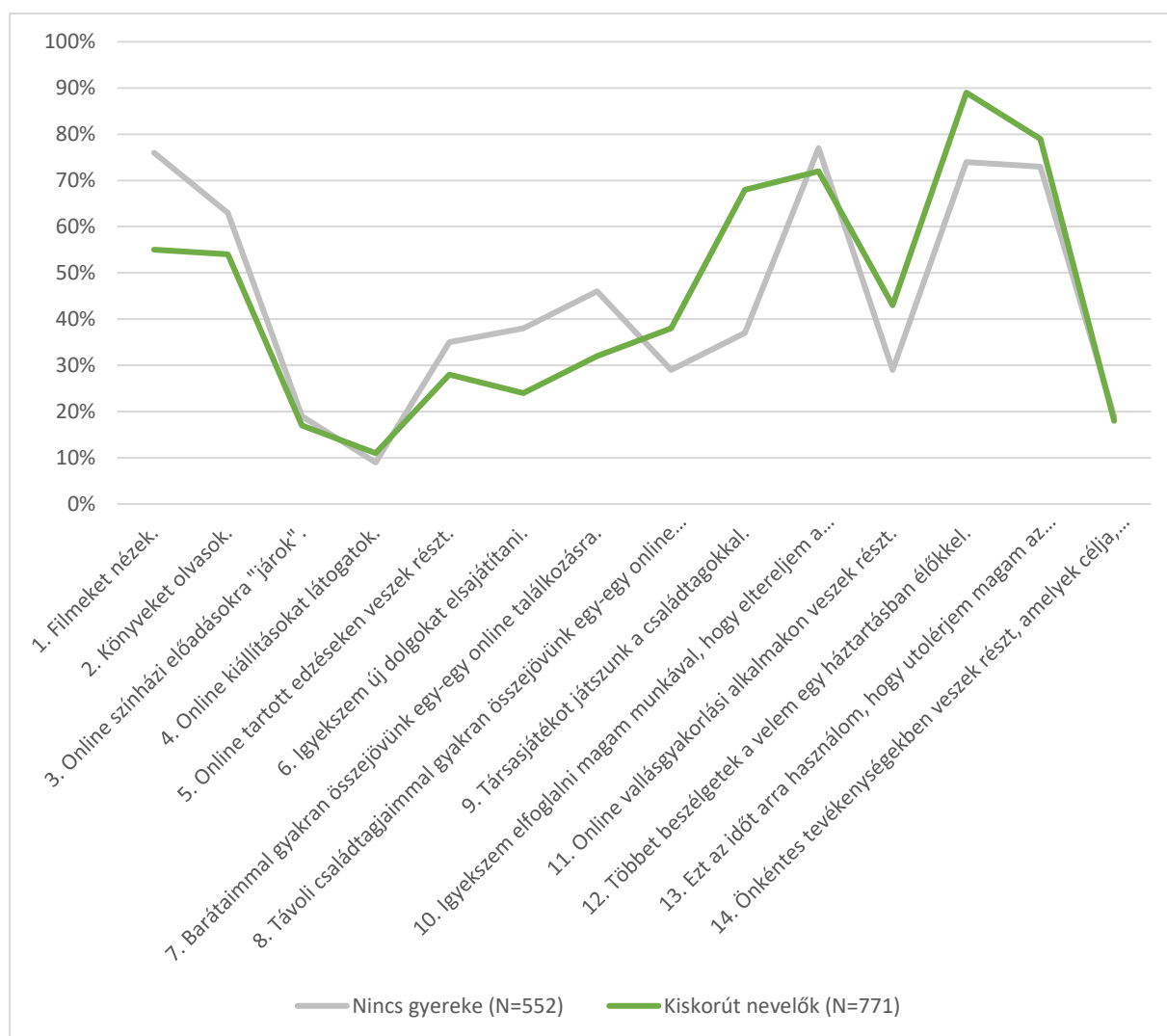
Megjegyzés: csak a jellemző és teljes mértékben jellemző válaszok gyakoriságát közöljük, összevonva.

Amennyiben a válaszadónak van gyermeke, értelemszerűen kevesebb ideje marad egy sor egyéni kikapcsolódásra (pl. edzés, tanfolyam, olvasás, filmnézés). A

⁶ Fontos megjegyezni, hogy ez a helyzet a női válaszadók felülreprezentáltságával is magyarázható. Az itt közölt eredmények nincsenek súlyozva.

gyermeket nevelők viszont – ugyancsak értelemszerűen – többet társasjátékoznak és intenzívebb családon belüli interakciókról számolnak be.

Azok, akiknek 18 évnél fiatalabb gyermekekről kell gondoskodniuk, nem meglepő módon kevesebb szabadidő felett rendelkeznek a bezártság ellenére is. Láthatjuk, hogy míg azok háromnegyedére, akiknek nincs gyermekük, jellemző, hogy filmeket néznek, és közel kétharmadra, hogy szépirodalmat vagy szórakoztató irodalmat olvasnak, addig a gyermekeket nevelőknél ez mindkét tevékenység esetében ötven százaléknál alig több. Ugyanígy, akik nem nevelnek gyermeket, azok gyakrabban szerveznek online találkozót barátokkal is. A gyermektelenek közel fele számolt be ilyen tevékenységről (46%), míg a 18 év alatti gyermeket nevelő szülők esetében ez az arány alig egyharmadnyi (32%). Bár nem ilyen nagy a különbség, de a gyermeket nevelő szülők kisebb arányban (25%) vesznek részt online edzéseken, mint a gyermeket nem nevelők (35%). És bár minden negyedik gyermeket nevelő is igyekszik valami újat tanulni ebben az időszakban (24%), a gyermekkel nem rendelkezők esetében ötből kettőre ez jellemző (38%).

19. ábra: Szabadidőtöltés a vírus idején a családszerkezet szerint (%). N=552⁷

⁷ Megjegyzés: csak a jellemző és teljes mértékben jellemző válaszok gyakoriságát közöljük, összevonva.

Viszont, ha azt gondolnánk, hogy mindennemű, koronás tevékenységből kevésbé vesz ki a részüket a gyermeket nevelők, mint a többiek, akkor tévednénk. A gyermeket nevelők jobban odafigyelnek a távoli rokonokkal való kapcsolattartásra (38% vs 29%), másfélszer akkora arányban jellemző rájuk az online vallásgyakorlás (46% vs 29%), és többet beszélgetnek a közvetlen családtagjaikkal (86%), mint a gyermeket nem nevelők (74%). A családi társasjátékozás esetében pedig már szemmel is láthatóan jelentős az eltérés: szinte kétszer annyian társasoznak családtagjaikkal a szülők közösen, mint a gyermeket nem nevelők.

A megyék szerint bontás **a Kolozs és a Maros megyeiek esetében mutatja a kulturális tevékenységek erősebb intenzitását**, míg az online vallásgyakorlás a más megyékből való válaszadókat jellemzi inkább.

4. táblázat: Jellemző időtöltési formák megyék és iskolai végzettség szerint (%). N=1267

	Megyék			Iskolai végzettség		
	HR+CV	CJ+MS	MÁS	Alap	Közép	Felső
Filmeket néz	64	71	65	60	77	63
Könyveket olvas	57	65	59	37	50	63
Online színházba jár	17	24	20	17	16	22
Online kiállításra jár	10	13	14	9	9	12
Online edzésre jár	31	30	28	23	27	30
Online tanfolyam	31	29	35	23	34	30
Online vallásgyakorlás	38	35	50	26	37	39
Társasjátékozik	51	48	46	31	49	49
Többet beszélget a szűk családtagokkal	81	77	83	74	80	80
Munkába menekül (gondolatelterelés)	75	76	81	74	76	75
Korábbi, elmaradt teendőket old meg	74	75	79	59	73	76
Önkéntes tevékenység	20	17	19	9	20	20

Iskolai végzettség szerint azt látjuk, hogy legjellemzőbb tevékenységként megmarad a családtagokkal eltöltött minőségi idő és a munkával kapcsolatos teendők. Utóbbi esetben viszont az is látható, hogy **az alacsony végzettséggel rendelkezőkre a legkevésbé jellemző a korábbi, elmaradt teendők megoldása**. A filmnézés inkább a középfokú végzettségűek körében gyakoribb, viszont **az online színházba, kiállításokra, edzésekre, vallásgyakorlási alkalmakra „járás” a felsőfokú végzettségűeket jellemzi inkább**. Ugyanez a helyzet a társasjátékozással és az önkéntességgel is.

8. Home office

Válaszadóink közül nagyon sokan már március 12-étől otthonról dolgoznak, viszont nem kevesen vannak azok sem, akiknek továbbra is teljes vagy részmunkaidőben be kell járniuk munkahelyükre. Megkérdezettjeink több mint fele teljes mértékben (44%) vagy részben (további 15%) otthonról tud dolgozni, és csupán minden negyedik gazdaságilag aktív személy jár továbbra is be a munkahelyére, többségük azért, mert a munkaköre ezt megköveteli.

5. táblázat: A munkavégzés helye a gazdaságilag aktív válaszadók körében (%). N= 875

Munkavégzés helye	Arány
Otthonról dolgozom.	44,2%
Részben otthonról dolgozom, de néha be kell bejárnom a munkahelyemre.	14,6%
Nem dolgozom otthonról, bejárok a munkahelyemre, mert olyan a munkaköröm.	20,6%
Nem dolgozom otthonról, bejárok a munkahelyemre, pedig (részben) megoldható lenne az otthoni munka.	3,3%
A járvány miatt elveszítettem (még ha ideiglenesen is) az állásom.	13,0%
A járvány ideje alatt otthon maradok a kiskorú gyermek(ek) mellett.	4,2%

Nem jelentéktelen azok aránya sem, akik elveszítették a munkájukat, még ha ideiglenesen is, a járvány következtében hozott intézkedések miatt (13%). Minden tizedik válaszadó arról számol be (11%), hogy házastársa/élettársa vesztette el a munkahelyét, még ha ideiglenesen is.

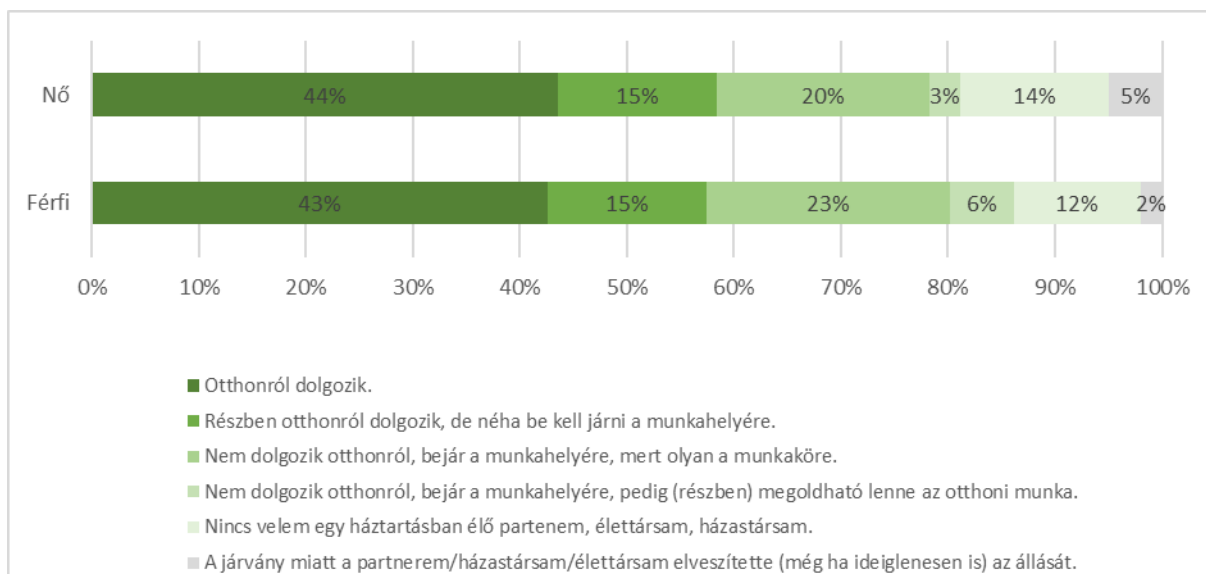
6. táblázat: A gazdaságilag aktív válaszadók házassági vagy élettársi munkavégzési helye (%). N=876

Munkavégzés helye	Arány
Otthonról dolgozik.	25,3%
Részben otthonról dolgozik, de néha be kell járni a munkahelyére.	11,9%
Nem dolgozik otthonról, bejár a munkahelyére, mert olyan a munkaköre.	27,9%
Nem dolgozik otthonról, bejár a munkahelyére, pedig (részben) megoldható lenne az otthoni munka.	1,8%
Nincs velem egy háztartásban élő partnerem, élettársam, házastársam.	18,7%
A járvány miatt a partnerem/házastársam/élettársam elveszítette (még ha ideiglenesen is) az állását.	10,5%
A járvány ideje alatt a partnerem/házastársam/élettársam otthon marad a kiskorú gyermek(ek) mellett.	3,9%

A fenti táblázat tanúsága szerint az alkalmazottak több mint negyedének (28%) a párja nem dolgozik otthonról, ellenben majdnem azonos arányban vannak azok, akiknek házastársa/élettársa otthonról dolgozik (25%).

A férfiakat és nőket tekintve apró eltéréseket tapasztaltunk az home office kapcsán. Hasonló arányban dolgoznak otthonról, vagy részben otthonról, viszont a férfiak körében valamivel magasabb azok aránya, akik bejárnak munkahelyükre (29%). A járvány ideje alatt kiskorúakra vigyázók esetében pedig fordított a kép: itt a nők körében két és félszer akkora azok aránya, akik otthon maradtak a gyermekükkel és igényelték az állami támogatást.

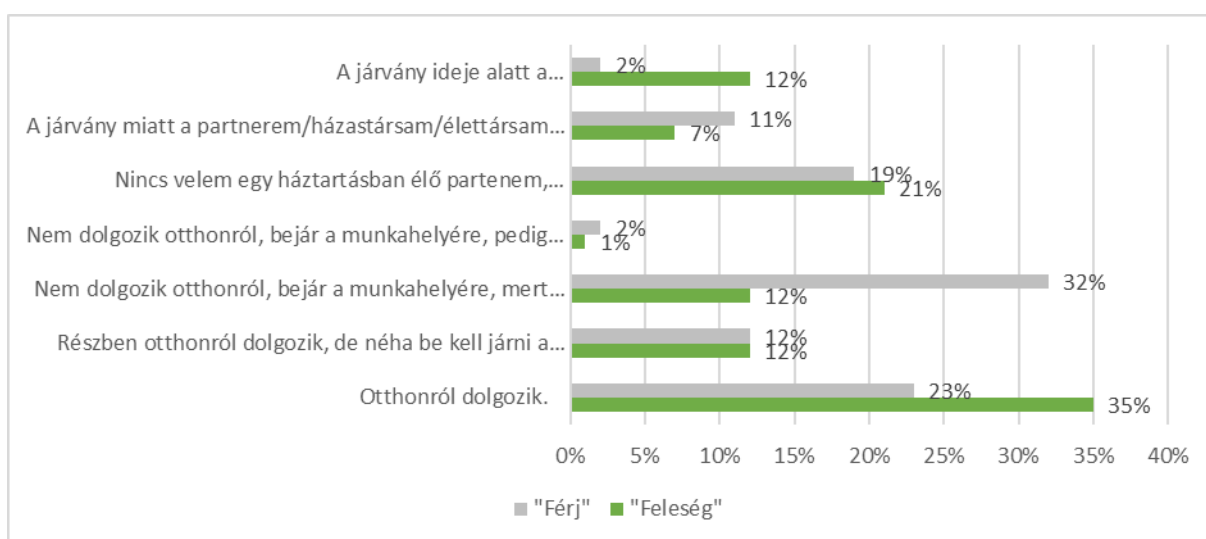
A nők körében ugyanakkor – igaz, kevéssel, de – magasabb azok aránya, akik elvesztették a munkahelyüket, még ha ideiglenesen is. Míg a férfiak 12%-a, addig a nők 14%-a számolt be munkahelye elvesztéséről.

20. ábra: Az otthoni munkavégzés lehetősége nemi bontásban (%). N=847

A nők vállalják a járvány ideje alatt a gyermekekről való gondoskodást – ez derül ki abból is, hogy míg a nőknek mindössze 2%-a állította, hogy házastársa/élettársa a járvány ideje alatt otthon marad, hogy vigyázzon 12 év alatti gyermekükre (gyermekeikre), addig a – férfiak bevallása szerint – a feleségek 12%-a teszi ugyanezt.

Bár a nők és a férfiak hasonló arányban dolgoznak otthonról, a házastársak esetében valamivel árnyaltabb lesz a kép: úgy tűnik, a feleségekre inkább jellemző a home office munkavégzés (35%), mint a férjekre (23%). Továbbá, míg a férjek 12 százaléka számol be arról, hogy a feleségének be kell járnia munkahelyére, mert a munkaköre ezt kívánja, addig a nők két és félszer többen állítják, férjük nem tud otthonról dolgozni.

21. ábra: A házastárs/élettárs munkavégzése nemi bontásban (%). N=848

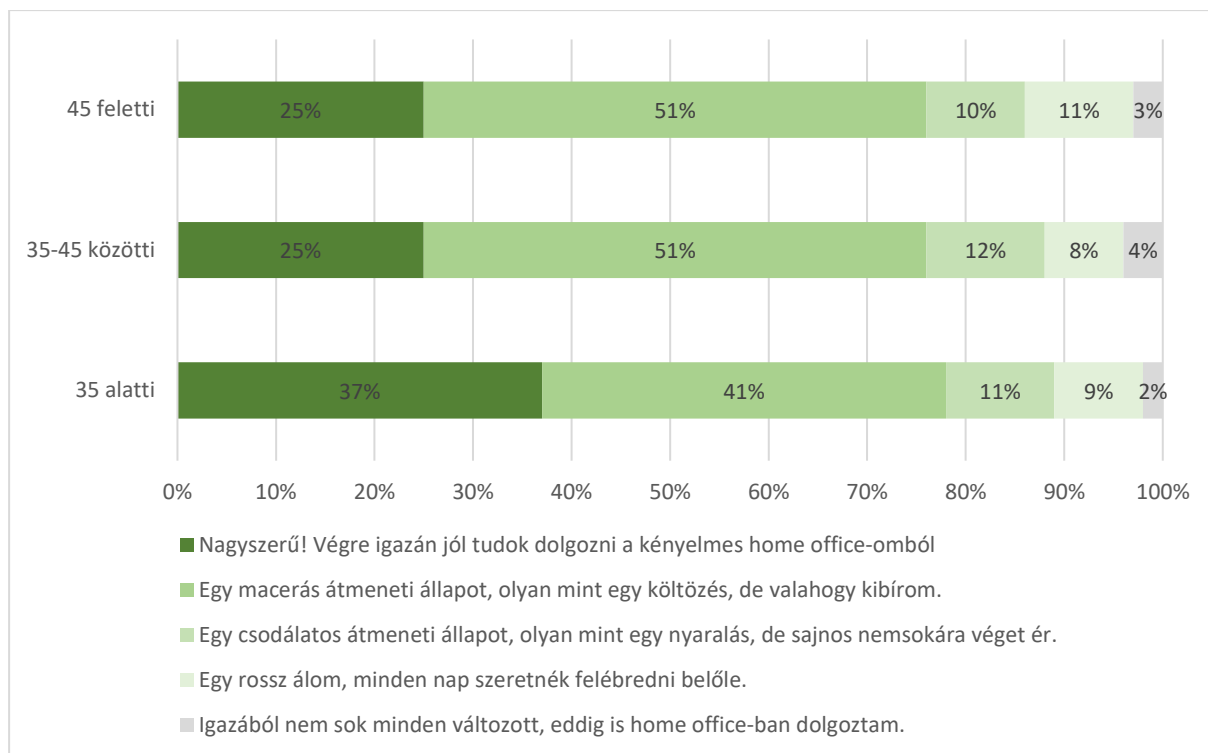
És ha már sokan otthonról dolgoznak, hetek óta, milyen is ez a home office feeling? Hogyan ítélik meg ezt a változást, mit hozott számukra a számítógép, okostelefon és internet segítségével, a fotelből végezhető munka? A válaszadók jó része pozitívan éli meg, örül ennek

a nyaraláshoz is hasonlítható helyzetnek (11%), illetve élvezi az otthon kényelmét, a munkahelytől és munkaközösségtől való távolmaradást (28%). A relatív többség viszont negatív élményként számol be erről: minden tizedik távmunkában dolgozó személy számára rémálomhoz hasonlít, melynek a végét nagyon várja. Mondhatni minden második otthonról dolgozót (48%) éltet az átmenetiség tudata: átmeneti állapotként próbálja kezelni, amely együtt jár a napi szokásos rutinok újratanulásával, de éppen azért képesek kezelni ezt a helyzetet, mert csak egy átmeneti állapotként élik meg.

7. táblázat: A részben vagy teljes mértékben otthoni munkára kényszerült válaszadók megítélése saját helyzetükről (%). N= 553.

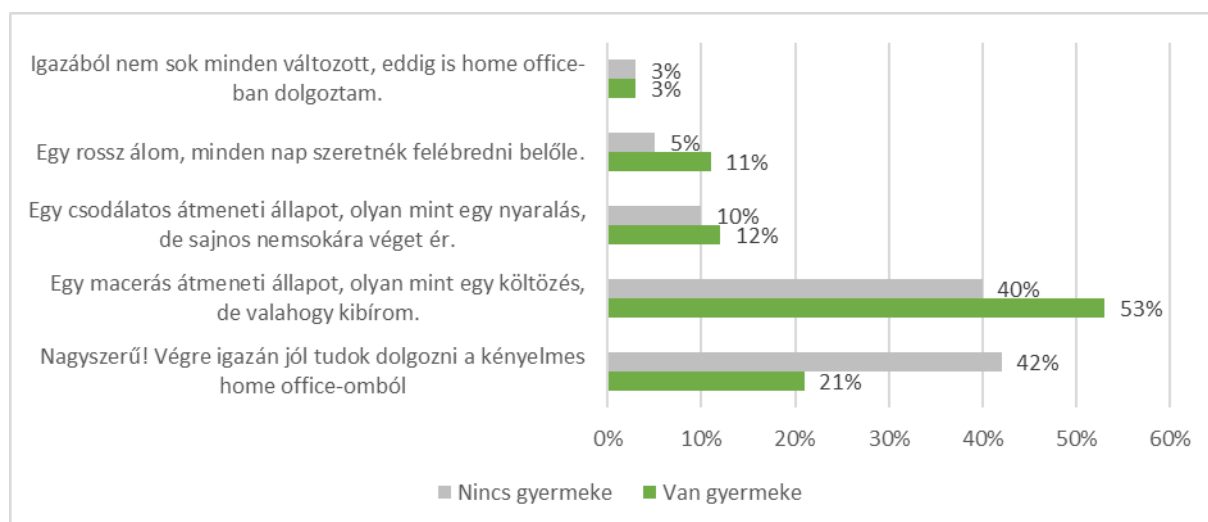
A "Home office" megélésének a módja	Arány
Igazából nem sok minden változott, eddig is home office-ban dolgoztam.	3,1%
Egy rossz álom, minden nap szeretnék felébredni belőle.	9,2%
Egy macerás átmeneti állapot, olyan, mint egy költözés, de valahogy kibírom.	48,3%
Egy csodálatos átmeneti állapot, olyan, mint egy nyaralás, de sajnos nemsokára véget ér.	11,2%
Nagyszerű! Végre igazán jól tudok dolgozni a kényelmes home office-omból	28,2%

A Z generáció sajátos jellemzőit, és főleg az Y és főleg az X generációsokhoz képest a digitális és online terek otthonosabb használatára vonatkozó rutinjukat ismerve, felmerül a kérdés: vajon a nagyon fiatalok másképp, pozitívabban, könnyebben élik-e meg ezt az otthonról való munkavégzést – amihez nagyon nagy mértékben online és digitális platformok használata elengedhetetlen –, mint a pár évvel, évtizeddel előttük járók? Az adatok arra mutatnak rá, hogy statisztikai együttjárás nem tapasztalható, tehát nem lehet azt mondani, hogy az életkor befolyásolná a home office megélésének módját. Viszont kisebb eltéréseket tapasztalunk abban a tekintetben, hogy a különböző életkori csoportokhoz tartozók mennyire pozitívan élik meg helyzetüket vagy épp mennyire tekintenek erre egy rossz álomként. Úgy tűnik, hogy akik 35 évnél fiatalabbak, azok közül többen tartják nagyszerűnek a távmunkát, és örömmel dolgoznak az otthon kényelméből, és kisebb azok aránya, akik ezt az új helyzetet kellemetlennek ítélik meg. A többi korosztály esetében nem tapasztalunk jelentős különbséget, talán csak annyit, hogy valamivel magasabb azok aránya a 45 évnél idősebbek körében, akik rossz álomként érzékelik az otthonról való munkavégzést. Nagyon enyhén érezhető az, hogy minél idősebb valaki, annál valószínűbb, hogy kicsit nehezebben alkalmazkodik, kényelmetlennek tartja, rossznak ítéli meg a home office időszakát. A legfiatalabbak – úgy tűnik – optimistábban vetették bele magukat ebbe a helyzetbe.

22. ábra: A home office megítélése életkori csoportok szerinti bontásban (%). N=520

Érdekes, hogy semmilyen eltérést nem tapasztaltunk a férfiakat és nőket tekintve, de még az életkor esetében sem derült ki jelentős különbség. **Ugyanakkor nyilvánvalóvá vált, hogy akiknek gyermekük van, kisebb mértékben élik meg pozitívan és mintegy nyaralásként ezt az időszakot, sokkal inkább egy nehéz, kihívásokkal tarkított időszakként érzékelik, mint kisgyermeket nem nevelő válaszadóink.** Míg a gyermektelenek 42%-a érzi úgy, hogy igazán nagyszerű az otthonról végzett munka, addig a szülők körében ez az arány csak 21%-ot ér el. A gyermekszám viszont nem „rontott” tovább a benyomásokon. Tehát azt mondhatjuk, hogy akár egy, akár három vagy több gyermeke van egy most otthonról dolgozó szülőnek, kevésbé éli meg felszabadító érzésnek az otthoni irodát, mint azok a home office-ból dolgozók, akik ezzel egyidőben nem nevelnek gyermeket.

23. ábra: A home office megítélése a családszerkezet szerint (%). N=536

9. A világjárvány kihívásai mindennapi életünkben

Az COVID-19 járvány által okozott változásokat nemcsak a gazdaságilag aktívaknak, hanem minden megkérdezettnek feltettük. Célunk annak megtudakolása volt, hogy a válaszadóink miben látják a jelenlegi helyzet legnagyobb kihívását. Ezt egy nyílt kérdés formájában tettük, hogy válaszadóink saját szavaikkal, mindennemű kutatói sugalmazás nélkül fogalmazhassák meg az általuk érzékelt legnagyobb kihívásokat.

8. táblázat: A kijárási tilalom alatt érzékelt nehézségek (%). N=1160

Megnevezett nehézség	Arány
Családtaggal és/vagy barátokkal való kapcsolat hiánya	29,1%
Szabad mozgás korlátozása és/vagy bezártság	22,3%
Mozgás/sport/friss levegő hiánya	13,5%
Bizonytalanság	7,8%
Gyermekekkel való probléma	6,3%
Hatóságoktól/bírságoktól való félelem	4,0%
Félelem/idegesség/stressz	1,8%
Monotonia	1,8%
Az otthoni munka/tanulás kihívásai	1,7%
Bevásárlás és/vagy ügyintézés nehézségei	1,6%
Munkahely elvesztése	1,6%
Személyes tér/idő hiánya	1,5%
Túl sok a feladat	1,2%
Szórakozási lehetőségek hiánya	0,7%
Idősekkel/szülőkkel való probléma	0,6%
Szabályok be nem tartása	0,5%
Égésügyügyi problémák	0,4%
Semmi sem esik nehezemre	2,1%
A karantén pozitív	0,9%
Nem változott semmi	0,5%

Az eredmények bemutatása előtt két dolgot kívánunk megjegyezni. Egyrészt, bár a kérdés úgy szólt, hogy nevezze meg, mi a legelviselhetetlenebb a számára, a válaszadók többsége egy hosszú listát sorolt fel a kellemetlen dolgokról. Úgy tűnik, az emberek többségének szüksége volt/van egy „szelepre”, ahol elmondhatta panaszát. Másrészt – és ez a megjegyzés módszertani jellegű –, mivel ezeket a hosszú felsorolásokat majdnem lehetetlen volt egységesen kódolni, tudatosan vállalva a bizonyos szintű információvesztést, azt feltételeztük, hogy a válaszadók azt viselik el a legnehezebben, amit elsőként említene meg.

Szintén módszertani megjegyzés, hogy a táblázatban szereplő válaszok között esetenként átfedés vagy ok-okozati összefüggés van. Ezeket a kategóriákat mégis külön kódoltunk, mert számunkra fontos információ a válaszadók szubjektivitása, vagyis az, hogy ki mely nehézségére helyezte a hangsúlyt. Pl. nyilvánvaló, hogy valaki azért nem tudja

meglátogatni a közeli családtagját, mert kijárási tilalom van, de egyeseknek maga a kijárási tilalom a zavaró, míg másoknak a hozzátartozókkal való fizikai kontaktus hiánya.

Visszatérve az eredmények bemutatására: amint az a fenti táblázatból kiolvasható, válaszadóink majdnem háromtizede szerint (29%) a legnagyobb nehézséget az úgynevezett társadalmi távolságtartás, illetve annak a következményei jelentik. Ebbe a gyűjtő kategóriába soroltuk mindazon válaszokat, amelyek elsősorban azt nevezték meg nehézségként, hogy nem találkozhatnak a rokonaikkal, barátaikkal vagy párjukkal a kijárási tilalom alatt. A második leggyakrabban említett válaszkategóriát a bezártság és a szabad mozgás korlátozásának a negatív megélése képezi – a válaszadóink több mint egyötöde (22,3%) tartozik ebbe a kategóriába. E kategóriát kibontva, jellemzően három típusú hátrányról szóltak: az egyik, hogy nehezen élik meg egyáltalán azt a tudatot, hogy korlátozva van a szabad mozgásterük, még abban az esetben is, ha valakinek ez a korlátozás gyakorlatilag nem befolyásolta hétköznapi életét. A második leggyakrabban említett válasz e kategórián belül a bezártság, illetve a bezártság érzése, amely nehezen elviselhető a számukra, és végső soron ide soroltuk a „magány”, „magányosság” és „egyedüllét” válaszokat is, amennyiben a válaszadó a hangsúlyt nem a hozzátartozók és barátok hiányára helyezte, mint ahogy azt az előző kategória esetében láthattuk.

A harmadik leggyakrabban említett kategóriát – a válaszok közel egyhatodát (13,5%) – a sportolás, a kirándulás, a hosszú séta és egyáltalán a mozgás, valamint a friss levegőnek a hiánya teszi ki.

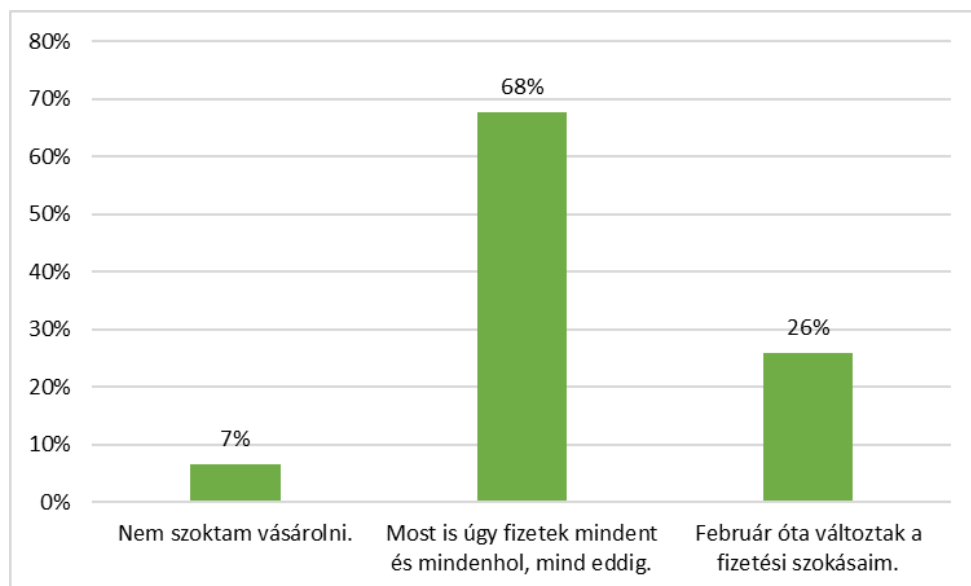
Többen említették még a bizonytalanságot (közel 8%), amely majdnem minden esetben a jelenlegi helyzet fenntartására vonatkozott, illetve számos esetben jelentettek gondot a gyermekekhez köthető problémák (6,3%) Ez utóbbi kategória jellemzően három problémacsoportot foglal magában: a leggyakoribb a tömbházban élő családok problémája és a gyermek mozgásigényék a kielégítésére vonatkozik, vagyis, hogy a kijárási tilalom miatt bezárt parkok és játszóterek hiányában komoly erőfeszítést jelent a gyermekek lekötése, a felgyűlt energia és a mozgásigény levezetése. A második leggyakoribb kategória az online, vagyis az otthoni tanulás kihívásainak a kezelése, és végül többen említették, hogy a gyermeknek nagyon nehezen lehet elmagyarázni a jelenlegi helyzetet, ami következtében számos esetben konfliktus keletkezik.

Kiemelendő továbbá, hogy a megkérdezettek 4%-a azt a félelmét említette meg, amely a saját felelősségű nyilatkozathoz (deklarációhoz) köthető. Ebbe a kategóriába majdnem mindenki abbéli félelmét hangsúlyozta, hogy hibásan tölti ki a nyilatkozatot, aminek következtében a hatóságok visszaél(het)nek a helyzettel és megbírságol(hat)ják.

A többi kategóriát, bár hasonlóan fontosak és súlyosak, e helyen nem áll módunkban felsorolni. Mindössze azt a tény emeljük ki, hogy a válaszadók egy töredéke számára (2,1%) a mostani helyzet nem okoz semmilyen fennakadást, illetve elszórtan (0,9%) találkoztunk olyan vélekedéssel is, hogy összességében pozitív hatása van a kijárási tilomnak. Ez utóbbi kategóriába jellemzően két válaszcsoport tartozik: az egyik, akik szerint végre lelassultak a dolgok és megszűnt a napi szintű „rohangálás”, illetve a másik, hogy a válaszadó végre megfelelő mennyiségű időt tud tölteni a szeretteivel.

A járvány kitörése következtében megváltozott viselkedési minták között egy gazdasági aspektusra is kíváncsiak voltunk. A COVID-19 járvány kitörése óta több esetben elhangzott a figyelmeztetés, hogy amennyiben lehetséges, vásárláskor kerüljük a készpénz használatát, mert

az is egy potenciális fertőzési csatorna lehet. Cserében két alternatívát ajánlottak: az online fizetést (pl. termékekért, számlákért stb.), valamint, ha üzletbe kell menni, akkor a bankkártya használatát. Kutatásunk során többek között arra is kíváncsiak voltunk, hogy megkérdezettjeinknek változott-e az ilyen jellegű viselkedése, illetve, ha igen, akkor milyen módon.

24. ábra: A COVID-19 járvány kitörése óta változtak a vásárlási szokásai? (%). N=1269

Az első általános kérdés arra vonatkozott, hogy milyen arányban befolyásolta az új helyzet kialakulása a vásárlási és fizetési szokásokat. Az eredményekből az derül ki, hogy a válaszadók negyede (26%) változtatott a vásárlási szokásain az elmúlt időszakban. A változás a következőkben nyilvánult meg március óta:

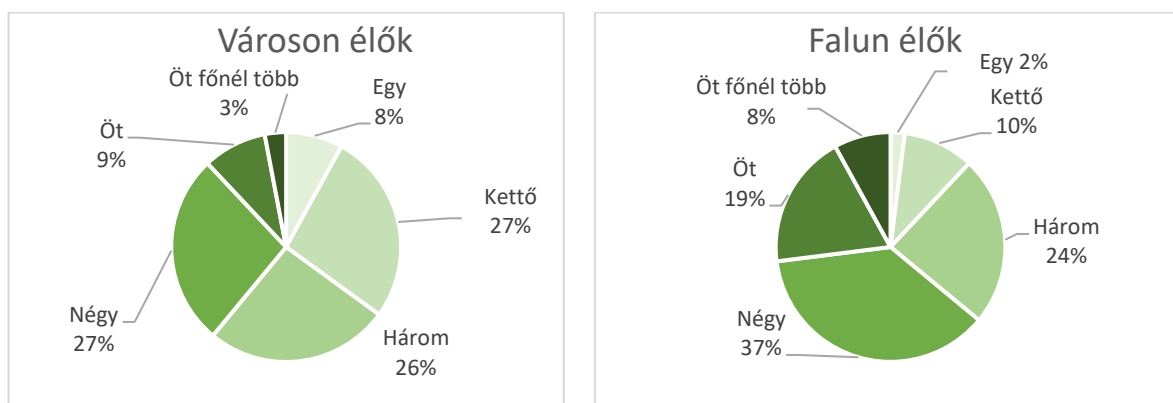
1. majdnem egyötödük (19,6%) gyakrabban fizet kártyával az üzletekben;
2. közel egyhatodik (14,6%) gyakrabban használja az online fizetést a számlák kifizetéséhez, illetve;
3. több mint egytizedük (11,6%) gyakrabban rendel házhoz úgy, hogy előre kifizeti a terméket.

10. Család és munkamegosztás

Válaszadóink 94%-a nem egyedül él, ami nem elhanyagolható tényező egy világjárvány idején. A válaszadók demográfiai profilja ismeretében (nagy arányban városban élő, 30-as és 40-es éveikben járó nők) már nem meglepő, hogy a megrajzolható leggyakoribb háztartástípus a négyfős: minden harmadik személy ilyen háztartásokban él, és csak kevéssel maradnak le a három- és kétfős háztartások. Tehát a legtöbben egy, két, vagy három fővel együtt élnek egy háztartásban. Csupán minden tizedik esetben haladja meg háztartás nagysága a négy főt, azaz tízből egy válaszadónk négy másik személlyel él együtt, és jóval kisebb (4%) az ötnél több személyt magába foglaló háztartások aránya.

Amennyiben kor szerint szeretnénk körvonalazni a háztartások összetételét, háromnegyedükben (78%) nem él 65 évnél idősebb személy, illetve azokban a háztartásokban, ahol él 18 évnél fiatalabb személy, ennél is alacsonyabb (16%) a 65 év feletti aránya.

Ha településtípus szerint vizsgáljuk meg a háztartások összetételét, akkor azt látjuk, hogy összességében a falun élők valamivel nagyobb háztartásokban élnek. Itt ritkább az egy- és a kétszemélyes háztartás, viszont jelentősen gyakoribb a négy és négy főnél többet magába foglaló háztartások aránya.

25. ábra: A háztartástagok száma (%). N=1167

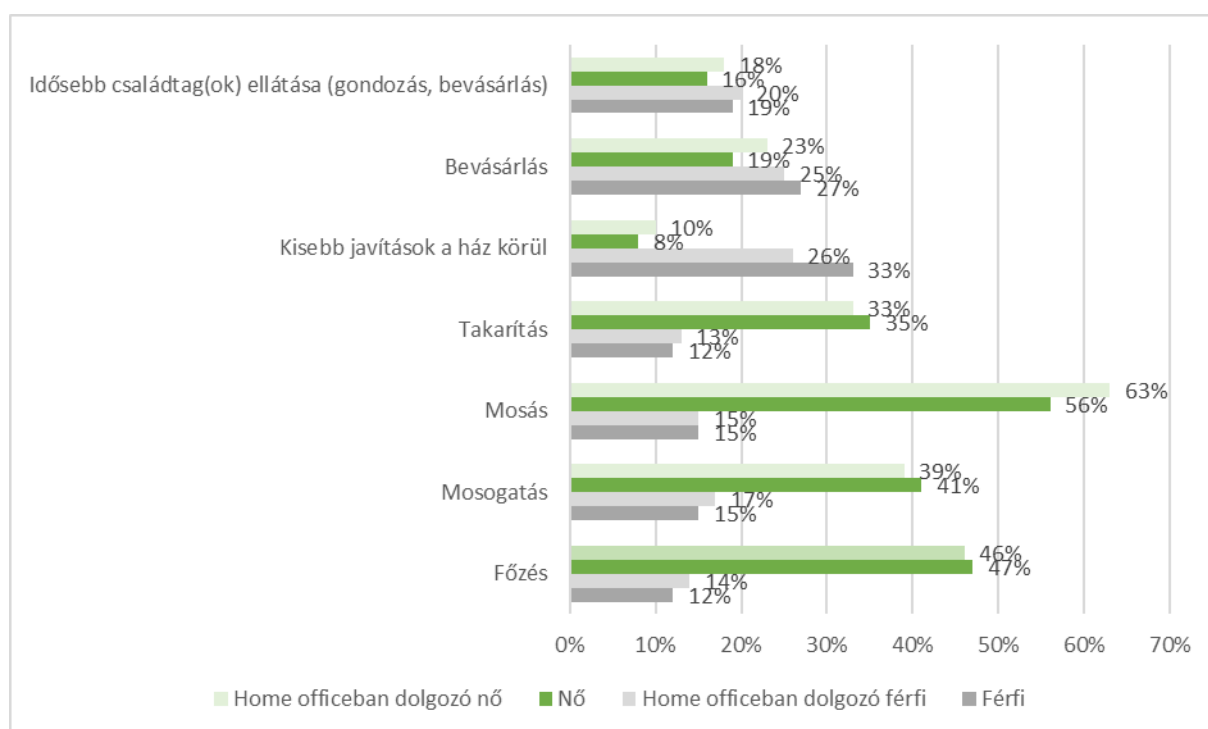
A családon belüli munkamegosztás korábbi kutatások ismeretében nem hozott meglepő eredményeket: a nők a mosásban, a főzésben, a mosogatásban, a takarításban alig kapnak segítséget. Három nőből kettő mindig kizárólag maga intézi a mosást, a nők közel fele mindig maga főz, és majdnem ugyanennyien mindig maguk mosogatnak. A férfiak kizárólagos területe leginkább a ház körüli javítás (minden harmadik férfi maga végzi a ház körüli javításokat), a bevásárlás (minden negyedik férfi mindig maga vásárol be), de az idősebb családtagok ellátása, gondozása, a számukra történő bevásárlást is minden ötödik férfi állandó és kizárólagos tevékenysége. Kíváncsiak voltunk, hogy e tekintetben az urbánus és rurális közeg hordoz-e eltérést vagy sem. Mint kiderült, a mosogatási, mosási kedvet nem igazán növeli vagy csökkenti a városban való lakás, viszont a vásárlásból és az idős személyek ellátásából a városban élő férfiak inkább vállalnak kizárólagos részt. Arra is rámutatnak a számok, hogy a városban és falun élő nők közt a bevásárlást tekintve van eltérés: a városban élő nők háromszor akkora arányban szoktak kizárólag maguk bevásárolni. Az is kitűnik, hogy a városban élő nők kevésbé kapnak

segítséget a háztartáson kívüli személyektől, míg a falun élők inkább (például nem mindig a nő főz, mert besegít valaki, háztartáson kívüli személy.)

9. táblázat: Háztartáson belüli munkamegosztás, a „Mindig én végzem...”-feladatok listázása a lakóhely településtípusa szerint (%). N= 553

	Férfiak		Nők	
Mindig én...	Városon élők	Falun élők	Városon élők	Falun élők
főzők	10%	15%	42%	38%
mosogatok	15%	15%	37%	39%
mosok	14%	17%	31%	49%
takarítok	14%	12%	31%	35%
végzek kisebb javításokat a ház körül	39%	29%	9%	3%
vásárolok	27%	17%	18%	16%
gondozom idősebb családtagjaimat), ellátom őket	21%	10%	17%	12%

Az eddigi tapasztalatokhoz képest enyhén meglepő, hogy a férfiak – településtípustól, járvány idején megváltozott munkavégzés módjától függetlenül – nagyobb arányban nyilatkozzák azt, hogy mindig ők gondoskodnak idősebb családtagjaikról. Feltételezhetően a bevásárlási habitussal kapcsolódott össze ez a kérdés: a gondoskodást az idős családtagok számára a szükséges élelmiszer beszerzéssel társítják.

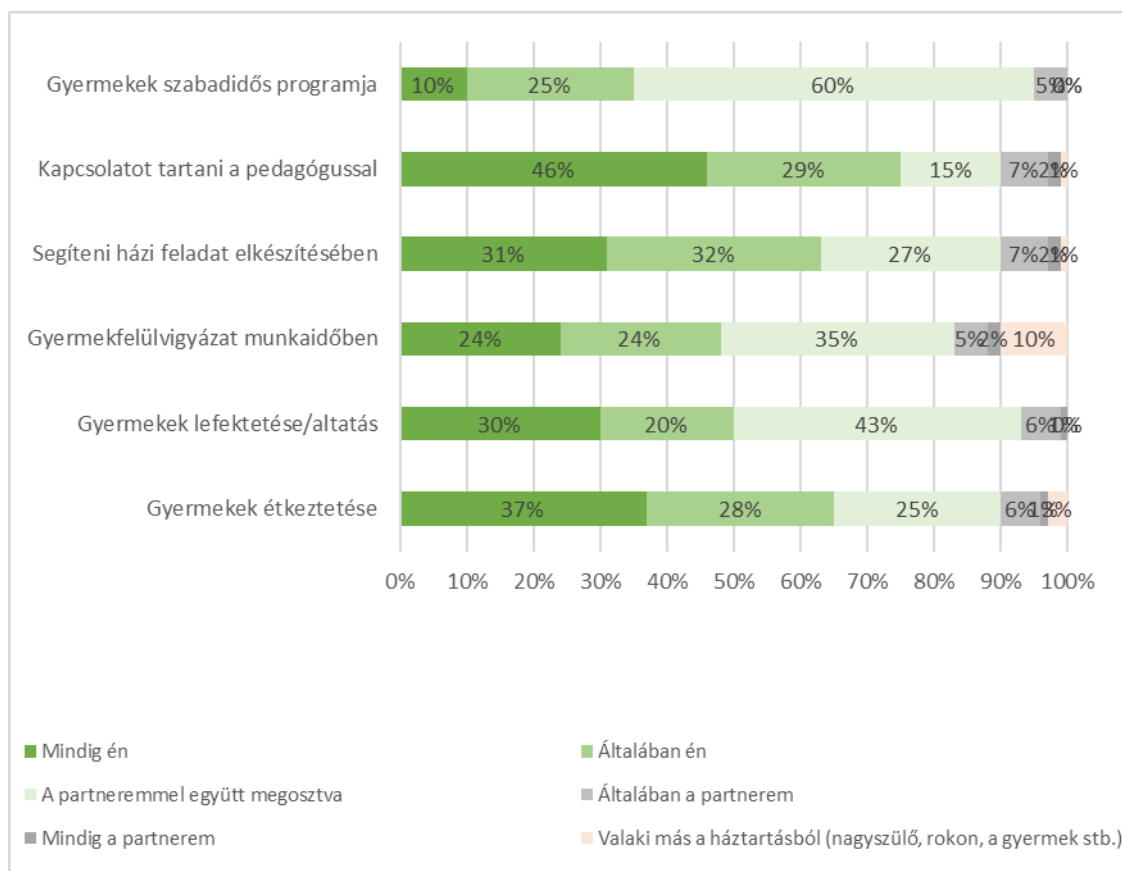

26. ábra: Háztartási feladatok, amelyeket a válaszadók mindig kizárólag maguk végeznek – a munkavégzés helye és nemek szerinti bontásban (%). N=512

Megvizsgáltuk, hogy a home office-ban töltött idő változtatott-e ezen a gyakorlaton. A teljes mértékben otthonról dolgozó férfiak esetében egy bevonódás tapasztalható: bár kicsit kisebb arányban jellemző, hogy kizárólag ők vásárolnak be, és kisebb arányban számolnak be

arról is, hogy mindig ők javítgatnak a házon és a ház körül, viszont az otthonról dolgozó férfiak között valamivel többen vannak olyanok, akik mindig kizárólag maguk mosogatnak, takarítanak és főznek, mint általában a férfiak között.

Azon válaszadóink, akiknek vannak kiskorú gyermekeik, nagyon jelentős arányban *kizárólag* vagy *általában* maguk végeznek egy sor ezzel kapcsolatos feladatot. Leginkább a szabadidős programok megszervezése és lebonyolítása a megosztott feladat (erről 60% számol be), illetve a gyermekek lefektetése, altatása, amelyből tíz válaszadóból négy házastársával hasonló arányban veszi ki a részét. A felsorolt tevékenység közül az egyetlen a munkaidő alatti gyermekfelügyelet, amelyet válaszadóink úgymond ki tudnak szervezni egy másik felnőtt vagy nagyobb gyermek igénybevételével. Erről a gyakorlatról minden tizedik válaszadó számol be. A pedagógusokkal való kapcsolattartás is jelentős részben a válaszadók saját feladata.

27. ábra: Gyermekgondozással kapcsolatos feladatok és teendők megosztása (%). N=523

Nemek szerint vizsgálva a kérdést nagyon nagy egyenlőtlenségekre derül fény, annak ellenére, hogy válaszadóink körében az átlagnál magasabb a felsőfokú végzettségük aránya, és nemzetközi vizsgálatok utalnak arra, hogy az ilyen házastársak között kisebbek az egyenlőtlenségek, mint az alacsonyabb iskolai végzettségűek felek között. **Az erdélyi magyar eredmények azt mutatják, hogy a legtöbb gyermeknevelési teendőt még mindig kizárólag vagy nagyrészt a nők végzik. A nők vigyáznak a gyermekekre akkor is, ha otthonról nekik is dolgozniuk kell, ők segítenek a házi feladatok elkészítésében, tartják a kapcsolatot a**

pedagógusokkal, de a szabadidős programok megszervezésében és lebonyolításában ugyancsak nagyobb szerepet vállalnak.

Minden tizedik férfi válaszadónk állította, hogy mindig vagy általában ő segít a gyermekének (gyermekének) a házi feladat elvégzésében, emellett tíz női válaszadó hét mondta azt, hogy mindig vagy általában az ő reszortja ez a feladat.

Mivel március 12. óta nincs óvodai és iskolai tevékenység, és a gyermekek egész nap otthon vannak, kérdésként merült fel számunkra, hogy ki vigyáz a gyermekekre a munkaidő alatt. Itt is az előbb megállapított gyakorlatra derül fény: a nők sokkal jelentősebb arányban vállalnak ebből részt, mint a férfiak. Míg a női válaszadóink több mint fele (55%) általában vagy mindig maga vigyáz a gyermekekre munkaidő alatt, addig minden huszadik férfi vallott hasonlóról (6%).

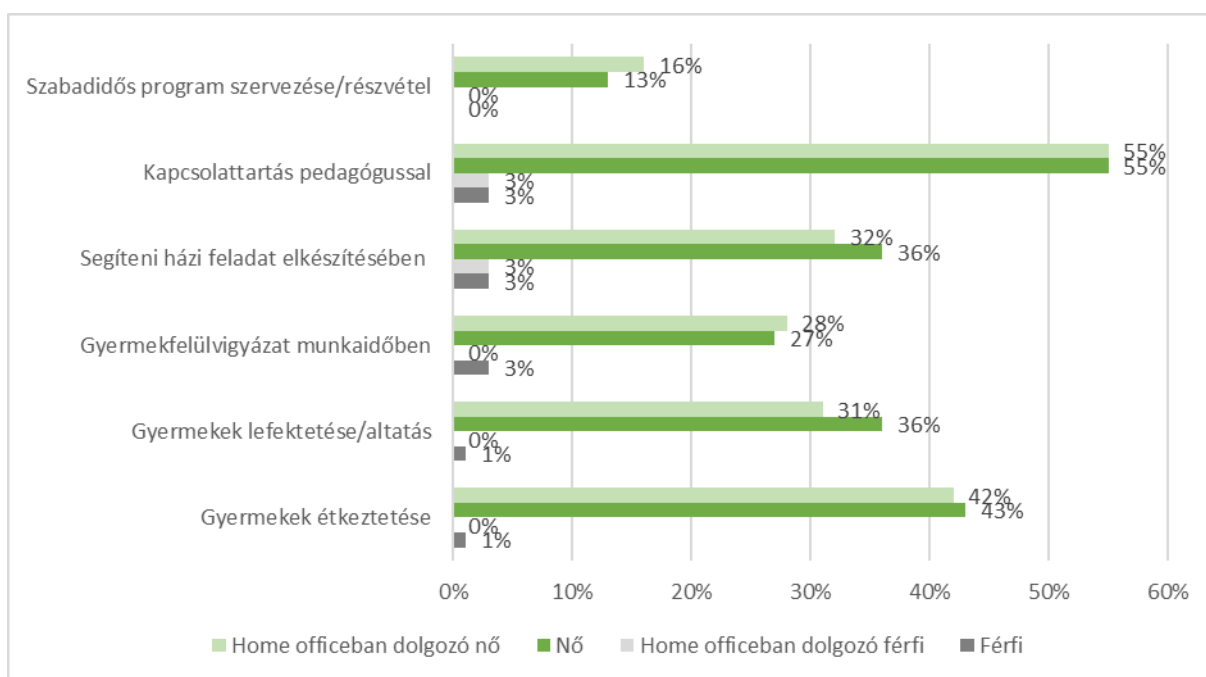
A számok arra is rámutatnak, hogy feltehetően nem házastársak töltötték ki kérdőívünket, másrészt elképzelhető, hogy jelentős észlelési eltérések vannak a tevékenységekben való részvételt, feladatvállalást illetően. A férfiak a nőkhez képest rendszeresen nagyobb arányban vallják, hogy a házastársukkal/élettársukkal megosztva végeznek adott feladatokat. Például a gyermekek étkeztetése esetében minden ötödik nő mondta azt, hogy ezt a tevékenységet társával megosztva végzik el, a férfiak közül viszont minden másodikra ez a válasz volt jellemző. A gyermekek házi feladatai kapcsán is minden negyedik (25%) nő állította, hogy ő és párja hasonló arányban veszi ki részét a segítségben, ellenőrzésében, viszont majdnem minden második férfi (45%) vélekedett hasonlóan.

10. táblázat: Gyermekneveléssel és gyermekgondozással kapcsolatos feladatok és teendők vállalása nemi bontásban (%). N= 523

		Mindig én	Általában én	Társsal megosztva	Általában a társam	Mindig a társam	(Majdnem) mindig valaki más
Gyermekek étkeztetése	F	1	2	51	36	7	3
	N	43	33	19	0	1	4
Gyermekek lefektetése/	F	1	6	63	25	5	0
	N	36	23	39	2	0	0
Gyermekefelügyelése munkaidőben	F	3	3	55	23	8	8
	N	27	28	31	2	1	11
Segíteni házi feladat elkészítésében	F	3	8	45	34	10	0
	N	36	35	25	2	0	2
Tartja a kapcsolatot a pedagógussal	F	3	11	34	41	11	0
	N	55	32	11	1	0	1
Gyermekek szabadidős programja	F	0	9	78	13	0	0
	N	13	27	56	3	0	1

Felmerülhet a kérdés ebben az esetben is, hogy az otthonról végzett távmunka valamilyen módon gyakorolhat-e hatást erre a jelenségre. Mivel hatalmas lenne az ábra, csupán a „mindig én végzem” válaszkategóriákat vetítettük fel, de a többi válaszlehetőség esetében is hasonló arányok tapasztalhatók. Ez arra mutat rá, hogy a home office-ban dolgozó nők

valamivel kisebb arányban állítják, hogy mindig ők segítenek az iskolai feladatok elvégzésében, illetőleg a gyermekek lefektetése és altatására terén is van egy enyhe eltérés. Ezek alapján azt mondhatjuk, hogy az otthonról távmunkában dolgozó nők átlagosan kicsit kevesebb terhet vállalnak kizáró jelleggel, mint a nem otthonról dolgozó társaik. A férfiak esetében viszont semmi eltérést nem tapasztalni: aki otthonról dolgozik, és aki nem, ugyanúgy minimálisan végzi kizáró jelleggel a felsorolt gyermekneveléssel kapcsolatos teendőket. Itt egy újabb hasonlóság: a nők esetében a gyermekek étkeztetését és a pedagógussal való kapcsolattartást sem befolyásolja az, hogy megváltozott a munkavégzésük, és már nem járnak be a munkahelyükre, hanem egész nap otthonról dolgoznak. A munkaidő alatti gyermekfelügyelet, ha csak 1%-kal is, de magasabb az otthonról, mint a munkahelyükön dolgozó nők esetében.

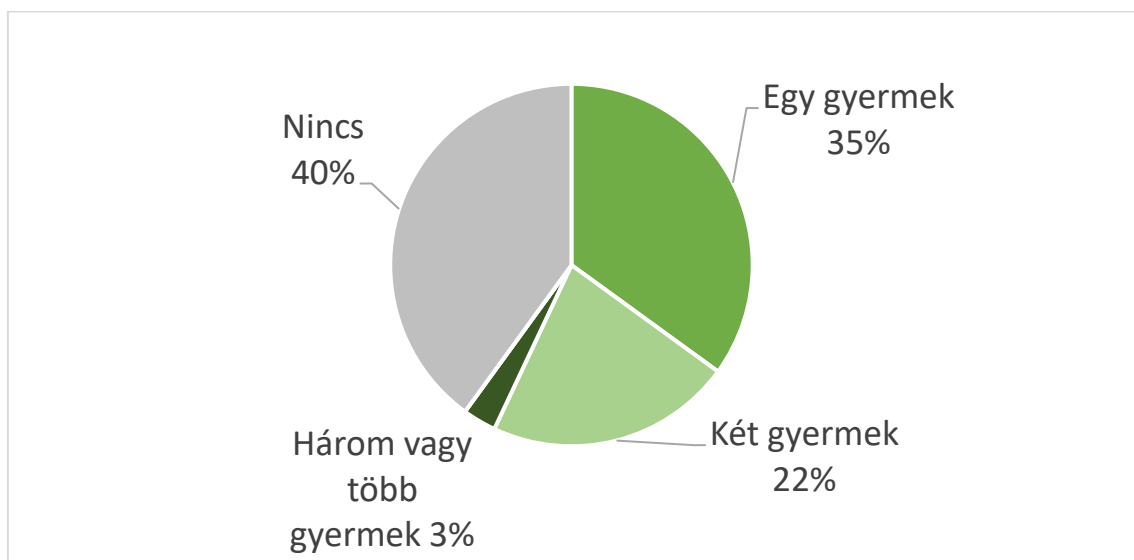
28. ábra: Gyermekneveléssel és -gondozással kapcsolatos feladatok, amelyeket a válaszadók mindig kizárólag maguk végeznek – a munkavégzés helye és nemek szerinti bontásban (%). N=512

11. Otthoni oktatás (home schooling)

Az egyik legjelentősebb változás, amit a világjárvány a családok számára hozott, az oktatási intézmények bezárása, amivel egyidőben – nem mindenhol, de nagyon sok család esetében – az iskola beköltözött a konyhába, a nappaliba, a gyermekszobába, az otthoni irodába.

Válaszadóink több mint felének van gyermeke (57%), és ezek háromnegyede (77%) 18 évnél fiatalabb, tehát a legtöbbjüket jelentős mértékben érinti az oktatási intézmények bezárásának minden következménye. Kíváncsiak voltunk, mennyire működik az online oktatás, illetve, ha nincs is ténylegesen óra, de az otthon levő gyermekeknek napi szinten valamilyen teljesítmény-elvárás kell teljesíteniük. Tízből négy esetben a gyermekek nem vesznek részt semmilyen online oktatási folyamatban, és házi feladatot sem kell írniuk. Ugyanakkor tízből hat, kiskorú gyermeket nevelő szülőnek egy, kettő vagy három gyermek napi szintű

otthontanulását-otthontanítását is koordinálnia kell (egyetlen olyan válaszadó volt, akinek négy gyermeke is minden nap online oktatásra jár, illetve napi szinten házi feladatokat kell teljesítenie).

29. ábra: Van-e a háztartásban olyan gyermek, aki napi rendszerességgel online órákra „jár”, és/vagy házi feladatokat kell készítenie? (%). N=551

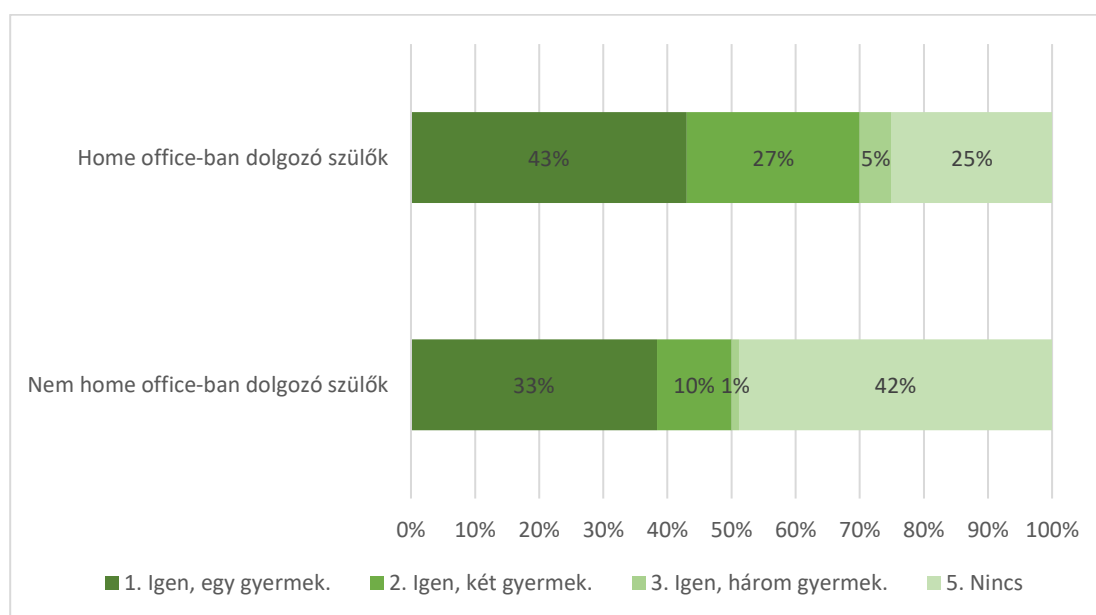
Minél több gyermek van a családban, annál nagyobb a valószínűsége, hogy valamelyik gyermeknek biztosan van online órája. Ugyanakkor az is látszik, hogy a városon élők körében valamivel alacsonyabb azok aránya, akik gyermekeinek ne kellene napi rendszerességgel online tevékenységen részt venniük.

11 táblázat: Nincs a háztartásban olyan gyermek, aki napi rendszerességgel online órákra „jár”, és/vagy házi feladatokat kell készítenie (%). N=212

Nincs olyan gyermek a családban, aki rendszeresen online órákra jár vagy napi házi feladatokat kell teljesítenie		
Település típusa	Városon lakó válaszadók	39%
	Falun lakó válaszadók	44%
Kiskorú gyermekek száma a családban	Egy	62%
	Kettő	33%
	Három	13%
Megyék szerint	Kovászna megye	45%
	Hargita megye	43%
	Maros megye	39%
	Kolozs megye	37%
	Bihar megye	37%
	Brassó megye	11%
	Többi megye	33%

Megvizsgáltuk, mennyire érinti az otthonoktatás az otthondolgozókat. Eredményeink szerint az otthonoktatás jobban megterheli az otthondolgozókat, mint azokat, akik továbbra is

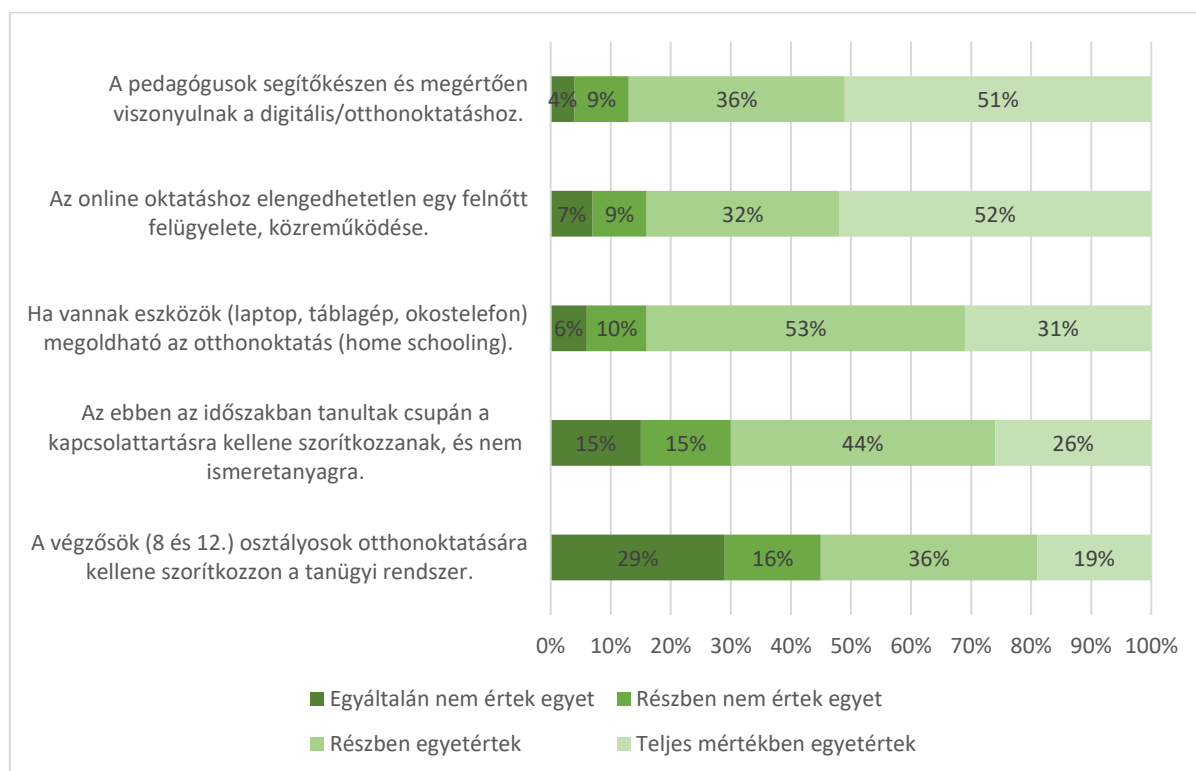
eljárnak dolgozni. Míg átlagosan tízből négy szülő (42%) mondta, hogy nincs olyan kiskorú gyermeke, akinek rendszeresen részt kell vennie online oktatásban, addig a home officeban dolgozók esetében ez kétszer ritkább (25%): itt csak minden negyedik szülőnek nincs távoktatásban tanuló kiskorú gyermeke. Tehát nagyon sokaknál az otthoni munka mellett az otthonoktatás feladat is megjelent. **Mivel leginkább a nők azok, akik a kapcsolatot tartják a pedagógussal, a házi feladatot ellenőrzik, a gyermekfelügyeletben a nagyobb részt vállalják, minden bizonnyal az otthonoktatás is számukra a legmegterhelőbb.**

30. ábra: Online/digitális oktatásban részt vevő gyermekek száma a szülő munkavégzési helye szerint (%).
N=551

Néhány kijelentést fogalmaztunk meg az otthonoktatás kapcsán, mely az elmúlt hetek nyilvános közbeszéd témája, az oktatással és a különleges helyzettel kapcsolatos előadások jó része érintett, mint például az, mennyire megvalósítható az otthonról történő tanulás-tanítás, mennyire veszi igénybe a szülőket ez a feladat, hogyan látják a pedagógusok hozzáállását. Az egyik fő üzenet, amit a válaszadók attitűdjére vonatkozóan ki lehet jelenteni, az, hogy **a szülők jelentős mértékű empátia és megértést tanúsítanak a pedagógusok munkája iránt.** Minden második válaszadó teljes mértékben egyetértett azzal, hogy a pedagógusok segítőkészen és megértően viszonyulnak az oktatáshoz a kialakult helyzetben, illetve további egyharmad is részben egyetért ezzel. Alig több mint egytizednyi (13%) azon kiskorú gyermeket nevelő szülők aránya, akik egyáltalán nem, vagy részben nem értenek egyet azzal, hogy a pedagógusok segítőkészen viszonyulnának a digitális, online oktatáshoz. Ugyanakkor azt is látjuk, hogy a szülők részéről nem artikulálódnak hatalmas elvárások: tízből hét szülő (70%) teljes mértékben vagy inkább egyetért azzal, hogy ennek az időszaknak sokkal inkább a kapcsolattartást kellene szolgálnia, mintsem az ismeretátadást. Úgy véljük, ez mindenképp egy megerősítés a társadalom részéről a pedagógusok felé: a szülők szempontjából a pedagógusok attitűdje pozitív visszajelzést kapott, illetve nem támasztanak irányukba hatalmas elvárásokat, hogy a gyermekek mit és mennyit tanuljanak az online órákon. Sokkal inkább a szociális kapcsolatokat látják fontosnak, a kapcsolattartást a pedagógus és gyermek, illetve a gyermek és osztálytársai között. Úgy tűnik, abban is jelentős az egyetértés, hogy az otthonoktatásnak két jelentős

feltétele van: megfelelő eszköz és humánerőforrás. Azaz egy felnőtt (ami az esetek túlnyomó többségében az egyik szülő, láthattuk: leggyakrabban az édesanyák). A szülők 84%-a teljesen vagy nagy mértékben úgy véli, hogy amennyiben a család, a gyermek rendelkezésére áll az eszköz, azaz van táblagép, laptop, okostelefon, akkor kivitelezhető az otthonról való tanulás és az online órákra való bekapcsolódás. Ismét csak 16%-ot tesz ki azon szülők aránya, akik úgy vélik, hogy az eszközök megléte nem elégséges feltétele az otthonról működtethető tanulásnak.

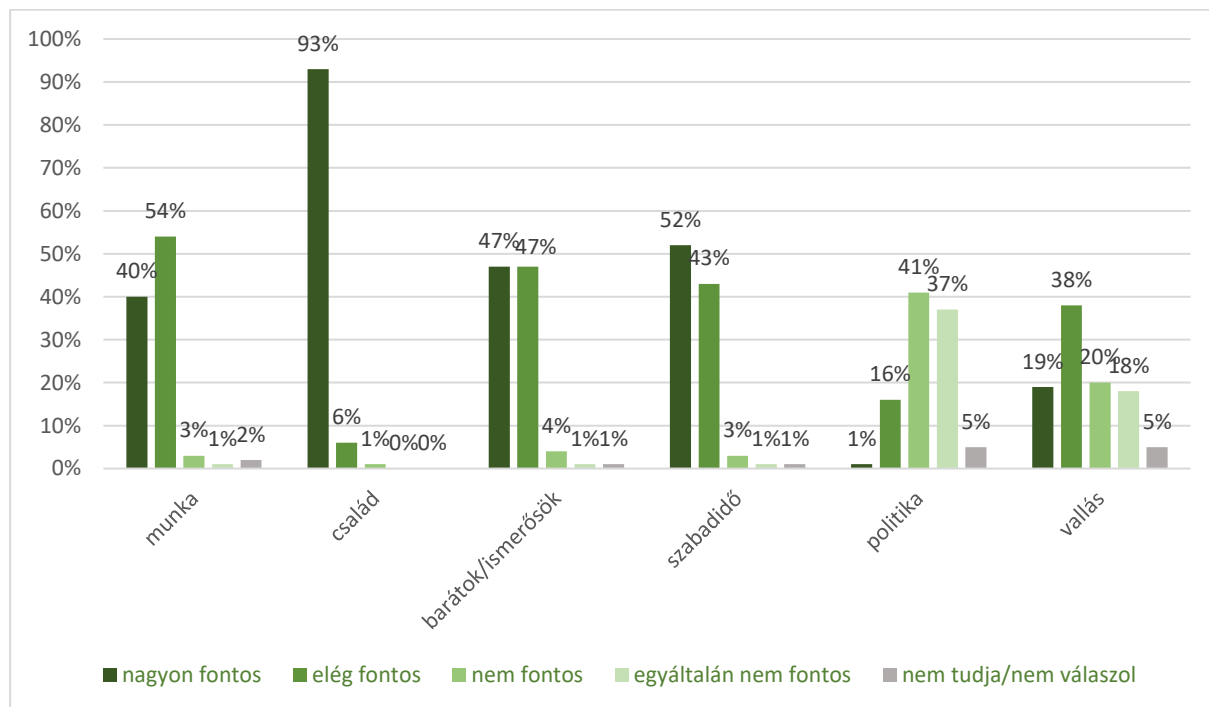

31. ábra: Szülői vélekedések a gyermekek online/digitális oktatásával kapcsolatosan (%). N=551

Ugyanígyen elsőprő többségben maximálisan egyetértének a szülők abban is, hogy az online oktatáshoz elengedhetetlen egy felnőtt felügyelete, közreműködése. Hat szülőből öt teljes mértékben vagy részben így vélekedik, és csupán minden hatodik nem ért ezzel egyet. A legmegosztóbb kérdésnek a végzősök (nyolcadikos és tizenkettedikes tanulók) otthonoktatása bizonyult. Itt kiderül az, hogy azért van valamiféle elvárás azon szülők részéről is, akiknek nem 8-os és nem 12-es gyerekeik vannak, tehát szeretnék, ha valamiféle online oktatásban részt vennének a többiek is.

12. Értékek

A válaszadóknak egy 1–4 fokozatú skálán kellett megjelölniük, hogy mennyire fontosak számukra a következők: munka, család, barátok/ismerősök, szabadidő, politika és vallás. Nem ért meglepetésként, **hogy a családot (99%), a munkát (94%), a barátokat/ismerősöket (94%), illetve a szabadidőt (95%) nagyon fontosnak, illetve elég fontosnak tartják.** Ezzel szemben a vallás csak a válaszadók valamivel több mint felének (57%) fontos valamilyen mértékben. **A politika ellenben a válaszadók 78%-ának nem vagy egyáltalán nem fontos.**

32. ábra: Az egyes értékek fontossága (%). N=1269

A felsorolt hat érték belső struktúrájának faktorelemzése ($KMO = 0.526$, $\chi^2=226$ df.=15, $p<0.000$) a változók varianciájának csupán 45%-át magyarázza. Ezzel együtt jelzi, hogy a hat érték közül kettő, a barátok/ismerősök és a szabadidő együtt járnak. Azt, hogy kik azok a válaszadók, akik egyik vagy másik típusú értékfaktort preferálják, egy későbbi, komplexebb elemzésben vizsgáljuk meg.

12. táblázat: Értékpreferenciák: belső struktúra. Faktorelemzés. N=836

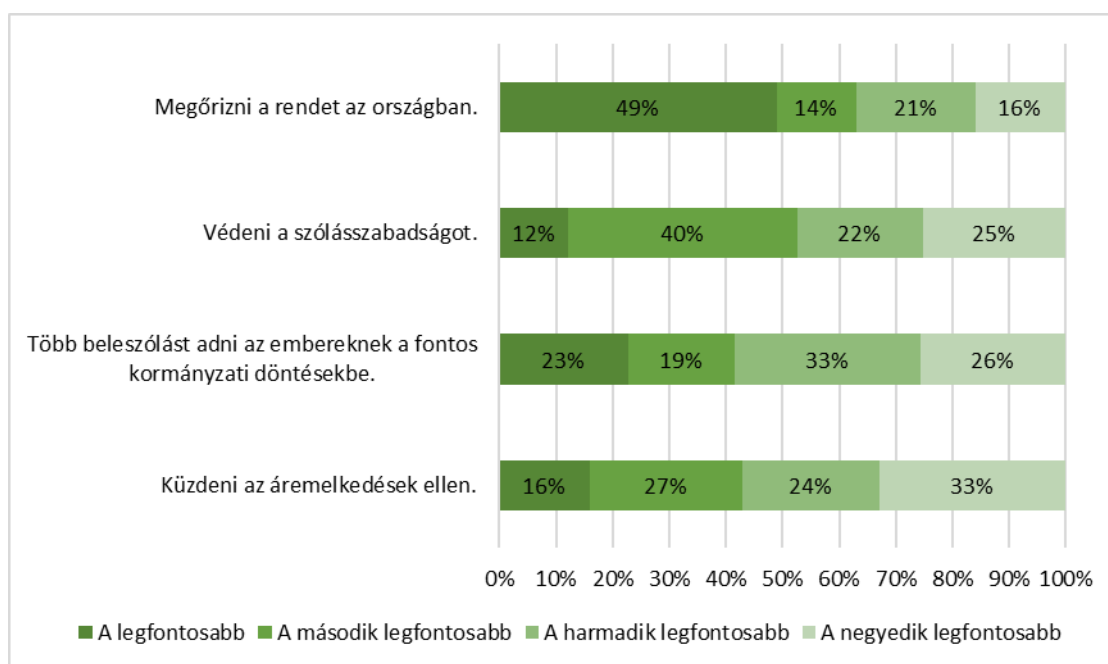
	1.faktor	2.faktor
Munka	.521	
Család	.569	
Barátok/ismerősök		.798
Szabadidő		.766
Politika	.470	
Vallás	.704	

13. táblázat: A hat érték fontosságának intenzitása az 1–4-es skálán (skálaátlagok). N=1269

	Skálaátlagok a teljes mintában
Munka	3,37
Család	3,92
Barátok	3,43
Szabadidő	3,47
Politika	1,81
Vallás	2,61

A négyfokozatú skála (1=egyáltalán nem fontos...4=nagyon fontos) alapján először az összes válaszadóra vonatkozóan számoltuk ki a skálaátlagokat. Ezek még szemléletesebben mutatják a hat érték fontosságának intenzitását: a család majdnem négyes értékkel bír, ezzel szemben a politika 1,81-es skálaátlagot kap. Amennyiben az iskolázottság és az életkorcsoportok függvényében is megvizsgáljuk a helyzetet, láthatjuk, hogy az összes válaszadó átlagához képest az 55+ korosztály a politikát fontosabbnak tartja (2,02 skálaátlag), és a vallás is esetükben kapja a legnagyobb skálaátlagot (2,76).

Az értékrendek feltárásához tartozott a legsürgetőbb közpolitikai feladatok sorrendjének megállapítása is. A válaszadóknak az alábbi négy felsorolt kijelentést kellett fontossági sorrendbe állítaniuk.

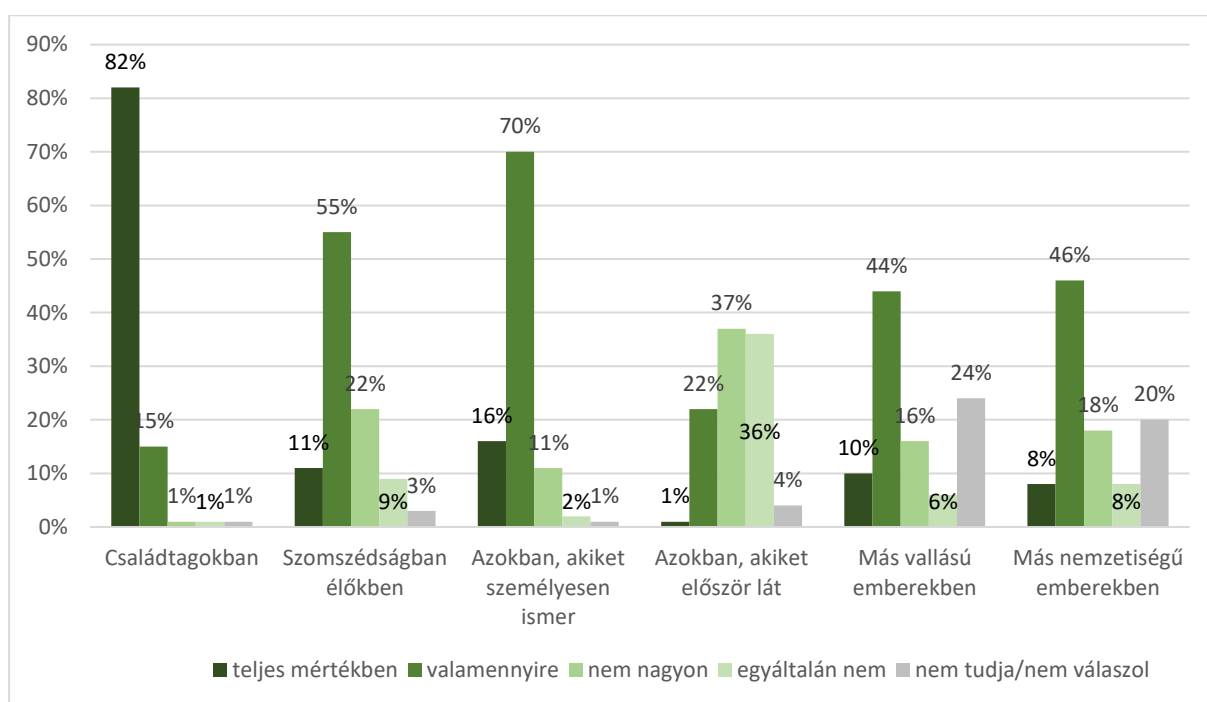

33. ábra: A válaszadók véleménye a felsorolt problémák fontossági sorrendjéről (%). N=1268

Amint az a fenti ábrán látható, a legfontosabb (49%) érték a rend megőrzése az országban. A második legfontosabb dimenzió gyakorlatilag a szólásszabadsághoz köthető, ugyanis, egyfelől a leggyakrabban választott második legfontosabb cél (40%) a szólásszabadság védelme, míg a válaszadók közel negyede (23%) jelölte meg legfontosabbnak, hogy az embereknek több beleszólása legyen a fontos kormányzati döntésekbe. A válaszadók szerint a fent felsorolt kijelentések közül a legkevésbé fontos az áremelkedés elleni küzdelem.

13. Személyközi és intézményi bizalom

A **személyközi bizalom** esete azt a nem meglepő helyzetet mutatja, hogy **szinte mindenki (97%) teljesen vagy valamennyire megbízik a családtagokban**. A bizalom következő körét a személyes ismerősök adják, a válaszadók 77%-a különböző intenzitással ugyan, de megbízik ezekben az emberekben. A szomszédságban élőkben 66% bízik meg különböző intenzitással. A más vallású vagy más nemzetiségű emberekkel szemben már nagyobb az óvatosság, de még így is inkább a bizalom jellemző ezek irányába: a válaszadók 54%-a (teljesen vagy valamennyire) megbízik a más vallású emberekben, és ugyanez a helyzet a más nemzetiségűekkel is. **A bizalmatlanság viszont egyértelmű azok felé, akiket először látunk**: csupán 23% fordul bizalommal azok felé, akikkel először találkozunk.

34. ábra: Személyközi bizalom: a különböző személyekbe vetett bizalom (%). N=1269

A személyközi bizalom 1–4-es skáláján (1=egyáltalán nem...4=teljes mértékben) tehát a legnagyobb skálaátlagot a család (3,78), a legalacsonyabbat pedig azok kapják, akiket először lát a válaszadó (1,86).

Faktorelemzéssel vizsgáltuk a személyközi bizalom belső struktúráját (KMO = 0.739, $\chi^2=1781$, df.=15, $p<0.000$). Hét faktort hoztunk létre, amelyek összesen a hat változó varianciájának 65%-át tartalmazzák. Látható, hogy a személyközi bizalom „kettészakad”: egyik része a családtagok, közeli ismerősök felé irányuló bizalomnak, másik része az idegenek, a tőlünk különbözők irányába történő bizalomnak, ha úgy tetszik, bizalmatlanságnak felel meg.

14. táblázat Személyközi bizalom: belső struktúra. Faktorelemzés. N=1156

	1.faktor	2.faktor
Családtagok		.848
Szomszédságban élők		.658
Személyes ismerősök		.535
Akiket először lát	.704	
Más vallásúak	.875	
Más nemzetiségűek	.877	

15. táblázat: A hat csoport irányába mutatott bizalom intenzitása az 1–4-es skálán (skálaátlagok). N=1269

		Életkorcsoportok					Iskolázottság		
	Összes válaszadó	<25	25-34	35-44	45-55	55+	Alap	Közép	Felső
Családtagok	3,78	3,75	3,77	3,81	3,79	3,90	3,67	3,72	3,82
Szomszédságban élők	2,70	2,59	2,53	2,79	2,84	2,97	2,51	2,61	2,76
Személyes ismerősök	3,03	3,02	2,96	3,03	2,97	3,15	3,06	2,98	3,03
Akiket először lát	1,86	1,61	1,79	1,93	2,02	2,07	1,79	1,67	2,00
Más vallásúak	2,75	2,59	2,67	2,81	2,83	3,03	2,66	2,53	2,82
Más nemzetiségűek	2,67	2,53	2,54	2,73	2,76	2,98	2,48	2,53	2,73

Az életkor és az iskolázottság függvényében többek közt azt látjuk, hogy a 45-55 évesek és az 55 évnél idősebbek valamivel jobban bíznak azokban, akiket először látnak (a skálaátlag mindkét esetben: 2,07). A magasan képzettek is valamivel jobban állnak az első látásra megelőlegezett bizalom tekintetében, mint az összes válaszadó (2,00).

Az **intézményi bizalmat** 19 intézmény felsorolásával mértük. Ez egy standardizált kérdés, amelyet számos ilyen jellegű kutatásban feltesznek (pl. European Value Survey), így az eredmények összehasonlíthatók a korábbi romániai kutatások eredményeivel.

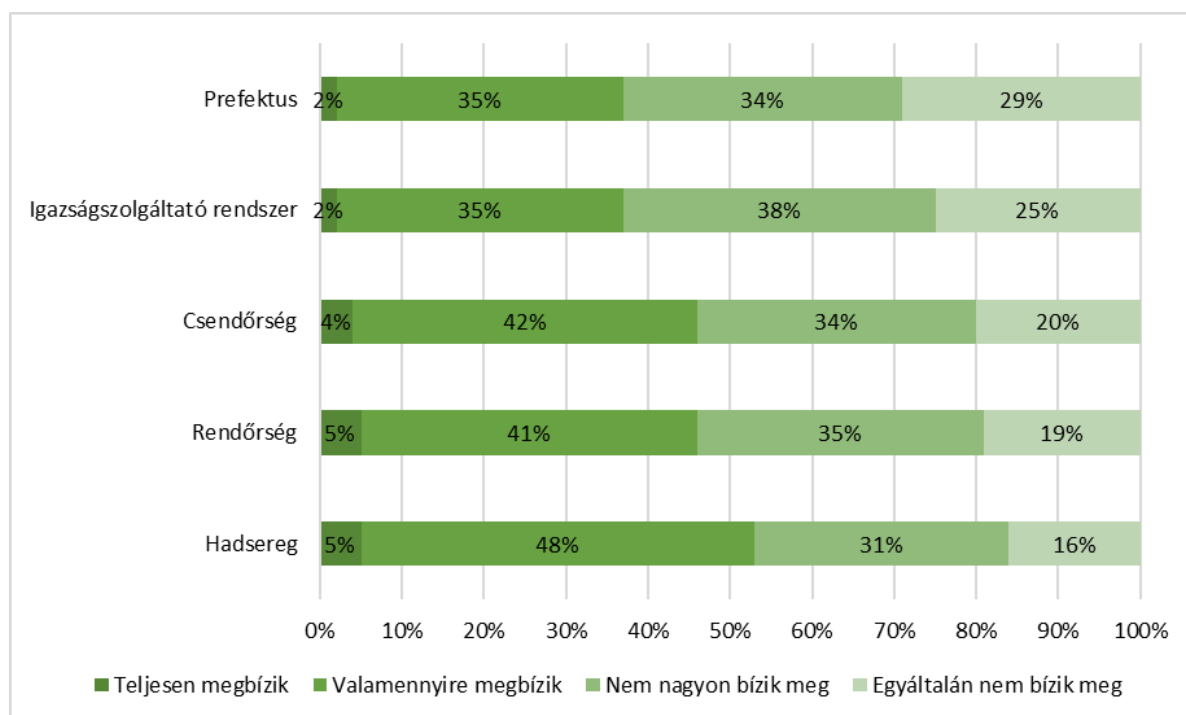
Faktoranalízissel megvizsgáltuk az intézményi bizalom belső struktúráját, és azt találtuk, hogy bizonyos típusú intézményekbe vetett bizalom hasonló módon alakul.

Az intézményi bizalom ilyen jellegű elemzése statisztikai szempontból teljesíti az alapvető feltételeket ($KMO = 0.895$, $\chi^2=10702$, $df.=171$, $p<0.000$). A faktoranalízis során hét faktort hoztunk létre, amelyek összesen a variancia 76,56%-át tartalmazzák. A faktoranalízis eredménye, amelyre a fenti ábrán láthatóan rávilágít, hogy bizonyos intézményekbe vetett bizalom azonos módon alakul, mások pedig teljesen egyedi módon viselkednek. Így egyedül is külön kategóriát képeznek az egyházak (7. faktor), illetve a polgármesterek (6. faktor), hasonló módon bíznak a válaszadók a sajtóban és a közösségi médiában (5. faktor), valamint az oktatási és egészségügyi rendszerben (4. faktor). A nemzetközi intézmények (EU, ENSZ, WHO) a bankokkal kiegészülve egy külön faktort képeznek (3. faktor), míg az állami igazságszolgáltató és a represszív intézmények szintén egy külön faktorba (1.-es faktor) tömörülnek, amelybe a hadsereg, a rendőrség, a csendőrség, az igazságszolgáltató rendszer, valamint a prefektúrák (ispánságok) tartoznak. A második faktort a belföldi, romániai politikai intézmények alkotják, amelybe a kormány, a belügyminisztérium, a politikai pártok, valamint a politikusok sorolhatók.

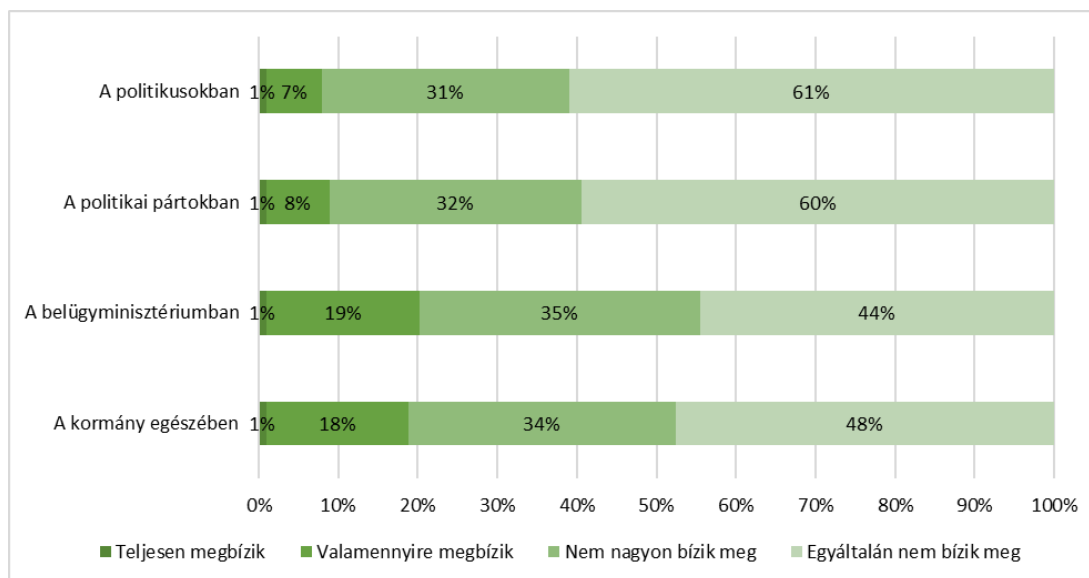
16. táblázat: A különböző intézményekbe vetett bizalom alakulása. N=1002

Mennyire bízik meg ön a következő intézményekben:	Faktorok						
	1	2	3	4	5	6	7
1. Egyházban							.802
2. Hadseregben	.776						
3. Rendőrségben	.877						
4. Csendőrségben	.862						
5. Polgármesterben						.887	
6. A sajtóban					.809		
7. A közösségi médiában (pl. Facebook)					.863		
8. Az igazságszolgáltató rendszerben	.594						
9. A megye prefektusában	.462						
10. A kormány egészében		.680					
11. A belügyminisztériumban		.655					
12. Az egészségügyi rendszerben				.785			
13. Az oktatási rendszerben				.827			
14. A politikai pártokban		.777					
15. A bankokban			.537				
16. A politikusokban		.759					
17. Az EU-ban			.801				
18. Az ENSZ-ben			.852				
19. A WHO-ban			.797				

Az eredmények fenti tagolása után bemutatjuk az egyes intézményekbe vetett bizalom alakulását a válaszadóink körében.

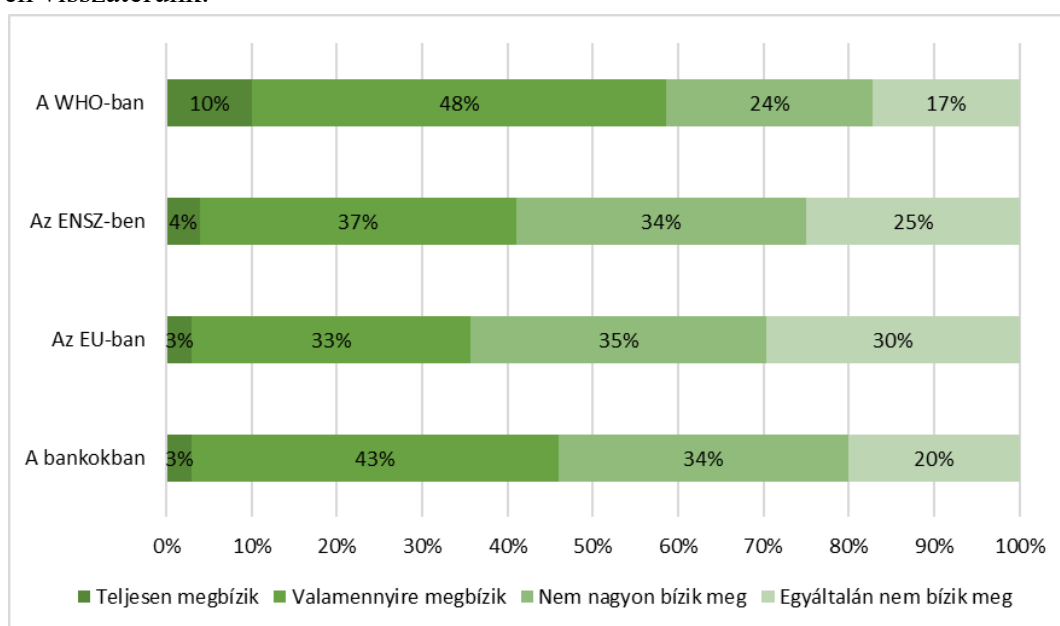
35. ábra: Az igazságszolgáltató és a represszív intézményekbe vetett bizalom mértéke. N=1075-1209

36. ábra: A politikai intézményekbe vetett bizalom mértéke. N=1127-1181

A politikusokba és a politikai alapon nyugvó intézményekbe vetett bizalom még alacsonyabb az előző kategóriához viszonyítva, ugyanis az itt felsorolt intézményekben a válaszadóknak csupán 1%-a bízik meg maradéktalanul, ami egy súlyos legitimációs válságra hívja fel a figyelmet. Ilyen eredmények mellett nem meglepő például a választásokon való alacsony részvétel.

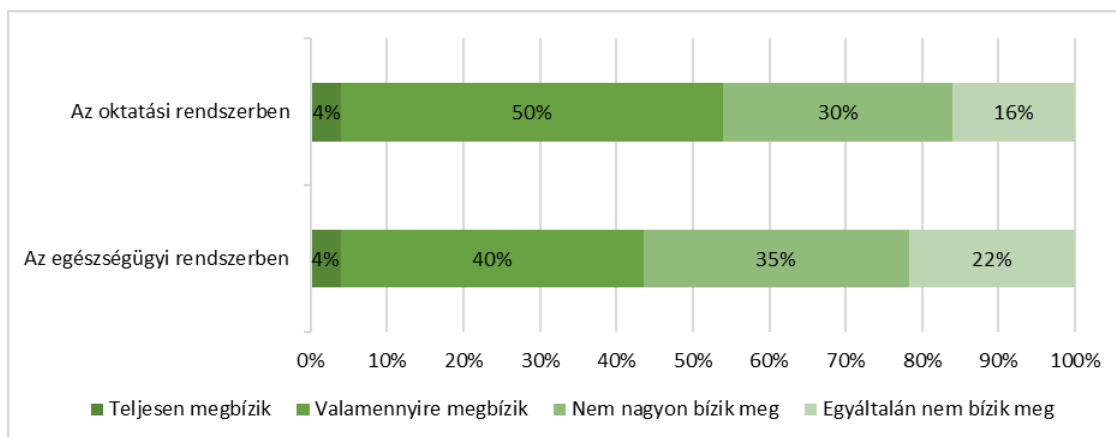
Talán itt kell megjegyeznünk azt a tényt is, hogy két másik, politikai alapokon nyugvó intézmény bizalmi szempontból más kategóriába került: az egyik a már előbb említett prefektúra. Bár ez további elemzést igényelne, feltételezzük, hogy a válaszadók a prefektúra intézményével általában olyan kontextusban találkoznak, amelyben vagy a rendőrség, vagy az igazságszolgáltatás különböző intézményei szerepelnek, így az prefektúrába vetett bizalom is ez utóbbi intézmények bizalmi mintázatát tükrözi. A másik elkülöníthető kategória a polgármester személye. Ez az elemzésünkben egy külön témakört képez, amelyre az adott részben visszatérünk.

37. ábra: A nemzetközi intézményekbe és a bankokba vetett bizalom mértéke. N=1049-1191

A harmadik csoportot a nemzetközi szervezetek alkották. Válaszadóink az Egészségügyi Világszervezetben (WHO-ban) bíznak meg a legjobban, míg a másik végponton az Európai Unió áll. A bankokba vetett bizalom sem nevezhető jelentősnek, ugyanis a válaszadók több mint fele inkább nem bízik a pénzügyi intézetekben.

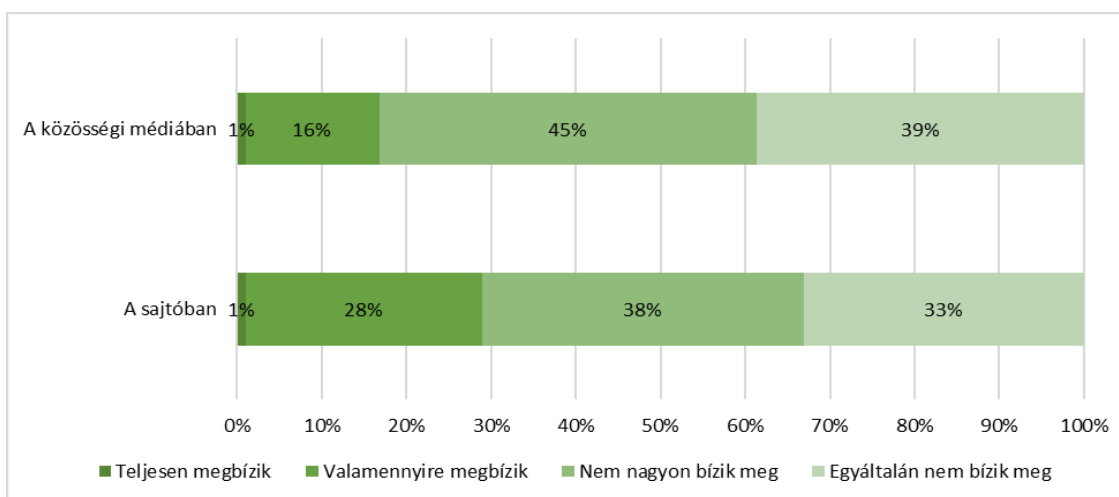
A negyedik csoportot az egészségügyi és az oktatási intézmények képezték, amelyek eredményei a következőképpen alakultak:

38. ábra: Az egészségügyi és oktatási rendszerbe vetett bizalom mértéke. N=1195-1227

Az egészségügyi és oktatási rendszerben maradéktalanul megbízók aránya szintén alacsony, de a bizalom inkább pozitív, mint negatív mondható. Érdekes fejlemény lesz e két intézménybe vetett bizalomnak az alakulása a jövőben, hisz a jelenlegi járvány mindkettőt jelentősen érinti. Az oktatást úgy, hogy az eddig ismert gyakorlat teljesen átalakult (legalábbis a járvány ideje alatt biztosan), és e rendszereknek a főpróbái az évvizsgák, a záróvizsgák és a beiratkozások/felvételi vizsgák lesznek, azon túl, hogy a rendszer milyen megoldást talál majd az oktatásból kirekesztődött diákok számára. Az egészségügyi rendszer a jelenlegi helyzetben szintén főszereplő, és a mostani tapasztalatok valószínűleg befolyásolni fogják a jövőbeni bizalom szint alakulását.

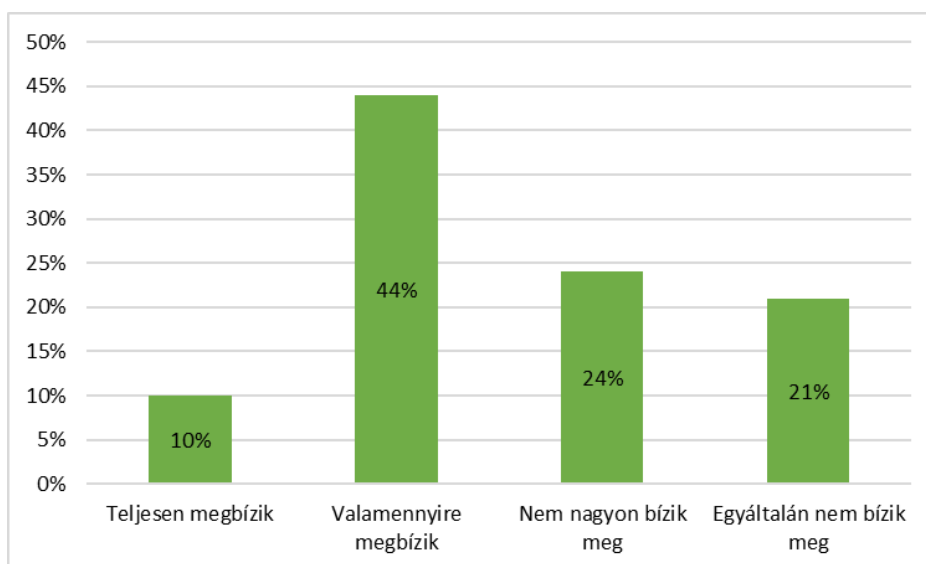
Az ötödik intézménycsoportot a média képviselte, és az eredmények az alábbiak szerint alakultak.

39. ábra: A médiába és közösségi médiába vetett bizalom (N=1219-1225)

Amint az a fenti ábrán látható, a médiába vetett bizalom szintén alacsony szintet mutat. Az okokra jelen kutatásban nem térünk ki, de az megállapítható, hogy habár válaszadóinkhoz túlnyomóan ezen közegeken keresztül jut el az információ, ők mégis kevesebb mint egyharmad arányban bíznak ezekben az információs közegekben.

Amint azt az alfejezet első részében láthattuk, két intézmény külön kategóriát képezett: a polgármester és az egyház.

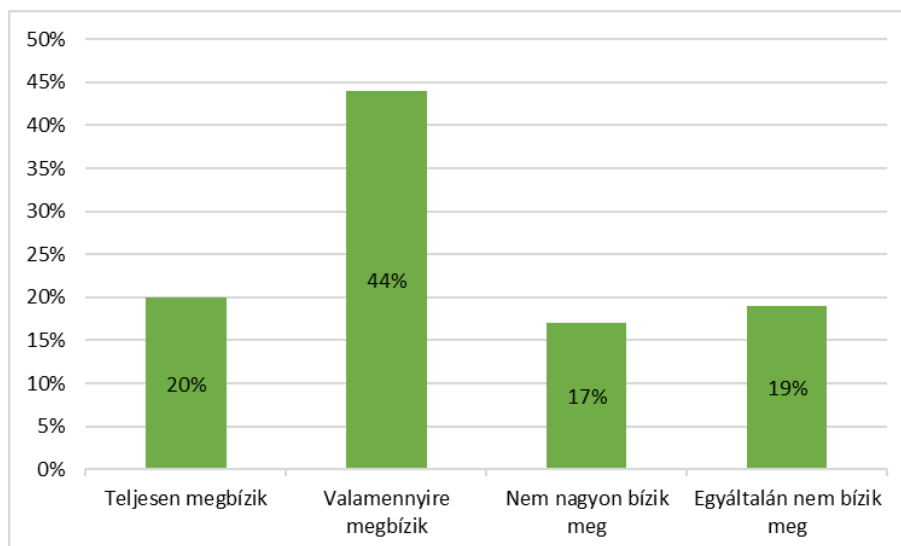

40 ábra: A polgármesterbe vetett bizalom (%). N=1213

Amint arra már a romániai politikai intézményekbe vetett bizalom bemutatásánál is utaltunk, a polgármester személyébe vetett bizalom más mintázatot mutat (legalábbis a válaszadóink körében), mint más politikusok megítélése. Ennek a jelenségnek a magyarázata önmagában egy külön kutatás tárgya lehetne. Jelen esteben azzal a hipotetikus magyarázattal érvelünk, hogy a válaszadóink számára, legalábbis az attitűdök szintjén, külön kategóriát képez a „politikus” és a „polgármester”. Az első esetben egy általánosított, sztereotipizált és személytelen képről beszélhetünk, míg a másodikról szintén egy általánosított és sztereotipizált, de személyes(ebb) képünk van. Valószínűsíthető, hogy az adott település polgármesterét a válaszadóink nagy többsége személyesen is tudja azonosítani, és van valamilyen olyan tapasztalata, amely az adott polgármester személyéhez vagy döntéséhez köthető.

Visszatérve a bizalmi szintre: amíg azt láttuk, hogy a politikusokba vetett bizalom jellemzően alacsony, addig a polgármesterekben jóval többen bíznak, és a pozitív konnotációjú attribútumok aránya meghaladja az 50%-ot.

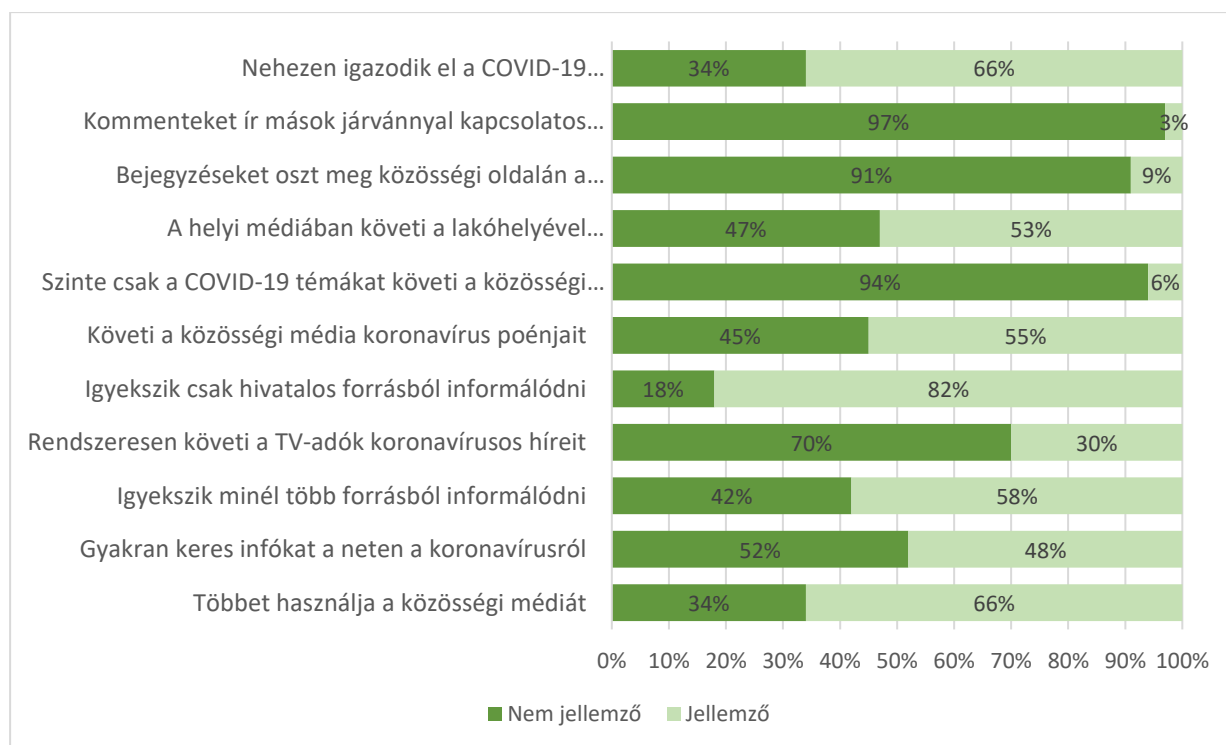
Szintén különálló kategóriát képez az egyházakba vetett bizalom. A válaszadók szerint az egyházak szintén olyan intézmények, amelyek iránt az általános bizalom jellemzően magasabb, mint a többi vizsgált intézmény iránt. Azt külön ki kívánjuk emelni, hogy a „teljesen megbízik” válaszok aránya ezen intézmény esetében volt a legmagasabb, ugyanis a válaszadók egyötöde jelölte meg ezt a válaszlehetőséget.

41. ábra: Az egyházakba vetett bizalom (%). N=1159

14. A járvánnyal kapcsolatos információk követése

A kérdőív vizsgálta a válaszadók járvánnyal kapcsolatos információszerzési, -feldolgozási és -megosztási szokásait. A válaszadóknak egy 1–4 fokozatú skálán (1=egyáltalán nem jellemző ... 4=teljes mértékben jellemző) kellett megjelölniük, hogy mennyire jellemző rájuk az alábbi tizenegy kijelentés.

42. ábra: Információszerzés a COVID-19 járványról (%). N=1266

Megj: Az egyáltalán nem jellemző és nem jellemző, valamint az inkább jellemző, teljes mértékben jellemző kategóriákat összevontuk.

A szűk többségre jellemző, hogy igyekszik több forrásból tájékozódni a járványról, ezzel együtt viszont azt is látjuk, hogy kétharmaduknak gondot okoz a járvánnyal kapcsolatos információdömpingben való eligazodás.

A vizsgált időszakban **a többség többet használta a közösségi médiát**, de ez nem jelentette feltétlenül azt, hogy csak a COVID-19-cel kapcsolatos tartalmakat követték ezen a felületen. **A válaszadók nem képeznek aktív közösségi média-használói réteget a járvány témájában** (kevesebb mint 10%-ra jellemző, hogy hozzászólásokat és megosztásokat hoz létre a témában).

Válaszadóink szűk egyharmadára jellemző, hogy a TV-adók híreiből tájékozódik a járványról⁸. A helyi médiát már valamivel többen követik, de itt a kérdés nem tért ki arra, hogy milyen médiumról van szó. Valószínűsíthetjük, hogy online újságokról, illetve ezek közösségi médiacsatornáiról beszélhetünk. A hangsúly tehát a hagyományos médiáról az új média felületeire tevődik át.

Jórészt fele-fele arányban oszlik meg a COVID-19-cel kapcsolatos információkra való aktív rákeresés⁹, és a járvánnyal kapcsolatos poénok követése is egyenlő arányban osztja meg a válaszadókat.

A járvánnyal kapcsolatban rengeteg álhír kering. Ebben a kontextusban érdekes látni, hogy **a válaszadók nagy többsége (82%) igyekszik csak hivatalos forrásokból tájékozódni**. Ebbe a kijelentésbe azonban valószínűleg a társadalmilag elvárt válaszadás is belejátszik.

Faktorelemzéssel megvizsgáltuk a 11 változó belső struktúráját¹⁰, és az eredményeket a következő táblázat mutatja. A 11 változó belső struktúrája azt tükrözi, hogy az 1. faktor a körültekintőbb, változatos forrásokból való információszerezési cselekvéseket csoportosítja. A 2. faktor a járvánnyal kapcsolatos intenzív közösségi média-használatnak felel meg. A 3. faktor egy kevésbé fókuszált, felületesebb, szórakoztatóbb közösségi média-használatot jelez, így nem véletlen, hogy ez a faktor tömöríti az információk közötti nehéz eligazodást is.

Az egyes faktorok magyarázó változóit egy későbbi elemzésben adjuk közre. Az alábbi táblázatok csak a leíró statisztikán alapulnak, és a skálaátlagok segítségével szemléltetik az információszerezéssel kapcsolatos cselekvéseket, a legkevésbé jellemző gyakorlatoktól a legjellemzőbbekig. Az összes válaszadó eredményeit összevetjük az életkor, az iskolázottság és a nem háttérváltozók szerint kapott eredményekkel.

Egyik táblázat sem mutat jelentős eltéréseket. Enyhe különbségek a következők:

Az iskolázottság szerint azt látjuk, hogy **az alapfokú végzettséggel rendelkezők valamivel nehezebben igazodnak el a járványt övező információdömpingben**, és jellemzőbb rájuk, hogy gyakrabban osztanak meg bejegyzéseket a járványról

⁸ Az IRES vizsgálata a romániai lakosságra nézve 86%-os TV-nézési arányt mutatott ki. Azok közül, akik rendszeres TV-nézők, 96% rendszeresen követi a TV csatornák járvánnyal kapcsolatos híreit (https://ires.ro/uploads/articole/ires_rom%C3%82nia-st%C4%82-acas%C4%82_studiu-na%C8%9Aional_partea-i_25.03.2020.pdf)

⁹ Az IRES fent említett kutatása ugyan másként tette fel a kérdést (szokott-e a kérdezett COVID-19-cel kapcsolatos információkat keresni az interneten és a közösségi médián), az eredményeik viszont hasonlóak: a romániaiak 55%-ra jellemző a járvánnyal kapcsolatos böngészés az interneten.

¹⁰ KMO=0.717, $\chi^2=1689$, df.=66, $p<0.000$. Magyarozott variancia: 50%.

17. táblázat: Információszerzés a járványról. Faktorelemzés. N=1266

	1. faktor	2. faktor	3. faktor
Kommenteket ír mások járvánnyal kapcsolatos bejegyzéseihez		.858	
Bejegyzéseket oszt meg közösségi oldalán a járványról		.799	
Szinte csak a COVID-19 témákat követi a közösségi médiában	.359	.356	
Rendszeresen követi a TV-adók koronavírusos híreit	.624		
Nehezen igazodik el a COVID-19 információdömpingben			.720
Gyakran keres infókat a neten a koronavírusról	.702		
A helyi médiában követi a lakóhelyével kapcsolatos COVID-19 híreket	.693		
Követi a közösségi média koronavírus poénjait			.565
Igyekszik minél több forrásból informálódni	.744		
Többet használja a közösségi médiát			.542
Igyekszik csak hivatalos forrásból informálódni	.540		

A nőkhöz képest **a férfiak gyakrabban keresnek információkat a járványról**, ehhez változatosabb forrásokat kutatnak fel. Ezzel együtt valamivel kevésbé jellemző rájuk, hogy csak hivatalos forrásokat vesznek igénybe, ugyanakkor kevésbé nehezen igazodnak el az információk között.

A fenti különbségek komplex, többváltozós elemzés során eltűnhetnek.

18. táblázat: Információszerzési gyakorlatok: skálaátlagok az 1–4 skálán (1.). N=1266

	Skálaátlagok					
	Összes válaszadó	Életkorcsoportok				
		<25	25-34	35-44	45-55	55+
Kommenteket ír mások járvánnyal kapcsolatos bejegyzéseihez	1,24	1,10	1,15	1,30	1,31	1,36
Bejegyzéseket oszt meg közösségi oldalán a járványról	1,44	1,24	1,34	1,52	1,58	1,64
Szinte csak a COVID-19 témákat követi a közösségi médiában	1,45	1,41	1,8	1,51	1,48	1,47
Rendszeresen követi a TV-adók koronavírusos híreit	1,97	1,81	1,74	1,96	2,41	2,34
Nehezen igazodik el a COVID-19 információdömpingben	2,28	2,40	2,28	2,21	2,29	2,40
Gyakran keres infókat a neten a koronavírusról	2,47	2,40	2,34	2,47	2,70	2,74
A helyi médiában követi a lakóhelyével kapcsolatos COVID-19 híreket	2,51	2,45	2,43	2,48	2,71	2,71
Követi a közösségi média koronavírus poénjait	2,59	2,90	2,60	2,49	2,52	2,49
Igyekszik minél több forrásból informálódni	2,70	2,64	2,55	2,70	2,90	2,99
Többet használja a közösségi médiát	2,82	2,95	2,64	2,84	2,94	2,88
Igyekszik csak hivatalos forrásból informálódni	3,16	3,31	3,19	3,10	3,13	3,17

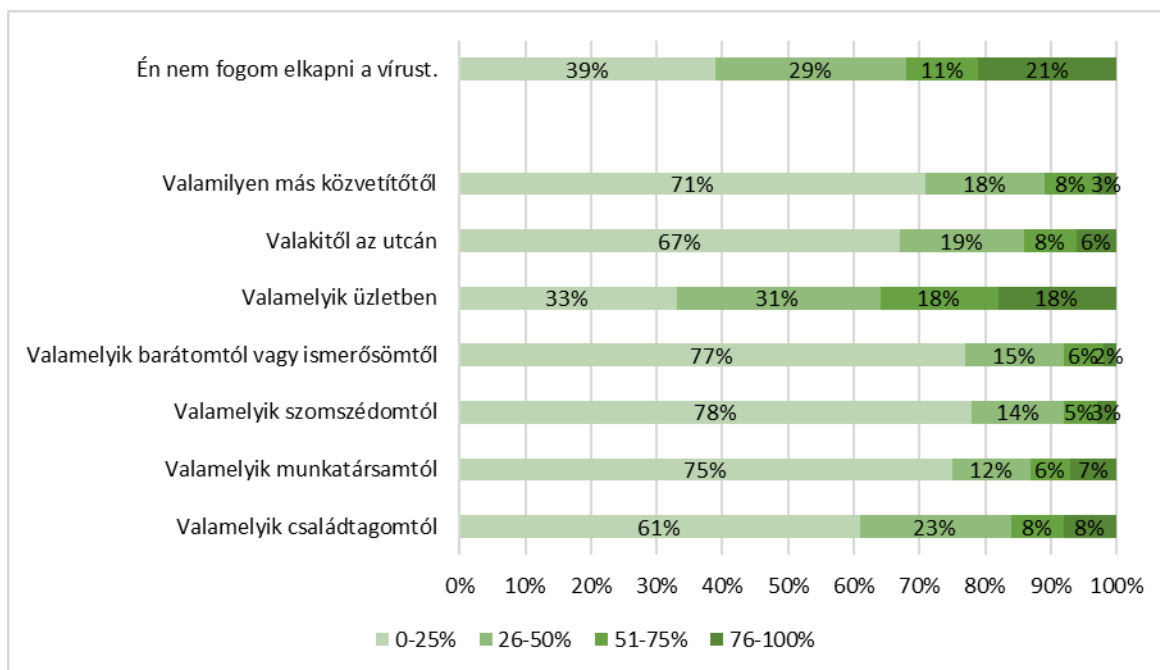
19. táblázat Információszerzési gyakorlatok: skálaátlagok az 1–4 skálán (2.). N=1266

	Skálaátlagok					
	Összes válaszadó	Iskolázottsági szint			Nem	
		Alap	Közép	Felső	Nő	Férfi
Kommenteket ír mások járvánnyal kapcsolatos bejegyzéseihez	1,24	1,29	1,21	1,24	1,22	1,29
Bejegyzéseket oszt meg közösségi oldalán a járványról	1,44	1,57	1,40	1,45	1,44	1,41
Szinte csak a COVID-19 témákat követi a közösségi médiában	1,45	1,49	1,42	1,47	1,46	1,44
Rendszeresen követi a TV-adók koronavírusos híreit	1,97	1,89	1,96	1,97	1,99	1,84
Nehezen igazodik el a COVID-19 információdömpingben	2,28	2,74	2,36	2,24	2,34	2,05
Gyakran keres infókat a neten a koronavírusról	2,47	2,37	2,37	2,54	2,45	2,60
A helyi médiában követi a lakóhelyével kapcsolatos COVID-19 híreket	2,51	2,54	2,44	2,54	2,53	2,41
Követi a közösségi média koronavírus poénjait	2,59	2,60	2,65	2,59	2,58	2,65
Igyekszik minél több forrásból informálódni	2,70	2,64	2,59	2,75	2,65	2,92
Többet használja a közösségi médiát	2,82	2,97	2,86	2,82	2,88	2,60
Igyekszik csak hivatalos forrásból informálódni	3,16	3,03	3,18	3,17	3,23	2,92

15. A koronavírus-fertőzés vélt kockázata

A kutatásunk egyik, explicit módon a járványhelyzetre vonatkozó kérdésével arra voltunk kíváncsiak, a válaszadók mekkorára becsülik annak a valószínűségét, hogy megfertőződnek a COVID-19-es vírussal. E kérdéskör keretében elsősorban arra kértük a válaszadókat, hogy becsüeljék meg a megfertőződés kockázatát. A válaszadók átlagosan 42%-ra becsülték annak az esélyét, hogy nem kapják el a vírushatást, de a szórás ez esetben volt a legnagyobb (33%) az ebbe a tárgykörbe tartozó kérdések közül.

Ha a közvetítő közegeket nézzük, akkor a válaszadók leginkább az üzletektől tartanak, ugyanis átlagosan 44%-ra becsülték annak a kockázatát, hogy ott elkapják a vírust. A másik oldalon a barátok és ismerősök – akik nem a kérdezett munkatársai vagy szomszédjai – (17%), valamint a szomszédok (18%) állnak. Ez az eredmény valószínűleg annak tudható be, hogy a kérdezettek figyelembe veszik és be is tartják a társadalmi távolságtartás szabályait, amely értelmében nem találkoznak a barátaikkal, de az üzletbe bizonyos időközönként feltétlenül szükséges ellátogatniuk.

43. ábra: A COVID-19 vírussal való megfertőződés becsült valószínűsége a különböző közegek szerint (%), N=1121–1269.

Ha részletesebben megvizsgáljuk a vírussal való megfertőződés becsült valószínűségét, akkor a következő eredményeket kapjuk:

20. táblázat: A COVID-19 vírussal való megfertőződés becsült valószínűsége (%). N=1121–1269

	Összes válaszadó	Életkorcsoportok					Iskolázottság			Nem	
		<25	25-34	35-44	45-55	55+	Alap	Közép	Felső	Férfi	Nő
Családtagoktól	27	31	31	27	25	11	25	28	28	22	29
Munkatárstól	19	10	20	23	21	10	23	15	21	23	18
Szomszédától	18	17	19	19	15	13	16	17	18	17	18
Baráttól/ismerőstől	17	18	18	19	15	7	23	15	18	21	16
Üzletben	44	48	47	44	43	31	48	45	44	45	44
Az utcáról	24	26	25	24	23	18	42	25	23	23	24
Más közvetítőtől	21	22	24	22	18	14	27	22	21	22	21
Nem fogja elkapni	42	52	40	40	41	37	55	47	40	43	42

A táblázatban közölt eredmények közül kiemelnénk, hogy a különböző potenciális fertőzési lehetőségek közül az 55 év feletti válaszadók köréből kerül ki a legalacsonyabb arány, azaz a meglátásuk szerint ők nem ilyen módon fognak megfertőződni. Az iskolai végzettség helyenként homogén, így a családtagokon vagy szomszédokon keresztül történő megfertőződés megítélésében, máskor viszont igen eltérő, mint például az utcán történő vagy általában a vírus általi megfertőződés veszélye, ahol az optimizmus mértéke az iskolázottság növekedésével fordítottan arányos. A nemek közti különbségeket sem lehet általánosítani, mert számos esetben a becsült valószínűségek között nincs jelentős különbség, de míg a nők szignifikánsan jobban tartanak attól, hogy valamelyik családtagjuktól fogják elkapni a vírust, mint a férfiak, addig a férfiak vélik szignifikánsan nagyobb arányban a nőkhez képest, hogy egy munkatársuk fertőzi meg őket.

16. Egyéb veszélyforrások az életünkben

Egy külön tematikus blokkot szántunk annak a kérdéskörnek, hogy a megkérdezettek szerint melyek azok a tényezők, amelyek a járvány mellett veszélyt jelentenek az emberiségre, az országra, valamint magára a kérdezetre. Egyben ezt a kérdéssort tekintjük kutatásunk egyik fő értékének, hiszen nyitott kérdésekkel tudakoltuk meg, milyen területeken érzékelnek veszélyeket életükre nézve az erdélyi magyarok. A válaszadók szabad megfogalmazásban írták meg véleményüket, így kutatói nézeteink nem befolyásolhatták a válaszadás alakulását.

21 táblázat: A koronavíruson kívüli veszélyforrások az emberiségre, a válaszadók szerint (%). N=1020

Veszélyforrás	Arány
Morális- és/vagy értékrendi válság	17,5%
Környezetszennyezés	16,1%
Klímváltozás, globális felmelegedés	13,7%
Gazdasági válság	13,5%
Butaság, tudatlanság, álhírekbe vetett hit	10,1%
Az ember(iség) maga, illetve bizonyos embercsoportok	9,3%
Társadalmi egyenlőtlenségek és jogok korlátozása	5,1%
Titkos érdekek, hazugság, félretájékoztatás	4,8%
Betegségek	4,0%
Félelem	3,1%
Háború és/vagy fegyverkezés	2,5%
Egyéb	0,3%

Amint az a fenti táblázaton látható, a válaszadók legnagyobb arányban az emberi hibákban látták a legfenyegetőbb veszélyforrást (17%). Ebbe a kategóriába soroltuk az olyan válaszokat, mint például az „önzés”, a „kapzsiság” stb., illetve az olyan nem kívánatosnak vélt értékrendi orientációkat is, mint a „nyaklótlan liberalizmus”. A második és harmadik leggyakrabban említett veszélyforrások a természethez köthetők: a második helyen a környezetszennyezés, illetve annak az emberiségre gyakorolt negatív hatása (16%), valamint a harmadik leggyakrabban említett kategória a klímaváltozás és a globális felmelegedés volt. A negyedik leggyakrabban említett kockázat a – megelőlegezett – gazdasági válság (13,5%) volt, míg ötödik helyen az emberi butaság, tájékoztatatlanság és annak következményei, valamint az álhírek általi befolyásolhatóság volt. A többi válaszkategóriát egyenként a megkérdezettek kevesebb mint egytizede választotta, de fontosnak tartottuk megemlíteni azokat is, hogy a válaszok sokszínűségét érzékeltessük.

A második idevágó kérdéssel azt szeretnénk volna megtudni, hogy a kérdezettek mit tekintenek a legnagyobb veszélyforrásnak Romániára nézve. A válaszok az alábbi táblázatban láthatók.

22 táblázat: A koronavíruson kívüli veszélyforrások az országra, a válaszadók szerint (%). N=1000

Veszélyforrás	Arány
Gazdasági válság	22,8%
Inkompetens vezetők / vezetés	20,4%
A politikusok és/vagy politikai pártok	15,9%
Korrupció	9,7%
Szegénység	7,7%
Butaság/tudatlanság	7,1%
Bizonyos embercsoportok	5,9%
Balkán mentalitás	3,5%
Környezeti problémák	3%
Egyéb	4%

A táblázatban ismertetett eredmények értelmében a megkérdezettek Romániára vonatkozóan leginkább a gazdasági válságtól, sok esetben a vírus következtében kialakuló jövőbeni gazdasági válságtól tartanak a leginkább. Ezt a kategóriát közel egynegyedük (22,8%) jelölte meg. Második leggyakrabban említett válaszcsoporthoz az inkompetensnek vagy képzetlennek nevezett országvezetés/kormányzás jelenti, ugyanis a válaszadók egyötöde (20,4%) szerint ez a legnagyobb veszély az országra. A harmadik leggyakrabban említett kategóriába sorolt válaszok (15,9%) nem az aktuális vagy múltbeli vezetőket tekintik a legnagyobb veszélyforrásnak, hanem magukat a politikusokat, illetve a politikai csatározásokat, amelyek negatívan hatnak az országra. Negyedik helyen, a válaszok majdnem egytizedével (9,7%) a korrupció áll, míg a többi kategóriába sorolt válaszok ennél alacsonyabb arányban jelennek meg. Az „egyéb” kategóriába az olyan válaszokat soroltuk, amelyek kevesebb mint 3%-ot tesznek ki. Ezen belül válaszadóink a leggyakrabban a háborút, a bűnözést, a kivándorlást, valamint a titkos érdekek és a háttérhatalmakat említették.

A harmadik és egyben az utolsó idevágó kérdéssel azt térképeztük fel, hogy a válaszadók mit tekintenek a legnagyobb veszélyforrásnak a saját személyükre vonatkozóan.

23. táblázat: A koronavíruson kívüli veszélyforrások a válaszadó személyére (%). N=951

Veszélyforrás	Arány
Gazdasági problémák, illetve a következményei	25,9%
Az újabb betegségek	10,5%
Nincs ilyen / nem tudom	10,1%
Bizonytalanság, kilátástalanság, stressz	9,7%
Már meglévő egészségügyi problémák	9,1%
Bezártság / magány, illetve annak következményei	6,0%
Környezeti problémák	6,0%
Hibás politikai döntések	4,9%
Saját magam, illetve saját döntéseim	4,7%
Butaság / tudatlanság	4,7%
Bizonyos embercsoportok	3,0%
Az egészségügyi rendszer hiányosságai	2,1%
Egyéb	3,3%

A fenti ábrán bemutatott eredmények értelmében a válaszók több mint egynegyede (25,9%) szerint a gazdasági problémák jelentik a legnagyobb veszélyt rájuk nézve. Ez a kategória több választ is magába foglal. A legtöbben, az eddigi válaszoknak megfelelően a vírus következtében kialakuló gazdasági válságtól tartanak, illetve annak a következményeitől, mint például a munkahelyek elvesztése, az elszegényedés vagy az infláció. Ide soroltuk azokat a válaszokat is, amelyek a konkrét tapasztalatokon alapulnak, mint a munkahelyek elvesztése vagy a fizetések csökkentése. A következő három kategória nagyon hasonló eredményeket mutat, melyek egyenként a válaszok közel egytizedét teszik ki. Ezek az „újabb betegségek”, vagyis azok, amelyekben a válaszadó jelenleg nem szenved, de a jövőben úgy véli, hogy majd megbetegedhet, illetve a már meglévő egészségi problémái. Egytizede úgy véli (explicit, azaz leírva és nem kihagyva ezt a kérdést), hogy nem tud ilyen veszélyforrásról, vagy rá nézve nem létezik ilyen.

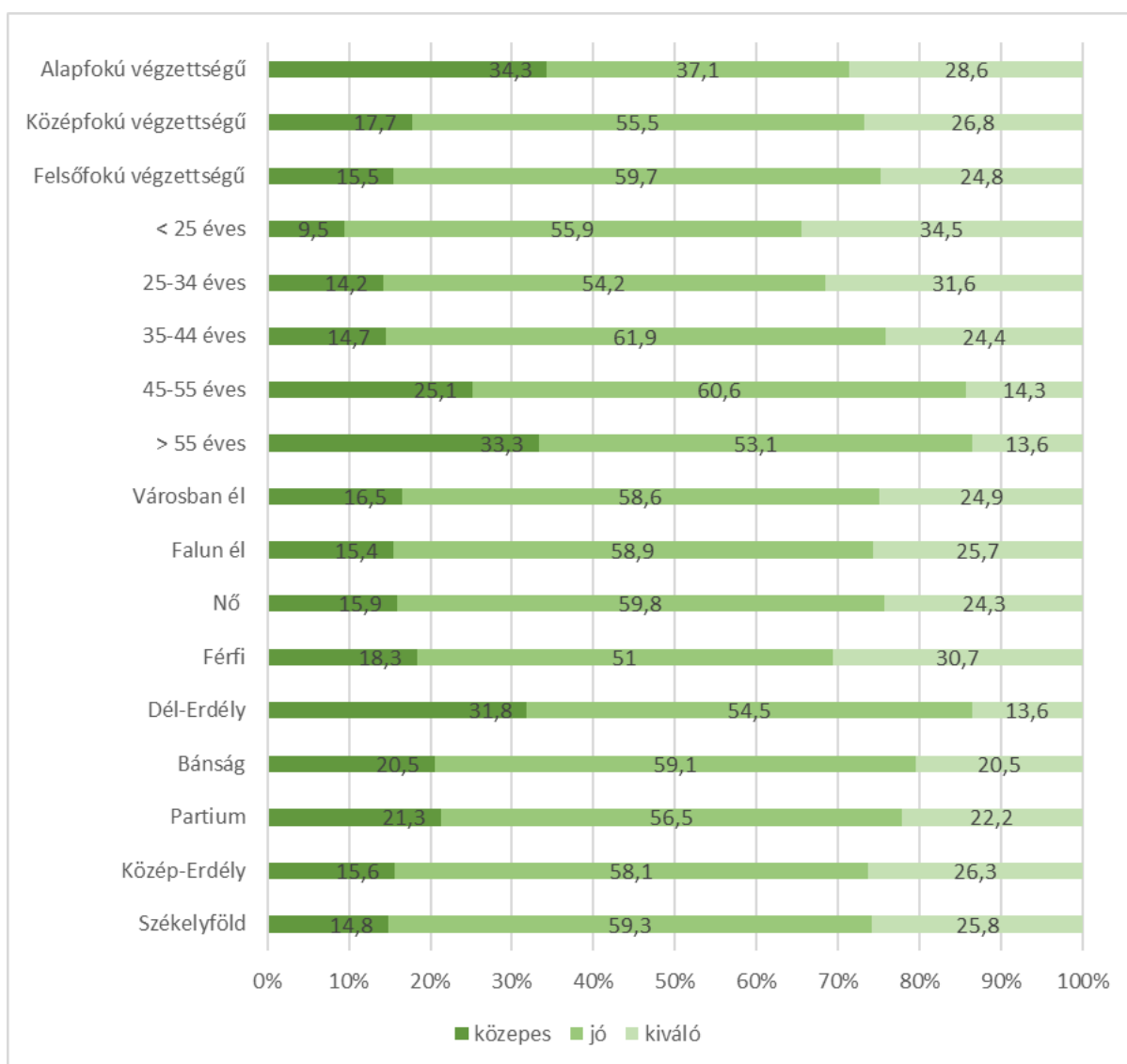
A többi válaszkategória kisebb arányban szerepel, illetve a 2% alatti kategóriákat az „egyéb” csoportba soroltuk. Ide tartoznak: a partnerrel/házastárssal/élettárssal való konfliktusok, az erőszakos bűncselekmények (mint pl. a rablás) áldozatává válás, illetve a különböző balesetek.

A veszélyforrások feltérképezése mellett azt szerettük volna megismerni, miként vélekednek a válaszadóink a saját életükbe való beleszólási lehetőségükről. Ennek érdekében arra kértük őket, becsüljék meg egy 1-től 10-ig terjedő skálán, milyen mértékben érzik úgy, hogy befolyásolhatják az életük alakulását, ahol 1 a „semmi”, 10 a „nagyon nagy” beleszólási lehetőséget jelentette. A válaszokat három kategóriába összevonva azt találtuk, hogy a válaszadóink 3%-a fatalista, azaz a 0-3 intervallumból választott értéket, 28%-uk kiegyensúlyozott, vagyis a 4-7 intervallumba eső értéket jelölt meg, míg túlnyomó többségük (69%) úgy véli, hogy ő határozza meg az élete alakulását, mivel a skálán a 8-10 intervallumból választott értéket.

17. Testi és lelki egészség, egészségértés

A koronavírus-járvány és az ennek nyomán kialakult tömegpánik testi-lelki egészségérzetünket alapvetően befolyásolhatja. Kérdőívünkkel az egészségi állapotot is vizsgáltuk.

Válaszadóink között kevesen vannak a társadalmi szempontból leszakadó, perifériára szorult személyek, valamint a nagyon idősök, így statisztikailag elhanyagolható a nagyon rossz és a rossz **testi egészségi állapot** előfordulása. Elemzésünk a közepes, jó és kiváló egészségi állapotúakra terjed ki, melyek között a közepesnek minősített egészségi állapot (16,5%) már jelentős kockázatokat hordoz. Válaszadóink több mint fele (58,2%) jónak, egynegyedük (25,3%) kiválóan tartja egészségi állapotát.

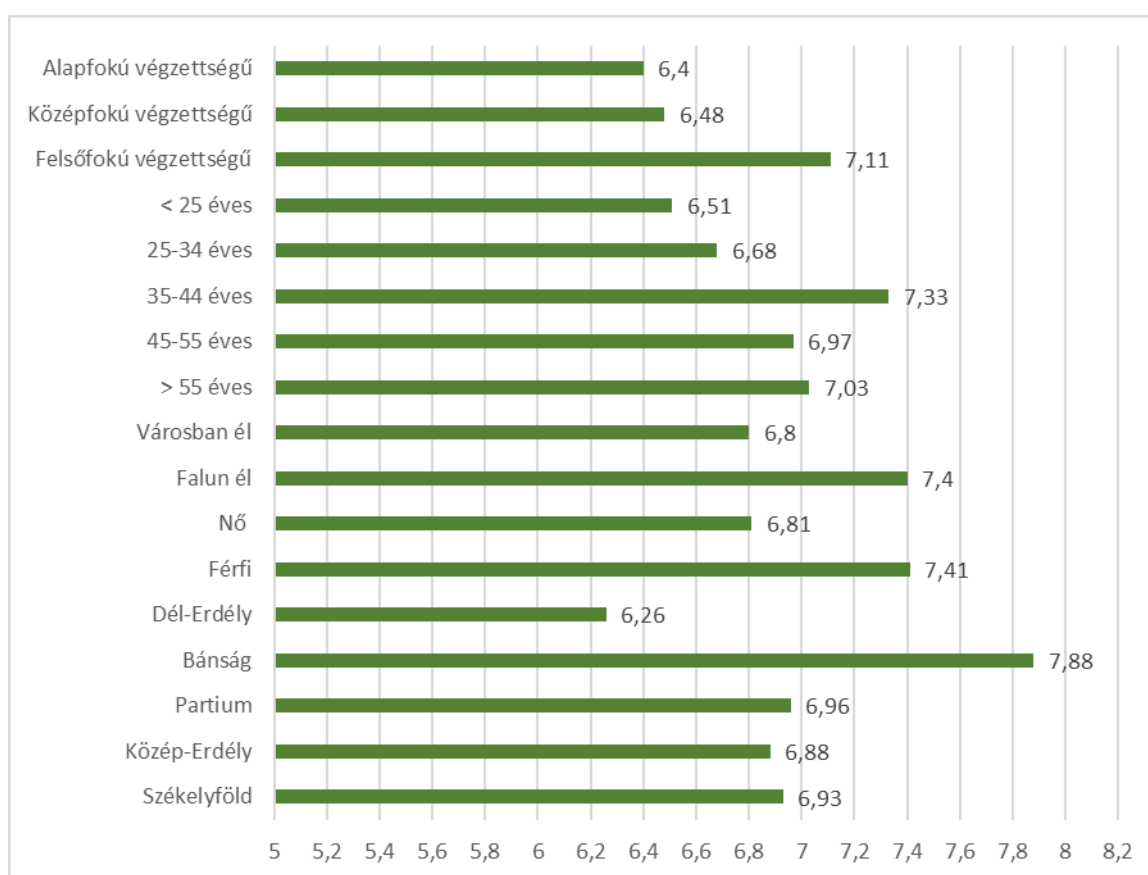

44. ábra: A testi egészségi állapot megoszlása öt szocio-demográfiai kategória szerint (%). N=1269

A testi egészség jelentősen összefügg az iskolai végzettséggel. **Szembetűnő a mindössze közepesnek minősített egészségi állapot gyakori előfordulása a legalacsonyabb iskolai végzettségű csoportban.** Mivel a fizikai egészséget erősen meghatározza az életkor, Erdélyben sem meglepő az egészség romlása a korral. Településtípus tekintetében nem, ám nemek szerint jelentősek a különbségek: a férfiak testi egészsége sokkal jobb, mint a nőké.

Az erdélyi magyarok testi egészsége a legtöbb régióban hasonló, egyetlen kivétellel: a **dél-erdélyi (Fehér, Hunyad, Brassó megyei) magyarok jelentősen rosszabbnak ítélik meg egészségi állapotukat**, mint Erdély egyéb területeinek lakói.

A **lelki egészséget** az Egészségügyi Világszervezet (WHO) által ajánlott kérdéssorral mértük. Válaszadóink 0 és 15 pont közötti értékeket kaptak pszichés jóllétükre, és a nagyobb számok jobb lelki egészséget tükröznek.

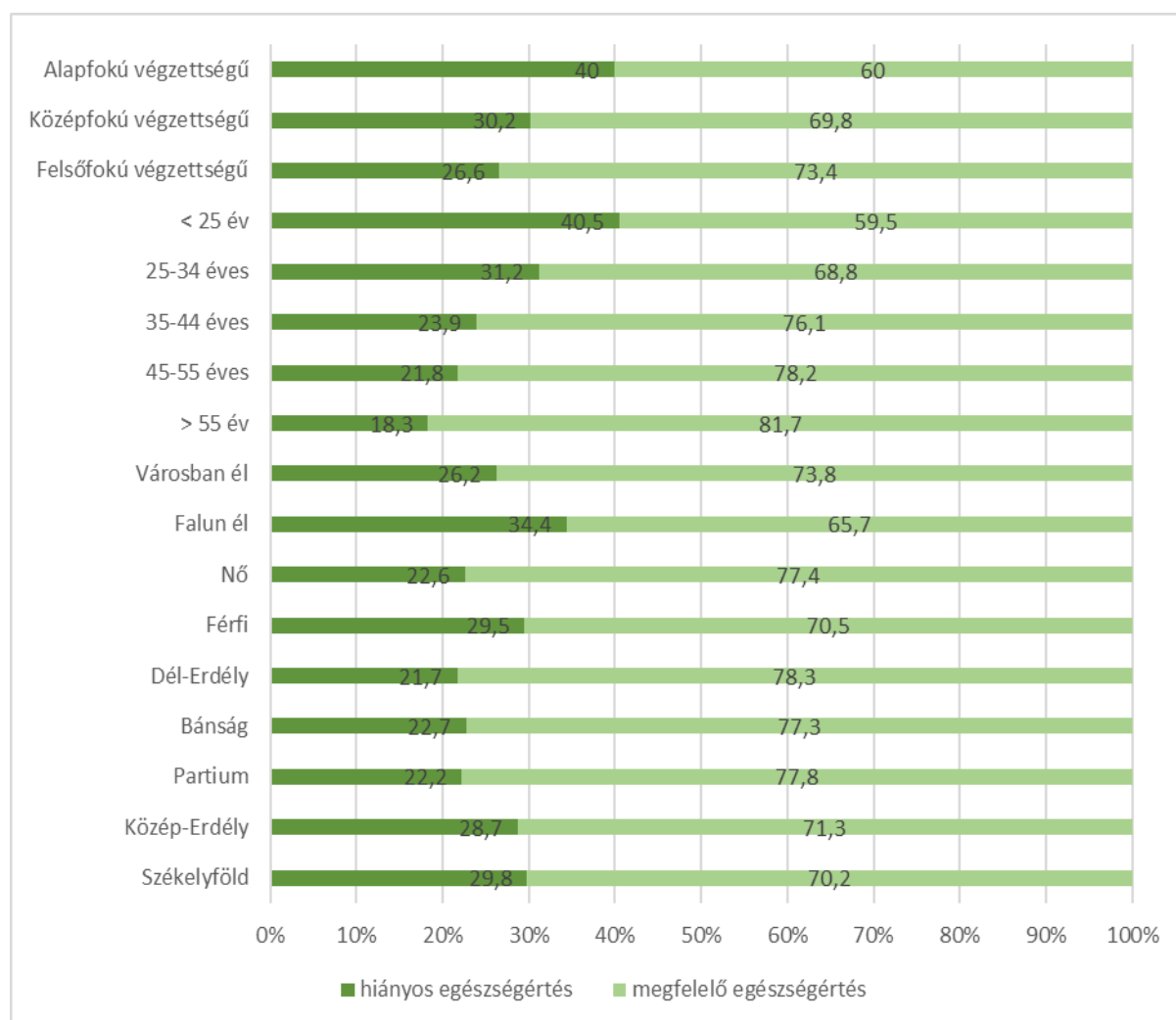
45. ábra: A lelki egészségi állapot öt szocio-demográfiai változó szerint. Skálaátlagok (0–15). N=1269

Az iskolai végzettség nemcsak jelentős társadalmi egyenlőtlenségek mutatója, és nemcsak a testi egészséget befolyásolja, hanem a lelki egészség meghatározója is: az iskolázottság növekedésével egyre jobb az erdélyi magyarok lelki egészsége. Figyelemre méltó, hogy összességében az idősebbek lelki egészsége jobb, mint a fiataloké, ám valamennyi közül **kiemelkedik a 35-44 éves fiatal középkorúak jó lelki egészsége.** A falusi életmód védő tényezőnek bizonyul a lelki egészségre nézve, hiszen **a falun élők jelentősen jobb pszichés**

állapotról számolnak be, mint a városiak. A fejlett világ társadalmaihoz hasonlóan Erdélyben is **jobb a férfiak lelki egészsége, mint a nőké**.¹¹

Lelki egészség tekintetében is jelentős területi különbségeket találtunk: **messze kiemelkednek jó pszichés állapotukkal a bánsági (Temes és Arad megyei) magyarok**, míg a Székelyföld (Hargita és Kovászna megye), Közép-Erdély (Maros és Kolozs megye) és Partium (Bihar, Szatmár és Szilágy megye) lakói a középmezőnyben helyezkednek el. Valamennyiüknél **rosszabb a dél-erdélyi szórványban élő magyarok lelki egészsége**, ami a kedvezőtlen testi egészségi állapotukhoz társulva aggodalomra ad okot.

A vilájárvány körülményei között **felértékelődik az egészségértés jelentősége**. Az eligazodás az egészségügyi információk (kiadványok, kórlapok, leletek) között elsőrendű az egészség megőrzésében, a betegségek kezelésében, a jó életminőség biztosításában. Kérdőívünkben helyet kapott egy rövid egészségértési szűrőteszt is, mellyel a hiányos egészségértés mértékét sikerült feltárnunk az erdélyi magyar népességben.

46. ábra: Az egészségértés szintje öt szocio-demográfiai kategória szerint (%). N=1269

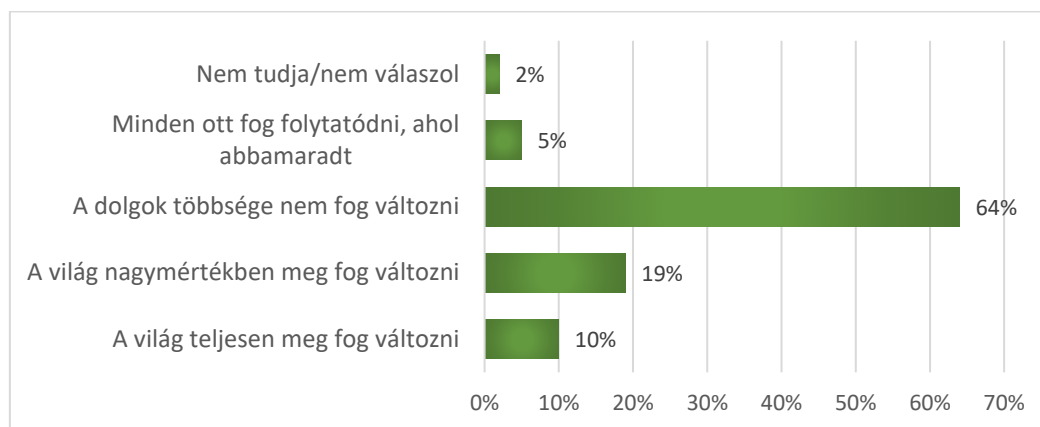
¹¹ Országos mintán az IRES a nők, a 18-35 évesek és az alacsony iskolai végzettségűek rosszabb lelki egészségét tárta fel. https://ires.ro/uploads/articole/ires_o-luna-de-singurata_sondaj-de-opinie_aprilie-2020.pdf

Iskolai végzettség szerint különbözik válaszadóink egészségértési szintje: minél többet tanultak, annál könnyebben igazodnak el segítség nélkül az egészséggel kapcsolatos információk között. Arra azonban alig akad példa Európában, hogy az életkor növekedésével az egészségértés is javulna. Márpedig az erdélyi magyar népességben **a fiatalabbaknak kevésbé, az idősebbeknek jobb az egészségértése**. A településtípusok között is számottevő a különbség: a falun élők között sokkal többen vannak azok, akik nehézségekről számolnak be az egészségügyi információk terén való eligazodásban. **Jelentősek a nemek közötti eltérések is a férfiak javára**. Területi eltéréseket ezúttal csak a dél-erdélyi magyarok javára sikerült kimutatnunk, akik között a legalacsonyabb a hiányos egészségértés aránya.

Összességében az egészségértés különbségei is társadalmi egyenlőtlenségeket tükröznek.

18. A járvány utáni világ

A járvány utáni világgal kapcsolatosan számos forgatókönyv jelent meg, így mi is megkérdeztük válaszadóinkat, milyen érzésekkel tekintenek a jövőre, mit gondolnak, mennyire változtatja meg a járvány a világot.

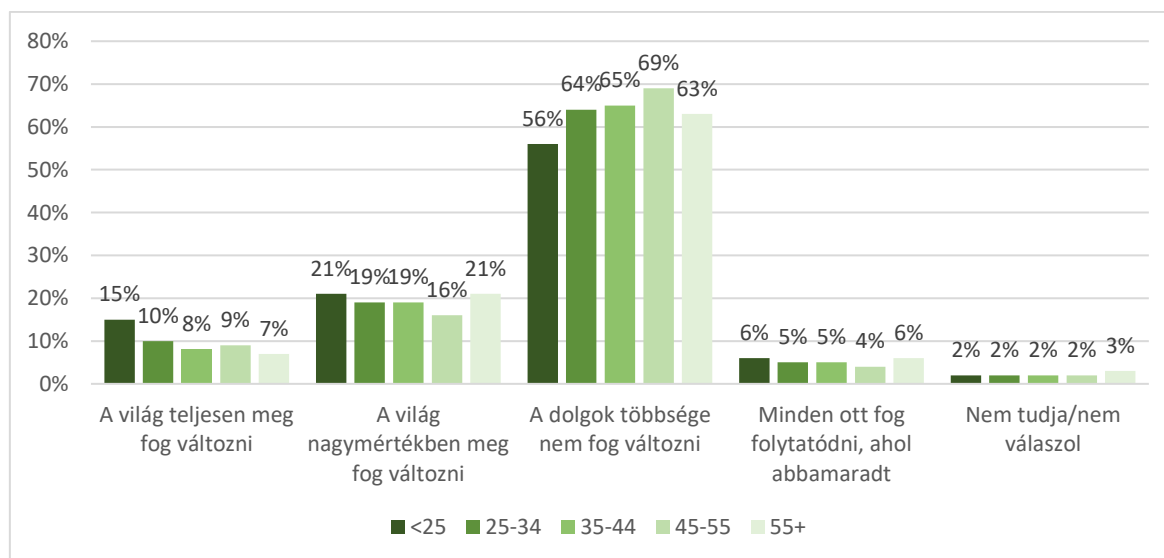

47. ábra: Vélemények a járvány utáni világ alakulásáról (%). N=1237

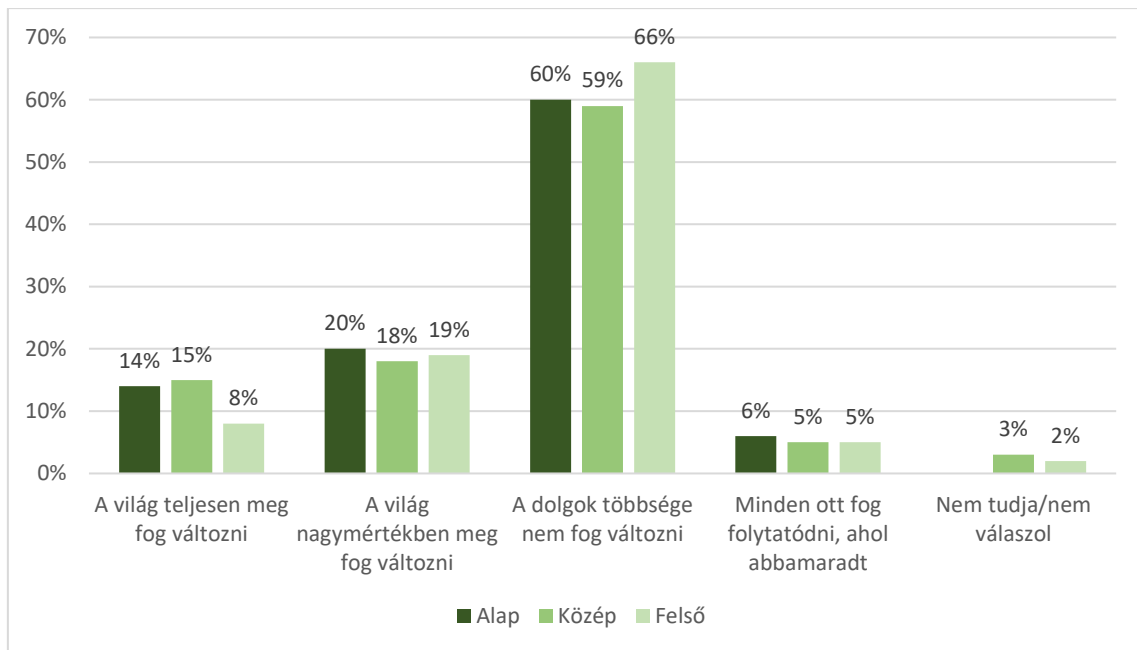
A többség úgy látja, a világ a járvány után nem sokban lesz más, a radikálisabb vagy enyhébb változásban hívők a válaszadóknak kevesebb mint negyedét teszik ki. A következő ábrák a kérdést iskolázottság, életkor, nemek és megyék szerinti bontásban mutatják.

Életkori bontásban azt látjuk, hogy a trendek megmaradnak: minden korcsoport esetében a többség a status quo fenntartásában hisz. Ugyanakkor enyhe különbségeket is látunk: **a fiatalabbak körében valamivel magasabb azok aránya, akik jobban hisznek a dolgok jelenlegi állásának megváltozásában**. A 25 év alatti válaszadók egyharmada véli úgy, hogy a járványt a világ radikálisabb vagy mérsékeltbb változása fogja követni.

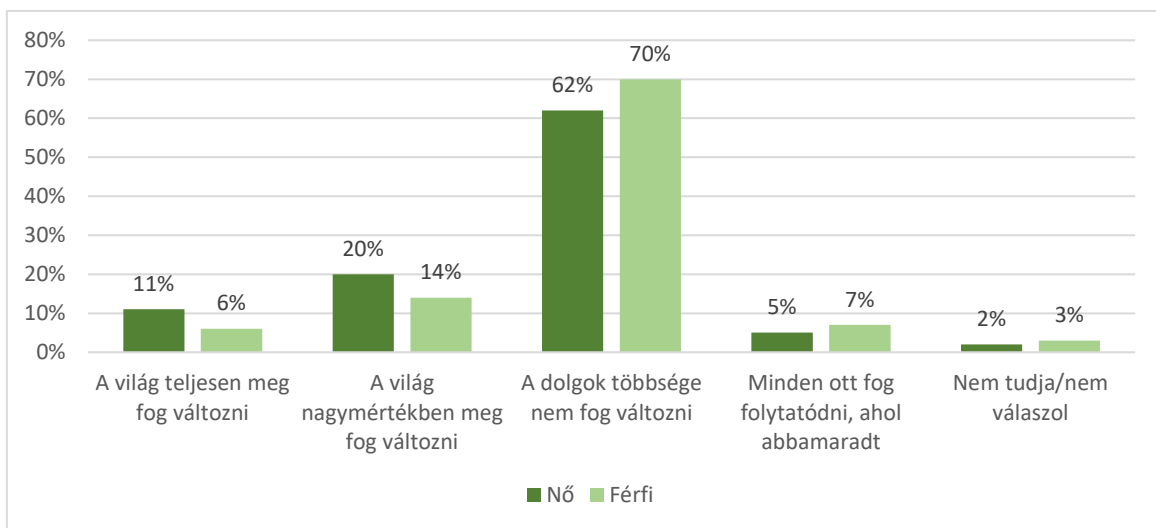
Az iskolázottság szerinti bontás azt mutatja, hogy **a felsőfokú végzettséggel rendelkezők szkeptikusabbak**: esetükben a legmagasabb (71%) azok aránya, akik szerint a világ nem igazán változik meg a járvány után.

48 ábra: A járvány utáni világ: életkori bontás (%). N=1269

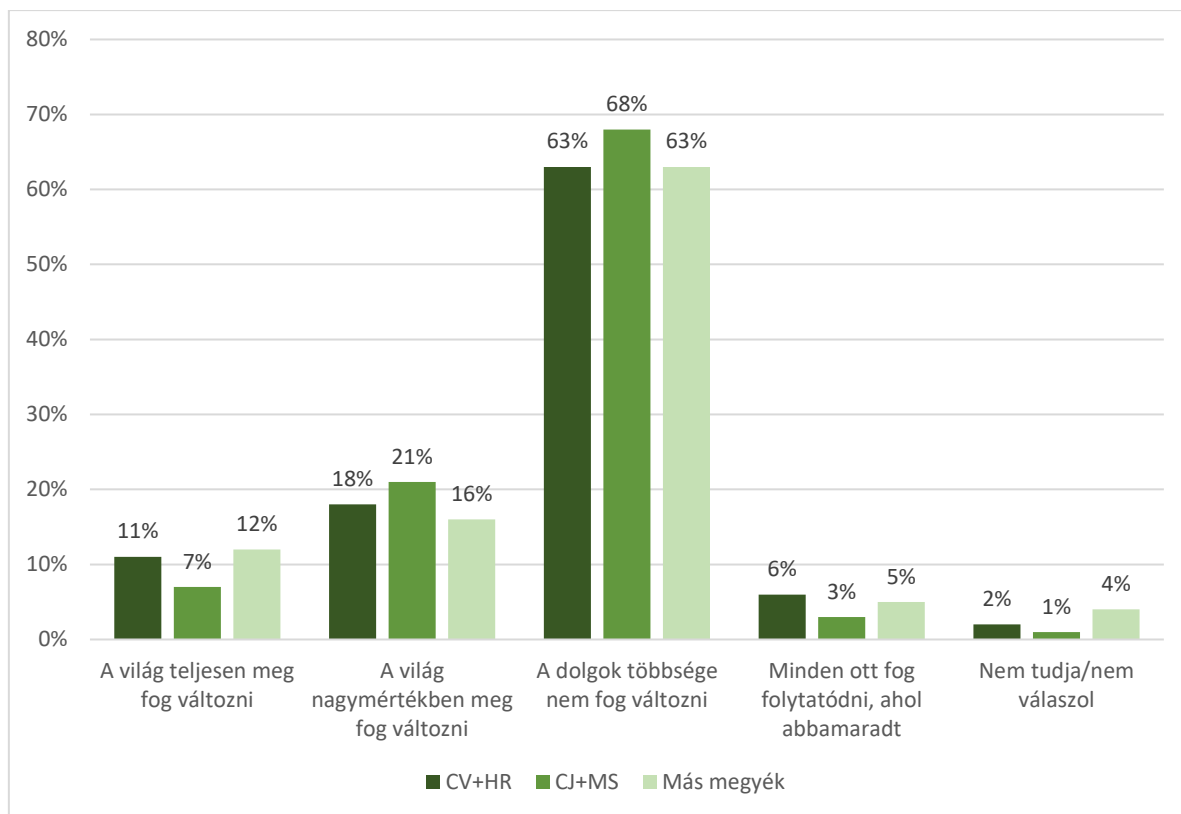
49. ábra: A járvány utáni világ: iskolázottság szerinti bontás (%). N=1269

50. ábra: A járvány utáni világ: nemek szerinti bontás (%). N=1269

Nemek szerinti bontásban az látható, hogy **a nők esetében magasabb a változásban hívők aránya (31%), a férfiaknál ez az arány 20%. A férfiak több mint háromnegyede tehát szkeptikus a világ megváltozásával kapcsolatban.** Ez összefüggésben lehet azzal, hogy a férfiak hajlamosabbak többféle forrásból tájékozódni a járvánnyal kapcsolatban, a különféle, esetleg egymásnak ellentmondó üzenetek kedvezhetnek a kritikusabb álláspontok megfogalmazásának.

Megyéék szerinti bontásban nem tapasztalunk nagy különbségeket, összességében mindenhol a status quo kisebb-nagyobb változásokkal való folytatása a jellemző szemlélet.

51. ábra: A járvány utáni világ: megyék szerinti bontás (%). N=1269

19. Összegzés

Kutatásunkkal egy pillanatképet szeretnénk volna nyújtani a COVID-19 világjárvány társadalmi hatásairól. Az erdélyi magyarok életét, mindennapjait, vélekedéseit, félelmeit és reményeit vettük górcső alá. Terjedelmes kérdőívünket jelentős számú válaszadó töltötte ki, akik igencsak komolyan vették a feladatot. Számtalan visszajelzést kaptunk arról, hogy válaszadóink értékelték: véleményüknek hangot adhatnak, hiszen életük iránti igaz érdeklődés vezérelt kutatói munkánkban.

A vizsgálat értékei mellett két korlátról szükséges röviden szólnunk. Egyrészt, tekintettel arra, hogy az online kérdőív kedvezőbb képet fest a ténylegesnél, hiszen javarészt jobb társadalmi helyzetű személyekhez jut el, eredményeink általánosíthatósága korlátozott. Ezzel együtt kutatásunk fontos hozadéka, hogy – ha kisebb arányban is, de – kérdőívünk eljutott olyan társadalmi csoportokhoz is, amelyek számára a világjárvány valódi megpróbáltatásokat, a munkahely elvesztését, az elszegényedés kockázatát, életminőségük romlását hordozza. Eredményeink így a közpolitika számára is hasznosíthatóak. Másrészt, adatainkat egy behatárolt időszak, azaz tíz nap leforgása alatt gyűjtöttük. Mindez módszertanilag nehézkessé teszi az összehasonlítást a világjárvány előtti és az azt követő időszakokból származó hasonló kutatási eredményekkel.

E korlátok ellenére meggyőződésünk, hogy a szociológia eszközeivel sikerült hozzájárulnunk egy mindeddig példátlan társadalmi helyzet alaposabb megismeréséhez.